

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้และสร้างแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาในบริบทดังกล่าว การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ จึงมุ่งรวบรวมและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษา เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมและมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายของการวิจัย เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก ตลอดจนงานวิจัยที่สนับสนุนการพัฒนารอบแนวคิดการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการวิจัย

2.1 บริบทของโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย

2.1.2 จิตตารมณ์ด้านการจัดการศึกษาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

2.1.3 แผนแม่บท (Master Plan) โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

2.1.4 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

2.2 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

2.2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

2.2.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

2.2.3 ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

2.2.4 บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

2.2.6 การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษา

คาทอลิก

2.3 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

2.3.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

2.3.2 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

2.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรม

- 2.3.4 กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา
- 2.4 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 2.4.2 งานวิจัยในประเทศ

2.1 บริบทของโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

การศึกษาคาทอลิกเป็นระบบการศึกษาที่มีรากฐานยาวนาน และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนในหลายสังคมทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย โดยพระศาสนจักรได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่เยาวชนมาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของคำสอนตามหลักความเชื่อคริสต์ศาสนา อัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกมีลักษณะเฉพาะที่เน้นการพัฒนาบุคคลอย่างรอบด้าน โดยมุ่งเน้นทั้งมิติทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ อันสะท้อนถึงความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งสร้างที่พระเจ้าทรงประทานชีวิตด้วยความรัก และมีศักยภาพในการแสวงหาความดี ความจริง และความงาม การศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านวัฒนธรรม เทคโนโลยี และค่านิยม การศึกษาคาทอลิกตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน โดยยังคงยึดมั่นในรากฐานแห่งความเชื่อและจิตตารมณ์ของพระวรสาร ควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตร วิธีการเรียนรู้ และทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการของศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การศึกษาคาทอลิกในปัจจุบันจึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมเยาวชนให้สามารถเผชิญกับความท้าทายในโลกสมัยใหม่อย่างมีวิจารณญาณ มีจิตสำนึกในคุณค่าของชีวิต และพร้อมเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนเป็นพยานแห่งความเชื่อในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี มีบริบทและพัฒนาการโดยสังเขป ดังนี้

การริเริ่มการศึกษาคาทอลิกในสยาม : จากกรุงศรีอยุธยาสู่รากฐานการศึกษาสมัยใหม่

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนสยามมีจุดเริ่มต้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยชาวโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและศาสนากับราชสำนักกรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นทางการ ต่อมา สมณกระทรวงเพื่อการประกาศพระวรสารแก่ปวงชน (Congregation for the Propagation of the Faith) แห่งสันตะสำนักได้มีบทบาทสำคัญในการจัดส่งพระสังฆราชและคณะมิชชันนารีจากประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ความเชื่อในภูมิภาคนี้ ในปี พ.ศ. 2208 พระสังฆราชปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ (Pierre Lambert de la Motte) ได้ริเริ่มจัดตั้งสถานศึกษาแห่งแรกในสยามที่มีลักษณะของโรงเรียนคาทอลิก ภายใต้ชื่อว่า “วิทยาลัยทั่วไป” หรือที่

รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “สามเณรลัย” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออบรมเยาวชนให้เตรียมพร้อมสำหรับการเป็นบาทหลวงในภารกิจประกาศข่าวดี โรงเรียนแห่งนี้ถือเป็นต้นแบบของการศึกษาคาทอลิกในสยามที่บูรณาการทั้งการศึกษาทางวิชาการและการปลูกฝังคุณธรรมทางศาสนาเข้าด้วยกัน (วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ, 2565 : 182-203) ภายใต้แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนในท้องถิ่น มิชชันนารีได้ขยายการก่อตั้งสถานศึกษาจากศูนย์กลางในกรุงศรีอยุธยาไปยังจังหวัดและมณฑลต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีวัดหรือศูนย์กลางของชุมชนคาทอลิกตั้งอยู่ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษานานาชาติที่ไม่จำกัดอยู่เพียงในระดับเมืองหลวงเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงของประชาชนในระดับท้องถิ่น ด้านการศึกษาของสตรีในกรุงศรีอยุธยา คณะนักบวชหญิงหรือคณะซีได้มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่เยาวชนหญิง โดยในปี พ.ศ.2215 พระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ ได้กราบทูลขอความร่วมมือจากนักบวชหญิงชาวฝรั่งเศสเพื่อเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับสตรีในสยาม ส่งผลให้เกิดการก่อตั้งคณะนักบวชหญิงชื่อว่า “คณะรักไม้กางเขน” (Lovers of the Cross) ซึ่งมีพันธกิจหลักในการดูแลวัด ช่วยเหลือพระสงฆ์ และทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนสำหรับเยาวชนหญิงและแม่บ้าน (Launay, 1920 : 116)

จากภารกิจดังกล่าว โรงเรียนสำหรับเยาวชนหญิงจึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นในสองพื้นที่ ได้แก่ กรุงศรีอยุธยา และเมืองตะนาวศรี โดยการจัดการศึกษานั้นมีลักษณะแยกเพศตามระเบียบของพระศาสนจักรในสมัยนั้น (Launay, 1920 : 37, 41) การศึกษาสำหรับสตรีจึงถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นระบบในสยาม ผู้เข้ารับการศึกษาประกอบด้วยผู้สนใจในศาสนาคริสต์ คริสตชนใหม่ เยาวชนหญิงคาทอลิกและแม่บ้าน โดยเนื้อหาการเรียนการสอนจะถูกปรับให้เหมาะสมตามพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม การดำเนินงานด้านการศึกษาโดยคณะมิชชันนารีในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงไม่เพียงแต่เป็นกลไกในการเผยแผ่ศาสนาเท่านั้น หากยังมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานของระบบการศึกษาที่บูรณาการความรู้ควบคู่กับคุณธรรม ซึ่งกลายเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

จิตตารมณ์ด้านการจัดการศึกษาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี จิตตารมณ์ด้านการจัดการศึกษาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี มีรากฐานจากแนวคิดและพันธกิจของพระสังฆราชปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ ซึ่งมุ่งเน้นการประกาศพระวรสารควบคู่กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและสตรีที่อยู่ในสถานะเปราะบาง แนวทางดังกล่าวสะท้อนถึงการบูรณาการระหว่างมิติแห่งความเชื่อในองค์พระเยซูคริสต์เจ้ากับมิติของการรับใช้สังคมอย่างเป็นรูปธรรม ในบริบทปัจจุบัน คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ยังคงยึดมั่นในจิตตารมณ์ดั้งเดิม พร้อมทั้งปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเน้นการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างและทั่วถึงแก่เยาวชนทั้งชายและหญิง ทั้งในระบบโรงเรียนและกิจกรรมนอกระบบการศึกษา จุดมุ่งหมายหลักคือการเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคง และสามารถ

มีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณค่า รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะฯ มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ (Cognitive) ปรัชญา (Wisdom) และคุณธรรมจริยธรรม (Moral and Ethical Development) โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การมีจิตบริการ และการรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันเป็นคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีในสังคมร่วมสมัย ด้วยจิตตารมณ์แห่งความรัก ความเชื่อ และการรับใช้ คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรีจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีทั้งปัญญาและคุณธรรม พร้อมเผชิญกับความท้าทายในโลกปัจจุบัน และสามารถเป็นพยานแห่งความเชื่อผ่านชีวิตที่เปี่ยมด้วยคุณค่า

นโยบายจัดการศึกษา สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ยึดรูปแบบการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล ตระหนักว่า การให้การศึกษาอบรมเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ มีสำนึกแห่งความเป็นคนไทย เป็นกิจกรรมแพร่ธรรมที่สำคัญตามจิตตารมณ์ของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรีและการเป็นผู้มีคุณธรรมของเยาวชน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ

วิสัยทัศน์ สถานศึกษาสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี มุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีมาตรฐานด้านวิชาการ มีจิตสาธารณะ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม เป็นบุคคลที่มีความหวัง ความเมตตา ความรักสามัคคี และมีความสุขในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

การบริหารงานสถานศึกษา การบริหารงานของโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ดำเนินงานโดยคณะนักบวชหญิง ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากมหาธิการิณีและคณะที่ปรึกษาให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้แทนผู้รับใบอนุญาต เป็นผู้จัดการและผู้อำนวยการ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมโดยอำนาจของมหาธิการิณี (คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี, 2561 : 27)

โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี 7 แห่ง มีดังนี้

1. โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

สถานที่ตั้ง 105 หมู่ 5 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 22000

2. โรงเรียนยอแซฟวิทยา

สถานที่ตั้ง 113 ถนนศรีนวดิตต์ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี 22120

3. โรงเรียนมารีวิทยา

สถานที่ตั้ง 66 ถนนแก้วพิจิตร ตำบลหน้าเมือง อำเภอปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี 25000

4. โรงเรียนมารดานุสรณ์

สถานที่ตั้ง 36 ถนนท่าเรือจ้าง ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000

5. โรงเรียนมารีวิทยาศรีมโหสถ

สถานที่ตั้ง 99 หมู่ 6 ถนนสุวินทวงศ์ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี 25190

6. โรงเรียนมารีวิทยากบินทร์บุรี

สถานที่ตั้ง 580-581 ตำบลเมืองเก่า อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี 25240

7. โรงเรียนลัมแบร์ตพิชญาลัย

สถานที่ตั้ง 222/4 หมู่ 1 ตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี 22160

แผนแม่บท (Master Plan) โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี พ.ศ.2558-2572

แผนแม่บทการพัฒนาสถานศึกษาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี พ.ศ. 2558-2572 เป็นเอกสารยุทธศาสตร์ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ปรัชญา : คุณธรรมนำการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

วิสัยทัศน์ : ภายในปี พ.ศ.2572 โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีผลประจักษ์ในการสร้างคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมตามจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ มีจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองไทย รักสิ่งแวดล้อม อีกทั้งสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้คุณภาพสู่มาตรฐานสากล ภายใต้รูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนในสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ค่านิยมวิสัยทัศน์

1. โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี หมายถึง โรงเรียนที่บริหารจัดการโดยคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี
2. มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ หมายถึง ระบบการบริหารงานบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยเพื่อสามารถจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
3. มีผลประจักษ์ในการสร้างคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาที่สร้างคนดีให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ตามคุณค่าพระวรสาร และตามจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดสมดุลระหว่างความเชื่อกับองค์ความรู้ และการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. มีจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองไทย หมายถึง การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองไทย ดำรงรักษาไว้ซึ่งค่านิยม ศิลปะและวัฒนธรรมไทย
5. รักสิ่งแวดล้อม หมายถึง ส่งเสริมผู้เรียนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

6. สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ สู่มาตรฐานสากล หมายถึง บุคคลที่นำข้อมูลประสบการณ์มาพิจารณาไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอ เกิดความเข้าใจและสามารถประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีของตนตามมาตรฐานและบรรทัดฐานที่เป็นสากล

7. ภายใต้รูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี หมายถึง การบริหารจัดการโดยมีภคินีที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาธิการิณีเป็นผู้บริหาร มีบุคลากรที่มีคุณภาพและได้รับการเตรียมตัวอย่างดี ร่วมมือในการบริหารงานและการจัดการกระบวนการเรียนรู้

8. ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างเต็มความสามารถ ตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

พันธกิจ

1. เสริมสร้างระบบบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ในรูปแบบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรีเป็นสนามแพร่ธรรม สร้างคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมตามจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์
3. พัฒนาและอภิบาลผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักของศาสนาโดยสืบทอดจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์
4. ส่งเสริมผู้เรียนมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย มีจิตสาธารณะ อยู่อย่างพอเพียง ดำรงรักษาไว้ซึ่ง ค่านิยม ศีลปะ และวัฒนธรรมไทย
5. ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
7. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนมีคุณภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานชาติ หรือ เทียบเท่ามาตรฐานอาเซียนและมาตรฐานสากล
8. ส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการจัดกระบวนการเรียนรู้

เป้าประสงค์

1. มีระบบบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ในรูปแบบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ
2. โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี เป็นสนามแพร่ธรรม สร้างคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมตามจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์
3. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักของศาสนา โดยสืบทอดจิตตารมณ์ของพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์

4. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย มีจิตสาธารณะ อยู่อย่างพอเพียง ดำรงรักษาไว้ซึ่ง ค่านิยม ศีลปะ และวัฒนธรรมไทย
5. ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. บุคลากร ครู ผู้เรียน มีทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
7. ผู้เรียนมีคุณภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานชาติ หรือ เทียบเท่ามาตรฐานอาเซียนและมาตรฐานสากล
8. ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้
(คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี, 2561 : 28-31)

ภาพที่ 2.1 ตราโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี
ที่มา : คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี, 2561 : 100)

ความหมาย

1. กางเขนในวงกลม หมายถึง พระเยซูผู้ช่วยเหลือคนทุกข์ยากและผู้ด้อยโอกาส รูปหน้ามีผ้าคลุมสีฟ้า หมายถึง พระนางมารีย์ผู้มีเมตตา
2. รูปพระจันทร์เสี้ยวสีเหลืองในวงกลมชั้นใน หมายถึง ถิ่นกำเนิดของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี
3. เทียนสามเล่มที่จุดอยู่ หมายถึง ปรัชญาและคติพจน์ ซึ่งทุกโรงเรียนยึดเป็นแนวปฏิบัติเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในบุคลากรและนักเรียนให้มีความรัก เมตตา ซื่อสัตย์
4. หนังสือที่เปิดอยู่ หมายถึง หลักธรรมะของการให้การศึกษา
5. วงกลม หมายถึง การให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงจิตตารมณ์ของคณะอย่างแท้จริง การพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยและยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมจึงถือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาในเครือข่ายของคณะ ในด้านวิสัยทัศน์ โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมาตรฐานด้านวิชาการสูง ควบคู่กับการมีจิตสาธารณะเพื่อเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม นักเรียนในระบบการศึกษาของคณะจะได้รับการปลูกฝังให้มีความหวัง ความเมตตา ความรักสามัคคี และสามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในเครือข่ายของคณะ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม ในด้านการบริหารงานสถานศึกษา โรงเรียนทั้งเจ็ดแห่งในสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ดำเนินงานโดยคณะนักบวชหญิง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากมหาธิการิณีและคณะที่ปรึกษาให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้แทนผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี ทั้งนี้ การแต่งตั้งดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมภายใต้อำนาจของมหาธิการิณี การบริหารงานของคณะนักบวชหญิงจึงเป็นไปตามแนวทางของคณะที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่หลอมรวมหลักคำสอนทางศาสนาเข้ากับหลักการบริหารทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี, 2561 : 26-27)

กล่าวโดยสรุปว่า จิตตารมณ์ด้านการจัดการศึกษาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี เป็นการบูรณาการหลักคำสอนทางศาสนากับหลักการบริหารทางการศึกษาอย่างสมดุล โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

2.2 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษาในการพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) ซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรในระยะยาว การบริหารสถานศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการจัดระบบภายในโรงเรียนให้ดำเนินการได้ตามเป้าหมายทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการบริหารคน งบประมาณ ทรัพยากร กายภาพ และความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมีระบบ การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการ

วางแผน การจัดการองค์กร การภาวะผู้นำ การตัดสินใจ และการประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเน้นทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ความเป็นเลิศทางวิชาการ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างรอบด้าน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีเป้าประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะชีวิต ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมยุคใหม่ การบริหารสถานศึกษาจึงมิใช่เพียงการจัดการทรัพยากรหรือกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรเท่านั้น หากแต่เป็นการวางระบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยมีการวางแผน ประสานงาน ควบคุม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในด้านของความหมายเชิงภาวะผู้นำ วิโรจน์ สารรัตน์ (2566 : 20) ได้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารการศึกษามีความหมายครอบคลุมถึง การดำเนินการเพื่อบรรลุความสำเร็จของสถานศึกษา ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดทิศทางพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และส่งเสริมศักยภาพของครูและนักเรียน แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ “ภาวะผู้นำเชิงวิชาการ” ซึ่งเชื่อมโยงกับเป้าหมายระยะยาวในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน เช่นเดียวกับ อีรพงศ์ ชูนาถ และคณะ (2567 : 496-522) ได้ขยายความหมายของการบริหารสถานศึกษาในมุมของการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นว่าการบริหารที่ดีต้องสามารถจัดการบุคลากร งบประมาณ เวลา และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่าง “การจัดการเชิงกลยุทธ์” กับ “คุณภาพผู้เรียน” ในมิติเชิงโครงสร้างระบบ กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเชียว (2563 : 74-93) ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาในลักษณะของกระบวนการที่เป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันเป็นวัฏจักร ทั้งนี้ การบริหารดังกล่าวต้องสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก เช่น นโยบายทางการศึกษา เทคโนโลยี และความคาดหวังของสังคม นอกจากนี้ พัทธราภรณ์ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) ยังได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาในมิติของการจัดกิจกรรมที่มีแบบแผนชัดเจน โดยเน้นที่ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย อาทิ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา” ที่เน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างตรงจุดและยั่งยืน สุริยา รัตนสุริยากร และชัยยนต์ เพาพาน (2567 : 265-278) ได้เน้นความหมายของการบริหารสถานศึกษาในมิติวัฒนธรรมองค์กร โดยมองว่าผู้บริหารต้องสามารถสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ที่เน้นการพัฒนาบุคลากรในเชิงคุณภาพมากกว่าการควบคุมด้วยอำนาจหน้าที่เพียงอย่างเดียว

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านวิชาการและทักษะชีวิต การบริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม การตีความความหมายของการบริหารสถานศึกษาจากนักวิชาการต่างประเทศมีความหลากหลาย แต่สิ่งที่ผู้บริหารมีร่วมกันคือการมุ่งเน้นที่ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาโรงเรียนในเชิงกลยุทธ์ และการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน โดย Tony Bush (2011 : 75-76) อธิบายการบริหารสถานศึกษาและให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการวางแผน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการประเมินผลเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา โดยการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์กรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการสร้างคุณภาพการศึกษาในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างภาวะผู้นำที่สามารถกำหนด ทิศทางและสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและนักเรียน “Good leadership is the critical factor in successful schools” (Bush, 2011 : 75-76) เช่นเดียวกับ Leithwood, Louis, Anderson, & Wahlstrom (2004 : 22) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างภาวะผู้นำที่มีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยกล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมและสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน คณะวิจัยระบุว่า “Almost nothing in schools has as much impact on student outcomes as the leadership of the principal” (Leithwood, et al., 2004 : 29) นอกจากนี้ Michael Fullan (2001, 2007 : 56) ได้เสนอความหมายของการบริหารสถานศึกษาในมิติของการนำการเปลี่ยนแปลง โดยมองว่าการบริหารสถานศึกษาคือกระบวนการที่ผู้นำโรงเรียนไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการจัดการงานทั่วไป แต่ยังต้องเป็นผู้นำที่สามารถปรับตัวและพาโรงเรียนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านการสอน การเรียนรู้ รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน “The principal is not just the instructional leader, but the system leader who must connect innovation, policy and practice” (Fullan, 2001, 2007 : 28) กล่าวได้ว่า ทักษะการให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาจากนักวิชาการมีทั้งความแตกต่างและความ

คล้ายคลึงกัน โดยเน้นไปที่ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดทิศทางและการสนับสนุนการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับที่สามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน การบริหารสถานศึกษาจึงไม่เพียงแต่การจัดการทรัพยากรและกระบวนการต่าง ๆ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนในสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติของการศึกษาและสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในระยะยาว

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมา สามารถสรุปความหมายของการบริหารสถานศึกษาได้ว่า เป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรและกิจกรรมทางการศึกษาอย่างมีระบบ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาครู บุคลากร และกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และมุ่งยกระดับคุณภาพในทุกมิติ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาโรงเรียน โดยมีผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์และแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน

ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การบริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงเน้นการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดการทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน การบริหารที่มีคุณภาพจะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา ทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาจึงอยู่ที่การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบาย และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

การบริหารการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จและคุณภาพของระบบการศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ความสามารถในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลอย่างมีระบบของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาของผู้เรียน (วรภรณ์ พุทธิพงษ์ และคณะ, 2560 : 16-23) ทั้งนี้ การบริหารที่มีประสิทธิภาพไม่ได้หมายถึงการควบคุมหรือกำกับงานอย่างเคร่งครัดเท่านั้น แต่รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ยุคการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีทักษะและความสามารถในการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความท้าทาย เหล่านี้ได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ศรเนตร อารีโสณพิเชฐ (2561 : 534-553) ชี้ให้เห็นว่าผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย และช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การบริหารที่มีประสิทธิภาพจึงต้องประกอบด้วย การวางแผนที่ชัดเจน การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลที่สม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ขององค์กร ซึ่งเป็นฐานในการสร้างแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน โดยต้องสามารถแปลงวิสัยทัศน์และพันธกิจให้กลายเป็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563 : 48) ความสามารถในการใช้ข้อมูลและหลักฐานในการตัดสินใจถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารที่มีคุณภาพ การวางแผนเชิงกลยุทธ์จึงไม่ใช่เรื่องของการตั้งเป้าหมายอย่างเดียว แต่ต้องสอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

○ การจัดการทรัพยากรทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษา การบริหารทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความโปร่งใส ยุติธรรม และตรงกับความต้องการของผู้เรียนและองค์กร (จตุรงค์ นภธร, 2562 : 11-19) การวางระบบการบริหารทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและลดความสูญเสีย นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้เสียว่าองค์กรมีความรับผิดชอบและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ บุคลากรโดยเฉพาะครูและผู้บริหารระดับกลางมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และการบริหาร การลงทุนในการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรเหล่านี้ จึงเป็นการลงทุนที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566 : 55) ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จมักส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร ส่งเสริมการฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยกระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน

ในส่วนของการประเมินผลการดำเนินงานเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของแผนงานได้อย่างเป็นระบบ การประเมินผลไม่ควรถูกมองเป็นเพียงขั้นตอนการตรวจสอบ แต่ควรถูกนำมาใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ข้อมูลจากการประเมินผลมาเป็นฐานในการตัดสินใจ จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการบริหารองค์กร (Stufflebeam & Coryn, 2014 : 45) การนำระบบประกันคุณภาพเข้ามาใช้ยังช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความไว้วางใจให้กับผู้มีส่วนได้เสียได้อีกด้วย ในยุคปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารการศึกษา จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วถึง ผู้นำต้องมี

วิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการเรียนการสอน (Dimmock & Walker, 2005 : 88) ความสามารถในการนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาคุณภาพของการศึกษา ตัวอย่างเช่น ในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ผู้บริหารที่สามารถออกแบบและปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ จะสามารถช่วยให้การศึกษายังคงดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ งานศึกษาของ Bush (2011 : 75-76) ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการกำหนดทิศทาง วางแผนกลยุทธ์ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านผลลัพธ์ทางวิชาการของนักเรียน ทั้งนี้ เขาระบุว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญอันดับรองจากคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน และยังสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องครอบคลุมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและยั่งยืน ไม่ใช่เพียงการจัดการภายในองค์กรเท่านั้น Leithwood, Louis, Anderson และ Wahlstrom (2004 : 5-14) เสริมว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกของผู้เรียนผ่านการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะวิจัยเน้นย้ำว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยเฉพาะเมื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับองค์กร นอกจากนี้ Fullan (2007 : 129-218) ได้ขยายแนวคิดด้านการบริหารสถานศึกษาในมิติของ “การนำการเปลี่ยนแปลง” โดยเสนอว่าผู้บริหารควรมีบทบาทเชิงรุกในการผลักดันนวัตกรรมและการพัฒนาองค์กรผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เขายังเน้นว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ควรทำหน้าที่ในฐานะ “ผู้นำระบบ” ที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายระดับมหภาค การปฏิบัติระดับปฏิบัติการ และนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสำเร็จของผู้เรียนและคุณภาพของระบบการศึกษาโดยรวม โดยเฉพาะในยุคที่บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทเชิงรุกในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาของสถานศึกษา โดยการบริหารจัดการที่ดีจะขึ้นอยู่กับความสามารถและภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการร่วมมือกันจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงการจัดการด้านงบประมาณ วิชาการ บุคลากร และงานทั่วไป

อย่างเหมาะสม การพัฒนาทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ของผู้บริหารจะส่งผลโดยตรงต่อความก้าวหน้า และความสำเร็จของสถานศึกษาในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรบุคคล การวางแผนงาน และการใช้ ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ ขอบข่ายของการบริหาร สถานศึกษาครอบคลุมหลายด้าน ตั้งแต่การบริหารจัดการงานด้านวิชาการ งานบุคลากร งานการเงิน งานทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน และสังคมได้อย่างแท้จริง การทำความเข้าใจในขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับผู้บริหารและครูรวมถึงบุคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาและความคาดหวังของสังคม การบริหารสถานศึกษาเป็น กระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนานักเรียนในทุกระดับ โดย ครอบคลุมการจัดการด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารองค์กรอย่างครบวงจร ซึ่งสามารถจำแนก ขอบข่ายสำคัญออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษา โดยมีหน้าที่ในการ วางแผน กำหนดนโยบาย และติดตามประเมินผลการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและ ความต้องการของนักเรียน (วลัยลักษณ์ อินนอก และคณะ, 2567 : 915-932) การบริหารงานในส่วน นี้ครอบคลุมการจัดการสื่อการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาวิชาชีพและนวัตกรรมทางการสอนอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

2. การบริหารบุคลากร

บุคลากรเป็นทรัพยากรสำคัญที่ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีบทบาทในการสรรหา คัดเลือก และพัฒนาศักยภาพของครูและเจ้าหน้าที่อย่าง ต่อเนื่อง (พิพัฒน์พงษ์ พงกะพันธ์, 2564 : 51-57) รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ การจัดการความขัดแย้ง และการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการทำงานเป็นทีม เพื่อให้บุคลากรมีความพึงพอใจและมี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอนและความสำเร็จของ นักเรียน

3. การบริหารการเงินและทรัพยากร

การจัดการงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสนับสนุน กิจกรรมการศึกษาต่าง ๆ (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2559 : 7-20) ผู้บริหารต้องวางแผนการใช้จ่าย

งบประมาณอย่างโปร่งใสและคุ้มค่า ทั้งในด้านการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสนับสนุนโครงการพิเศษ นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรต้องครอบคลุมทั้งทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งของเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

4. การบริหารงานทั่วไปและส่วนสนับสนุน

งานทั่วไป เช่น การบริหารอาคารสถานที่ การดูแลความปลอดภัย และการจัดการสวัสดิการ สุขภาพ มีความสำคัญต่อการรักษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนา (Dimmock & Walker, 2005 : 73) การบริหารงานส่วนนี้ต้องดำเนินไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษารับรู้และลดปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้การสอน

5. การสร้างความสัมพันธ์และการประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายนอก เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ (ริชชี สุขนานา และคณะ, 2567 : 239-250) ผู้บริหารต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสื่อสารกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในวงกว้าง

6. การบริหารเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

ในยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเข้ามาช่วยบริหารจัดการและส่งเสริมการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น (สุรัตน์ จันทิโซ และคณะ, 2566 : 117-127) การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารข้อมูล การสื่อสาร และการวางแผน รวมถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างสะดวกและทันสมัย ผู้นำการศึกษาที่สามารถบริหารและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ดี จะช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ขอข่วยการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดกรอบแนวทางการบริหาร การศึกษาในประเทศไทย โดยในมาตรา 26 กำหนดให้การบริหารการศึกษาต้องมีการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมและโอกาสทางการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542 : 4, 16) นอกจากนี้ยังเน้นการกระจายอำนาจและการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการวางแผนและดำเนินงานตามบริบทของตนเอง เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของพื้นที่ ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาต้องรวมเอาข้อบ่งชี้ดังกล่าวทั้งหมดมาเชื่อมโยงอย่างบูรณาการ

การบริหาร 4 ฝ่ายของโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หนึ่งในหลักการสำคัญที่กฎหมายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดคือการบริหารจัดการที่มีการแบ่ง

บทบาทออกเป็น 4 ฝ่ายหลัก ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายบริหารทั่วไป การแบ่งหน้าที่เช่นนี้ช่วยให้การดำเนินงานในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและครอบคลุมทุกมิติ

1. ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ในการวางแผน กำหนดนโยบาย ควบคุมและประเมินผลการทำงานโดยรวมของสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่ฝ่ายนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและบริหารทรัพยากรทั้งหมดในโรงเรียน

2. ฝ่ายวิชาการ รับผิดชอบด้านการวางแผนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและสังคม

3. ฝ่ายกิจการนักเรียน ดูแลและพัฒนาให้นักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวินัย สุขภาพ กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง รวมถึงส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและทักษะชีวิตของนักเรียน

4. ฝ่ายบริหารทั่วไป รับผิดชอบงานด้านการจัดการทรัพยากร การเงิน การพัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา รวมถึงการดูแลระบบงานธุรการและสวัสดิการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

การบริหาร 4 ฝ่ายนี้ช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทุกด้านและสนับสนุนกันและกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด ส่งเสริมให้สถานศึกษามีอิสระและสามารถบริหารงานตามบริบทของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น ครอบคลุมการบริหารงานวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารการเงินและทรัพยากร งานทั่วไป การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ การบริหาร 4 ฝ่ายตามกฎหมายยังช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีโครงสร้างชัดเจน ครอบคลุมทุกมิติ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ชุมชน และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารที่ดีและครบถ้วนตามขอบข่ายเหล่านี้จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความสำเร็จของนักเรียนในระยะยาว

บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา แนวทางการบริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดการทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และสื่อการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจให้ครู นักเรียน และบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถในการวางแผนและดำเนินการตามนโยบายการศึกษาที่สอดคล้องกับ

สังคม รวมถึงส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

สุนทรียา บุญตา และภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2564 : 169-183) กล่าวว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้กลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีในสถานศึกษา เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในส่วนของ ชัยยนต์ เพาพาน (2559 : 1-9) ได้ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีการเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21 และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางการบริหาร จัดการศึกษาแนวใหม่ที่นำไปสู่การสร้างคุณภาพทางการศึกษา โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารยุคใหม่ต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้นำแบบควบคุม (Controlling) มาเป็นผู้นำที่วางแนวทางการปฏิบัติงาน (Aligning) โดยการมอบอำนาจและโน้มน้าวให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง ผู้บริหารต้องมีแนวคิดกว้างไกล (Thinking Globally) มีความรู้ ความสามารถ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีการสื่อสารที่ดี มีวินัยในตนเอง และเป็นตัวอย่างที่ดีในองค์กร
2. ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Appreciating Cultural Diversity) ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ต้องเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างเครือข่าย (Networking) และหุ้นส่วนเชิงธุรกิจทางการศึกษา (Building Partnerships) รวมถึงการมีที่ปรึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เข้ามาช่วยเหลือ (Outsourcing) เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยาวนานและการทำงานแบบ “ชนะ-ชนะ” (Win-Win)
3. การบริหารงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ผู้บริหารต้องแบ่งปันประสบการณ์ด้านผู้นำ (Sharing Leadership) และเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การสร้างทีมงาน (Working Team) และการสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งในองค์กร โดยเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) และทะเยอทะยาน (Aspiration) เพื่อมุ่งสร้างความสำเร็จ
4. การบริหารจัดการเชิงรุก (Proactive Management) ผู้บริหารต้องมีศักยภาพสูงและมีพันธะรับผิดชอบ (Accountability) ในการสร้างความมั่นใจต่อพันธะผูกพันของบุคลากร และต้องบริหารงานเชิงป้องกันและพัฒนามากกว่าการแก้ไขปัญหา โดยมีการวางแผนล่วงหน้า บริหารจัดการด้วยวิจารณญาณ และตอบสนองความต้องการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
5. การส่งเสริมการให้บริการอย่างเสมอภาค (Equality) ผู้บริหารต้องเน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางการบริหารงาน โดยเชื่อมโยงบุคลากรเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ การสร้างความร่วมมือและวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) และเห็นคุณค่าของคน (Values People) ซึ่งจะเป็นการสร้างความเป็นเอกภาพให้กับองค์กร
6. การปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็ก (Small is Beautiful) ผู้บริหารต้องสร้างความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Modern Demonstrating

Technology Savvy) และมีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพเข้าปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงาน โดยมีกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างชาญฉลาด

7. การสร้างหุ้นส่วนทางการศึกษา (Building Educational Sponsors) ผู้บริหารต้องสร้างหุ้นส่วนทางการศึกษา โดยดึงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมบางอย่าง เพื่อลดภาระงานภาครัฐและเพิ่มประสิทธิภาพระยะยาว การบริหารจัดการจะมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการแบบโรงเรียนนิติบุคคล

อภิบาล สุวรรณโคตร และสมหญิง จันทุไทย (2563 : 73-89) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยระบุว่า ผู้บริหารมีหน้าที่หลักในการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในการบริหารจัดการ โดยให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพภายใน ทั้งยังควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานทุกขั้นตอน ในทำนองเดียวกัน สุทธิรัตน์ แซ่มซอย และคณะ (2562 : 166-177) ได้เน้นย้ำว่าการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ ซึ่งในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ อาทิ ความเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ความสามารถในการจัดการที่ชาญฉลาดและเฉียบแหลม ทักษะในการประสานงานกับชุมชน ความเชี่ยวชาญในการอำนวยความสะดวก และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและสร้างสรรค์ ด้วยคุณลักษณะเหล่านี้ ความก้าวหน้าหรือความล้ำหลังของสถานศึกษา รวมถึงคุณภาพของนักเรียน จึงขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารเป็นสำคัญ ชัยยนต์ เพาพาน (2559 : 1-9) ได้ให้ทัศนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งจำเป็นต้องมีคุณสมบัติและทักษะที่หลากหลาย อีกทั้งยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำพาสถานศึกษาไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสดเขียว (2563 : 74-93) ยังได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ว่า มีความหลากหลายและท้าทายมากขึ้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่หลากหลาย เพื่อนำการบริหารจัดการโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา โดยความสามารถในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง จะเป็นปัจจัยหลักที่นำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและสร้างคุณภาพการศึกษาที่ดีในอนาคต

ธีระ รุญเจริญ (อ้างถึงใน จิราวรรณ ปรีชา และคณะ, 2566 : 35-52) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า บทบาทของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้การบริหารงานในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารประสบผลสำเร็จ ซึ่งบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. เป็นผู้นำในการบริหาร ยึดแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
3. เป็นผู้นำด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
4. เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาการ
5. เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชน
6. เป็นผู้นำในการบริหารงานแบบประชาธิปไตยโดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน
7. เป็นผู้นำในการจัดการศึกษา เป็นเอกลักษณ์ขององค์กรในการสร้างสรรค์
8. เป็นผู้นำในการบริหารคุณภาพโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ
9. เป็นผู้สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
10. เป็นผู้นำในการจัดหางบประมาณ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 ผู้บริหารที่ยึดหลักการ 10 ประการ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของคนทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้บริหารที่ดีจึงต้องสำรวจตนเองถึงข้อบกพร่องและหาแนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารจัดการใหม่และการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งในการดำเนินงานผู้บริหารต้องยึดการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM : School based Management ประกอบด้วยเกณฑ์ต่อไปนี้
1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก
4. การประสานความสัมพันธ์
5. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
6. การสร้างแรงจูงใจ
7. การประเมินภายในและการประเมินภายนอก
8. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
9. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
10. การส่งเสริมเทคโนโลยี

แม้เทคโนโลยีจะเติบโตแต่สิ่งที่องค์กรควรรักษา คือ คุณธรรมและจริยธรรมภายในองค์กร ดังที่ Fullan, M. (2001 : 13-20) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรศึกษาและเข้าใจทรัพยากรที่มีคุณค่า โดย

การศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อองค์กร คือ วัฒนธรรมและจริยธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีทั้งด้านคุณธรรมที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมดีและด้านจริยธรรมที่สังคมยอมรับว่าควรปฏิบัติ ซึ่งมีพื้นฐานจากหลักศาสนา และการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กรควรเริ่มจากผู้บริหารเพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรด้านนโยบายด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการในสถานศึกษา (ศิริพงษ์ ฐานมั่น, 2562 : 87-90) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการนำทางและสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสร้างผลลัพธ์ที่ดีตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาบุคลากรและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีคุณภาพและมีความเป็นมาตรฐาน ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีนโยบาย พันธกิจ และกลยุทธ์อันชาญฉลาดและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงจะช่วยให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษาและสร้างองค์กรการเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับของคนทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้

จากบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาข้างต้น กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายและท้าทาย จำเป็นต้องมีคุณสมบัติและทักษะที่หลากหลายรวมทั้งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่งในปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิตมนุษย์ องค์กรจึงต้องปรับการบริหารงานให้สอดคล้องกับยุคเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางและพัฒนาศักยภาพของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในด้านการจัดการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ความสามารถของผู้บริหารในการนำองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาทีมงานไปสู่ความสำเร็จ และสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้บุคลากรและนักเรียนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ อีระ ริญเจริญ (2553 : 128) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นมืออาชีพซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษา โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักดังนี้

1. ความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ผู้บริหารควรมีทักษะการเป็นผู้นำที่ชัดเจน มีนิสัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

2. คุณวุฒิทางการศึกษา ผู้บริหารควรมีการศึกษาที่ครอบคลุมในสาขาบริหารการศึกษาอย่างน้อยในระดับปริญญาตรี ซึ่งควรประกอบด้วยความรู้ทางด้านการบริหารการศึกษา จิตวิทยาการทำงานร่วมกับผู้อื่น พื้นฐานการศึกษา และการค้นคว้าวิจัยในบริบทการบริหารการศึกษา

3. บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ ผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่ได้รับการยอมรับในสังคม โดยควรมีน้ำเสียงและการสื่อสารที่เข้าใจง่าย มีอารมณ์ที่มั่นคง รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ

4. คุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารควรมีคุณธรรมและจรรยาบรรณที่มั่นคง โดยการปฏิบัติอย่างโปร่งใส ยุติธรรม ซื่อสัตย์ อุดม และรับผิดชอบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจในองค์กรและสังคม

5. ความสามารถในการบริหารจัดการ ผู้บริหารควรมีความชำนาญในด้านการบริหารและการจัดการศึกษา โดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

6. ความรู้เชิงลึกในด้านการบริหารการศึกษา ผู้บริหารควรมีความรู้และความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการ การวิจัย ระเบียบ กฎหมาย และบริบททางสังคม รวมถึงจิตวิทยาการบริหาร

7. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ผู้บริหารควรมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อเป็นหลักประกันในความสามารถในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการศึกษาที่สามารถยกระดับมาตรฐานวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพและการพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่องถือเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นมืออาชีพตามที่ อีระ รุญเจริญ (2553 : 45) กล่าวถึง คือปัจจัยสำคัญในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมตามอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิก ผู้บริหารจำเป็นต้องมีคุณสมบัติสำคัญในหลายด้าน อาทิ การเป็นผู้นำที่มีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ การมีความรู้และวุฒิการศึกษาในสาขาบริหารการศึกษา ตลอดจนการปฏิบัติตนด้วยคุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างมั่นคง สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตามจริยธรรมในองค์กร และสร้างความเชื่อถือในองค์กร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาคาทอลิก ที่เน้นการสร้างบุคลากรที่มีคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาวิชาชีพ นอกจากนี้ การมีความสามารถในการบริหารแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมจะช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกิตน์ สันตินิยม (2563 : 10-19) เน้นการพัฒนาผู้บริหารที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยระบุว่าผู้บริหารที่ยึดมั่นในคุณธรรมจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในองค์กรและส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงงานวิจัยของ นาริรัตน์

บำบัดทุกข์ และคณะ (2567 : 251-261) ที่กล่าวถึงการพัฒนาผู้นำสถานศึกษาที่สามารถปรับตัวได้ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการบริหารที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ฉัตรชัย สุกสี และคณะ (2565 : 65-76) ได้ศึกษาภาวะผู้นำ โดยให้ความสำคัญกับยุคที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ "ชีวิตวิถีถัดไป" (Next Normal) ซึ่งเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากทั้งเทคโนโลยี ภาวะเศรษฐกิจ ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงผลกระทบจากสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ในท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ “ผู้บริหารสถานศึกษา” จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันสมัย และปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีคุณลักษณะและทักษะของ “ผู้บริหารมืออาชีพ” ที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนภายใต้เงื่อนไขของสังคมและโลกยุคใหม่ สรุปคุณสมบัติภาวะผู้นำยุคใหม่ ดังนี้

1. มีเป้าหมายที่ชัดเจน (Purpose) ผู้บริหารที่มีเป้าหมายชัดเจนเปรียบเสมือนเข็มทิศขององค์กร ต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ที่สามารถถ่ายทอดสู่บุคลากรทุกคนให้เห็นภาพร่วม (Shared Goal) ไม่เพียงแค่เรื่องการเรียนการสอน แต่ต้องเชื่อมโยงกับคุณค่าของการทำงานร่วมกัน การพัฒนาผู้เรียน และความสุขของครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด
2. มีความเป็นมืออาชีพ (Professional) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การบริหารการศึกษา และจรรยาบรรณวิชาชีพควบคู่กัน ต้องสามารถบริหารจัดการด้วยทั้ง “ศาสตร์และศิลป์” ได้แก่ การใช้ข้อมูล การประยุกต์ทฤษฎี และความสามารถในการโน้มน้าวใจและการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม
3. ลงมือปฏิบัติ (Practice) ต้องเป็นผู้นำที่ “ลงมือจริง” เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงแค่ออกคำสั่ง แต่ลงไปคลุกคลีและประเมินผลการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ
4. มีความรวดเร็วและความปลอดภัย (Speed and Safety) ในโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ผู้บริหารต้องปรับตัวได้ไว ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น นำแนวคิด Lean Management มาใช้ ควบคู่กับการใส่ใจด้านความปลอดภัย ทั้งสุขภาพและข้อมูล เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบเว้นระยะห่าง และความปลอดภัยด้านไซเบอร์
5. การพัฒนาบุคลากร (Staff Development) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสนับสนุนการอบรม เช่น ด้านดิจิทัล ทักษะนวัตกรรม หรือ soft skills เพื่อให้ครูสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นใจ

6. คำนึงถึงความยั่งยืน (Sustainability) การบริหารสถานศึกษาต้องไม่ใช่เพียงเพื่อผลลัพธ์ระยะสั้น แต่คำนึงถึง ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน เช่น การลดขยะในโรงเรียนหรือโครงการโรงเรียนสีเขียว

7. การใช้เทคโนโลยี (Technology) ผู้บริหารต้องเปิดรับและ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจรรย์ญาณ ไม่ใช่เพียงการนำมาใช้เพราะเป็นกระแส แต่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เช่น ระบบ LMS (Learning Management System), ระบบการติดตามผลผู้เรียน หรือการใช้ AI ในการบริหารจัดการ

8. ส่งเสริมการทำงานทางไกล (Telework) ในยุคดิจิทัล การทำงานทางไกลไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป ผู้บริหารต้องวางระบบและมาตรการสนับสนุนให้ครูและบุคลากรสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้โดยมีประสิทธิภาพ เช่น การประชุมออนไลน์ การเก็บเอกสารผ่านคลาวด์ หรือระบบส่งการบ้านออนไลน์อย่างมีระบบ

ผู้บริหารมืออาชีพในยุคชีวิตวิถีถัดไปไม่ใช่เพียงผู้มีตำแหน่ง แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง โดยมีองค์ประกอบสำคัญทั้งด้านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ความรู้และความสามารถทางวิชาชีพ การเป็นแบบอย่างในการลงมือปฏิบัติ การปรับตัวอย่างรวดเร็วและปลอดภัย การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การคำนึงถึงความยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการสนับสนุนการทำงานทางไกล หากผู้บริหารสามารถหลอมรวมองค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างกลมกลืน ย่อมทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พร้อมรับมือกับทุกการเปลี่ยนแปลง และสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ก้าวไกลอย่างมีคุณภาพและมั่นคงในระยะยาว

ตามแนวคิดของ Kotter (2012 : 24) ในหนังสือ Leading Change ผู้บริหารที่ต้องการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในองค์กร จำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และแปลงวิสัยทัศน์นั้นให้กลายเป็นเป้าหมายที่จับต้องได้ พร้อมกับกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการดำเนินการ นอกจากนี้ยังต้องสามารถ "สื่อสาร" เป้าหมายเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างการรับรู้ การยอมรับ และแรงจูงใจร่วมในหมู่บุคลากร ทั้งนี้ การสื่อสารควรเป็นไปในลักษณะที่เข้าใจง่าย สม่่าเสมอ และใช้ช่องทางที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมและสร้างความเข้าใจในวงกว้าง องค์ประกอบของผู้บริหารมืออาชีพ มีดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน (Vision and Purpose) ผู้บริหารควรมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างแนวทางร่วมขององค์กร

2. มีความเป็นมืออาชีพและยึดหลักจริยธรรม (Professionalism and Ethics) การบริหารองค์กรต้องอิงจากหลักวิชาการ ความถูกต้อง โปร่งใส และจริยธรรมที่ชัดเจน

3. ความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลง (Change Leadership) ผู้บริหารที่ดีต้องมีทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลง สามารถจัดการกับความไม่แน่นอนได้

4. การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร (Technology Integration) เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นส่วนสำคัญในการบริหารและการจัดการองค์กร เช่น การสื่อสาร การวิเคราะห์ข้อมูล และการเรียนรู้ของบุคลากร

5. ความคล่องตัวและการปรับตัว (Agility and Adaptability) ความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและยืดหยุ่นในสถานการณ์ไม่แน่นอน เป็นคุณสมบัติสำคัญในยุคปัจจุบัน

6. การพัฒนาบุคลากรและทีมงาน (Staff and Team Development) การสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเอง เป็นการสร้างทุนมนุษย์ที่สำคัญขององค์กร

7. การบริหารแบบยั่งยืน (Sustainable Leadership) ผู้บริหารต้องวางกลยุทธ์ที่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ทั้งในด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

8. การบริหารเชิงข้อมูล (Data-Driven Decision Making) การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง ช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพและลดความเสี่ยง

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จต้องมีคุณลักษณะสำคัญหลายประการ ประกอบไปด้วย ภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำทางการศึกษาเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ผสมผสานกับความรู้ทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ตั้งแต่แนวคิดดั้งเดิมจนถึงแนวคิดปัจจุบัน รวมถึงการประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดที่ริเริ่มโดย Burns (1978 : 77) และพัฒนาโดย Bass (1985 : 24) โดยเน้นการที่ผู้นำสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความคิดใหม่ และปลุกพลังภายในของบุคลากรให้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ในทศวรรษหลัง แนวคิดนี้ได้รับการยืนยันถึงประสิทธิภาพในบริบทของการศึกษาโดยงานวิจัยต่าง ๆ เช่น Leithwood & Sun (2018 : 83) ซึ่งพบว่าผู้นำแบบ transformational มีผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมของครู

องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตาม Bass (1999 : 24) และได้รับการขยายความในงานของ Northouse (2021 : 48) ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ Idealized Influence ผู้นำเป็นแบบอย่างที่บุคลากรให้ความเคารพและศรัทธา Inspirational Motivation การสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรเห็นเป้าหมายร่วม Intellectual Stimulation การส่งเสริมให้บุคลากรกล้าคิดใหม่ ทำใหม่ Individualized Consideration การเอาใจใส่และพัฒนาศักยภาพรายบุคคล

บริบทของสถานศึกษา ผู้นำที่มีภาวะการเปลี่ยนแปลงจะมีบทบาทในการวางวิสัยทัศน์ใหม่ให้โรงเรียน สื่อสารอย่างมีพลัง และนำบุคลากรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้ ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การนำแนวทาง Active Learning, STEAM Education หรือการเรียนรู้เชิงโครงการ (Project-Based Learning) มาใช้ในโรงเรียน ซึ่งเป็นการพลิกโฉมกระบวนการเรียนการสอนจากแบบเน้นครูสู่แบบเน้นผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงนี้จะไม่เกิดขึ้นได้เลย หากขาดผู้นำที่กล้าท้าทายวิธีคิดเดิม สร้างแรงจูงใจใหม่ และให้การสนับสนุนครูในทุกระดับ

จุดแข็งของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ การสร้างแรงจูงใจภายในที่ยั่งยืน (intrinsic motivation) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรยอมรับการเปลี่ยนแปลง และพร้อมจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งแรงจูงใจภายนอก เช่น คำสั่งหรือรางวัลเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ผู้นำแบบ transformational ยังช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร (learning organization) ที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ก็มีข้อจำกัดที่ไม่ควรมองข้าม คือ ความสำเร็จของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ความสามารถในการสื่อสาร และวิสัยทัศน์ของผู้นำอย่างสูง หากขาดความน่าเชื่อถือ หรือไม่สามารถแสดงบทบาทผู้นำทางจริยธรรมได้อย่างแท้จริง อาจส่งผลให้บุคลากรไม่เชื่อมั่น และต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่ควรเกิดขึ้น ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ (emotional intelligence) การคิดเชิงกลยุทธ์ และความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยบุคลากรหลากหลายรุ่น ความเชื่อ และวัฒนธรรมการทำงาน การเป็นผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จจึงต้องมีทั้ง “หัวใจ” ที่สร้างแรงบันดาลใจ และ “กลยุทธ์” ที่สามารถจัดการความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรอบด้าน

2. ทฤษฎีการบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากขึ้นจากปัจจัยรอบด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงของนโยบายทางการศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความคาดหวังของชุมชน และความแตกต่างของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่อาจบริหารงานเพียงแค่ตอบสนองต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้อีกต่อไป หากแต่ต้องมีการวางแผนระยะยาวอย่างรอบคอบ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งแนวทางที่ตอบโจทย์บริบทเช่นนี้ คือ การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management)

แนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ได้รับการพัฒนาขึ้นในแวดวงธุรกิจและองค์กรเอกชน โดยเน้นการกำหนดทิศทางขององค์กรในระยะยาวผ่านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (Porter, 1985 : 11) ต่อมาได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในภาครัฐและการศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในด้านการวางแผนพัฒนาสถานศึกษา การบริหารทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการ

ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ หัวใจของการบริหารเชิงกลยุทธ์คือการ “มองภาพใหญ่” ขององค์กรอย่างรอบด้าน ก่อนจะกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติอย่างสอดคล้องกัน โดยมีการติดตามประเมินผลและปรับแผนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสถานศึกษาอย่างยิ่ง เพราะทำให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายที่มั่นคง และไม่สับสนกับความหลากหลายของภารกิจในแต่ละปีงบประมาณ

การประยุกต์ใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาสามารถเห็นได้ชัดเจนในรูปของ “แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา” ซึ่งโดยทั่วไปจะมีช่วงเวลาระยะกลาง เช่น 3-5 ปี โดยครอบคลุมทั้งด้านการเรียนการสอน การพัฒนาครู การบริหารงบประมาณ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างเอกลักษณ์ของสถานศึกษา การวางแผนในลักษณะนี้ช่วยให้โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจน ลดความคลุมเครือในการบริหาร และสามารถกระจายบทบาทให้กับครูและบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพร่วมกัน

ข้อได้เปรียบของการบริหารเชิงกลยุทธ์คือ การมองไปข้างหน้าอย่างมีระบบ เป็นการหลีกเลี่ยงการบริหารแบบเร่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (Reactive Management) และเปลี่ยนเป็นการบริหารที่เน้นการวางแผนล่วงหน้า (Proactive Management) นอกจากนี้ ยังช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดลำดับความสำคัญของงานได้ดีขึ้น รู้ว่าอะไรควรทำก่อนหลัง และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bryson (2018 : 18) ที่กล่าวว่าองค์กรภาครัฐที่มีความเป็นกลยุทธ์สูงจะมีแนวโน้มสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจมากกว่าองค์กรที่ไม่มีแผนชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การบริหารเชิงกลยุทธ์ก็มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา กล่าวคือ การวางแผนกลยุทธ์ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย เช่น ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความต้องการของผู้เรียน ความพร้อมของบุคลากร และความคาดหวังของชุมชน ซึ่งในหลายกรณีสถานศึกษาอาจยังขาดระบบสารสนเทศที่เพียงพอ รวมถึงอาจประสบปัญหาในการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร หากผู้บริหารไม่สามารถอธิบายเป้าหมายให้ชัดเจน หรือไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ก็อาจทำให้แผนกลยุทธ์ไม่ถูกนำไปปฏิบัติจริง ดังนั้น การนำการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ในสถานศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการจัดทำเอกสารแผนเท่านั้น หากแต่ต้องเกิดจาก “การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง” ของบุคลากรในทุกระดับ ผู้บริหารจึงควรมีทักษะทั้งในด้านการวิเคราะห์ การวางแผน และการสื่อสารกลยุทธ์ให้เข้าใจง่าย ชัดเจน และสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรเห็นเป้าหมายเดียวกัน โดยเฉพาะในช่วงที่สถานศึกษากำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายใหม่ของกระทรวง การปรับหลักสูตร หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานอย่างมีทิศทาง ลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด และเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีการบริหารการเปลี่ยนแปลงและการประยุกต์ใช้ในยุคดิจิทัล การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญสำหรับองค์กรที่ต้องการปรับตัวและเติบโตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและความต้องการของตลาดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพช่วยให้องค์กรสามารถลดแรงต้านทานจากบุคลากรและทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างราบรื่น

แนวคิดสำคัญของการบริหารการเปลี่ยนแปลง

การบริหารการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นที่การวางแผนและดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบ โดยมีขั้นตอนที่ชัดเจนและสามารถติดตามผลได้ ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง หลายทฤษฎีได้เสนอโมเดลกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ เช่น

1. โมเดลของ Kurt Lewin (1947 : 5-41) ประกอบด้วยสามขั้นตอนหลัก ได้แก่ การละลาย (Unfreezing) การเคลื่อนไหว (Moving) และการแช่แข็ง (Refreezing) ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โมเดลของ John Kotter (1996 : 19-25) ประกอบด้วยแปดขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความเร่งด่วน (Establishing a sense of urgency) การสร้างพันธมิตร (Creating a guiding coalition) การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ (Developing a vision and strategy) การสื่อสารวิสัยทัศน์ (Communicating the vision) การสร้างความสามารถในการดำเนินการ (Empowering broad-based action) การสร้างชัยชนะระยะสั้น (Generating short-term wins) การรักษาและขยายผล (Consolidating gains and producing more change) และการฝังการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์กร (Anchoring new approaches in the culture)

จุดเด่นของการบริหารการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย “ลดแรงต้านทาน” การมีขั้นตอนและกระบวนการที่ชัดเจนช่วยให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น “การมีโครงสร้างที่ชัดเจน” การวางแผนและดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดช่วยให้องค์กรสามารถควบคุมและติดตามผลการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ “การส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัว” กระบวนการเปลี่ยนแปลงมักเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัดของการบริหารการเปลี่ยนแปลง มีปัจจัยสำคัญที่จะต้องพิจารณาเพิ่มเติมประกอบด้วย “เวลา” กล่าวคือ “ต้องอาศัยเวลา” การดำเนินการตามกระบวนการที่มีขั้นตอนและโครงสร้างที่ชัดเจนอาจใช้เวลานาน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานในระยะสั้น “การต้องการความต่อเนื่อง” การเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จต้องการความต่อเนื่องในการดำเนินการและการติดตามผล ซึ่งอาจต้องการทรัพยากรและความมุ่งมั่นจากทุกฝ่ายในองค์กร

“อาจพบกับความต้านทาน” แม้ว่าจะมีการวางแผนและดำเนินการอย่างดี แต่บุคลากรบางส่วนอาจยังคงต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ที่ต้องการ

การประยุกต์ใช้การบริหารการเปลี่ยนแปลง : การเปลี่ยนผ่านสู่ On-Demand Learning

ยุคดิจิทัล การเรียนรู้แบบ On-Demand Learning ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากความสะดวกสบายและความยืดหยุ่นที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การนำ On-Demand Learning มาใช้ในองค์กรต้องผ่านกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีขั้นตอนชัดเจน เช่น การสร้างความเร่งด่วน การระบุความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง เช่น ความต้องการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ของบุคลากร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การสร้างพันธมิตร การสร้างทีมงานที่มีความมุ่งมั่นและมีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จ การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการนำ On-Demand Learning มาใช้ในองค์กร การสื่อสารวิสัยทัศน์ การสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างความสามารถในการดำเนินการ การฝึกอบรมและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการใช้ On-Demand Learning การสร้างชัยชนะระยะสั้น การกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและเฉลิมฉลองความสำเร็จเพื่อสร้างแรงจูงใจในการดำเนินการต่อไป การรักษาและขยายผล การติดตามผลและปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างยั่งยืน และการฝังการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์กร การทำให้ On-Demand Learning เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สรุป การบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญสำหรับองค์กรที่ต้องการปรับตัวและเติบโตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีขั้นตอนและกระบวนการที่ชัดเจนช่วยลดแรงต้านทานและส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของบุคลากร แม้ว่าจะมีข้อจำกัดบางประการ แต่การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ดี จะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

4. ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Theory) และการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีกระบวนการระบบเน้นการมององค์การหรือระบบต่าง ๆ ในลักษณะองค์รวม (Holistic) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ ระบบมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งของระบบจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของระบบ

จุดเด่นของทฤษฎีกระบวนการระบบ

1. มององค์รวม ช่วยให้เห็นภาพรวมของระบบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ซึ่งทำให้สามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ครอบคลุม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายสาขา เช่น การศึกษา การบริหาร และการพัฒนาชุมชน

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การมองระบบในลักษณะเครือข่ายช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้จากประสบการณ์ของส่วนต่าง ๆ ของระบบ

ข้อจำกัดของทฤษฎีกระบวนการระบบ

1. ซับซ้อน การวิเคราะห์และออกแบบระบบอาจมีความซับซ้อน เนื่องจากต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้านและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ

2. ยากต่อการจัดการเชิงลึก การเข้าใจและจัดการกับระบบที่มีความซับซ้อนอาจต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก (Checkland, P., 1981 : 54)

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกระบวนการระบบในการออกแบบหลักสูตร

การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนจำเป็นต้องใช้แนวคิดของทฤษฎีกระบวนการระบบ โดยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรตามทฤษฎีกระบวนการระบบ

1. การวิเคราะห์ระบบ (Analysis) ศึกษาความต้องการของชุมชน สภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. การสังเคราะห์ระบบ (Synthesis) รวบรวมข้อมูลและออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน

3. การสร้างตัวแบบระบบการสอน (Construct of system model) พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับส่วนต่าง ๆ ของระบบการศึกษา

4. การทดลองใช้ระบบในสถานการณ์จำลอง (System simulation) ทดสอบหลักสูตรในสภาพแวดล้อมจริงและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

ในโครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานการศึกษา ร่วมกับชุมชนได้ใช้แนวคิดของทฤษฎีกระบวนการระบบในการออกแบบหลักสูตร โดยการพิจารณาความต้องการของชุมชนและสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เพื่อสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน

สรุป ทฤษฎีกระบวนการระบบเป็นแนวคิดที่สำคัญในการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยการมองระบบในลักษณะองค์รวมและพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ช่วยให้สามารถออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้อง

กับบริบทและความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Senge, 1990; Tichachon, 2011 : 17)

5. ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง (Instructional Leadership) ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง (Instructional Leadership) เป็นรูปแบบการนำที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะบทบาทของผู้อำนวยการโรงเรียนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการสอนและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Suh, 2024 : ออนไลน์) การนำแนวคิดนี้มาใช้ในโรงเรียนสามารถส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างเน้นการพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยผู้นำจะมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายทางการศึกษา วางแผนหลักสูตรและการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนและการเรียนรู้ (Suh, 2024 : ออนไลน์) นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครู เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

จุดเด่นของภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง

1. เน้นการเรียนรู้ของนักเรียน การมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้น (Suh, 2024 : ออนไลน์)
2. ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครู การให้การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (Suh, 2024 : ออนไลน์)
3. สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างเต็มที่

ข้อจำกัดของภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง

1. อาจมองข้ามการบริหารภาพรวม การมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอาจทำให้ผู้นำมองข้ามการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน เช่น การบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพยากร และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Mafost, 2018 : ออนไลน์)
2. ต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก การพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนต้องใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมาก ซึ่งอาจเป็นภาระสำหรับผู้นำและครู (Aspire Atlas, n.d. : ออนไลน์)
3. อาจเผชิญกับการต่อต้านจากครู การนำแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการสอนอาจเผชิญกับการต่อต้านจากครูที่ไม่คุ้นเคยกับวิธีการใหม่ ๆ หรือรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลกระทบต่อวิธีการสอนที่ตนเองถนัด (Class Ace, n.d. : ออนไลน์)

การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างในการสร้างชุมชนวิชาชีพในโรงเรียน

การสร้างชุมชนวิชาชีพในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ผู้นำโรงเรียนสามารถนำภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพของครู การส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างครู การให้การสนับสนุนและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการสอน และการสร้างวัฒนธรรมที่เน้นการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการสร้างชุมชนวิชาชีพในโรงเรียน

1. การวิเคราะห์ความต้องการ ศึกษาความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาชุมชนวิชาชีพ
2. การวางแผนและออกแบบ วางแผนและออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพของครู
3. การดำเนินการ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรม
4. การประเมินผล ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาชุมชนวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานการศึกษา ร่วมกับชุมชน ได้ใช้แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างในการออกแบบหลักสูตร โดยการพิจารณาความต้องการของชุมชนและสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เพื่อสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง (Structural Leadership) เป็นแนวคิดที่เน้นการมองระบบการทำงานในภาพรวม โดยมุ่งให้ความสำคัญกับโครงสร้าง ระบบงาน และบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบภายในองค์กรหรือระบบการศึกษา แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง เพราะการออกแบบหลักสูตรที่ดีไม่สามารถแยกส่วนจากบริบทของชุมชนได้ จำเป็นต้องเข้าใจโครงสร้างของชุมชน ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างในการออกแบบหลักสูตรจะช่วยให้ผู้นำการศึกษา ครู หรือผู้บริหารสถานศึกษาสามารถวางแผน พัฒนา และดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำจะต้องสามารถเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายทางการศึกษา นโยบายของรัฐ และศักยภาพของชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งวางระบบการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้างยังช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่าง

หน่วยงานต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และภาคประชาชน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ได้อย่างแท้จริง

ตารางที่ 2.1 : แสดงการเชื่อมโยงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารการศึกษา

ทฤษฎี	แนวคิดหลัก	การประยุกต์ใช้
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง Transformational Leadership	ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ เปลี่ยนค่านิยม	จุดเด่น สร้างแรงจูงใจลึกซึ้ง เปลี่ยนพฤติกรรม ข้อจำกัด ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลัก ตัวอย่างการใช้ การเปลี่ยนวัฒนธรรม โรงเรียน
การบริหารจัดการ เชิงกลยุทธ์ Strategic Management	วางแผนตามวิสัยทัศน์และ บริบท	จุดเด่น เน้นผลลัพธ์ระยะยาว ชัดเจน ข้อจำกัด ต้องใช้ข้อมูลและการมีส่วนร่วม ตัวอย่างการใช้ แผนพัฒนาโรงเรียน 3-5 ปี
การบริหารการเปลี่ยนแปลง Change Management	กระบวนการเปลี่ยนแปลง เป็นขั้นตอน	จุดเด่น ลดแรงต้าน มีโครงสร้าง ข้อจำกัด ต้องอาศัยเวลาและความ ต่อเนื่อง ตัวอย่างการใช้ การเปลี่ยนผ่านสู่ On- Demand Learning
ทฤษฎีกระบวนการระบบ Systems Theory	องค์กรคือระบบที่เชื่อมโยง กัน	จุดเด่น มององค์รวม ครอบคลุม ข้อจำกัด ซับซ้อน ยากต่อการจัดการ เชิงลึก ตัวอย่างการใช้ ออกแบบหลักสูตรให้ ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน
ภาวะผู้นำเชิงโครงสร้าง Instructional Leadership	ผู้นำเน้นคุณภาพการสอน	จุดเด่น เน้นการเรียนรู้ มีผลชัดเจน ข้อจำกัด อาจมองข้ามบริหารภาพรวม ตัวอย่างการใช้ สร้างชุมชนวิชาชีพใน โรงเรียน

ที่มา : สรุปโดยผู้วิจัย

การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวบุคคลตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีและความรับผิดชอบต่อสังคม นิรมล รอดโพ และวรภท เตื่อนช้าง (2564 : 55-64) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพลเมืองที่ดีในอนาคต เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ตัวอย่างของคุณธรรมที่สังคมไทยให้ความสำคัญ ได้แก่ ความรักเมตตา ความซื่อสัตย์ และความพอเพียง มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต

การมีคุณธรรมในตัวบุคคลยังเชื่อมโยงกับการควบคุมพฤติกรรมและการกระทำของตนเอง เพื่อส่งเสริมความสงบสุขและความยุติธรรมในสังคมโดยรวม โดยที่จริยธรรมเป็นการแสดงออกถึงการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมโดยการกระทำที่สอดคล้องกับความถูกต้องและเหมาะสมในทุกสถานการณ์ และการบริหารสถานศึกษาที่ดีควรจะตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียน แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาที่เน้นการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตใต้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของสภาการศึกษาคาทอลิกประเทศไทย (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2557 : ออนไลน์) ที่ให้สถานศึกษาคาทอลิกต้องไม่ลืมที่จะจัดการศึกษาด้วยพันธกิจและจิตตารมณ์แห่งพระวรสาร โดยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจ เปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง และแบ่งปันประสบการณ์เพื่อช่วยให้นักเรียนหลุดพ้นจากความสับสนในเรื่องวิกฤติคุณค่า โดยการจัดการศึกษาที่เน้นทั้งความรู้และประสบการณ์ที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรักและเมตตา ซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักความพอเพียง มีภูมิคุ้มกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมและมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศในชีวิต และสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและเสริมสร้างจิตสาธารณะและการเป็นพลเมืองที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566 : ออนไลน์) ที่ให้แนวทางการพัฒนาพลเมืองไว้ว่า ให้บูรณาการหลักความพอเพียง ความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม และการดูแลสิ่งแวดล้อมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนตามพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา พร้อมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ และการส่งเสริม สนับสนุนให้คนไทยมีจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยใช้ประโยชน์จาก

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อสร้างจิตสาธารณะและจิตอาสา ยกย่อง และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ที่มีจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคมในระดับบุคคลและองค์กร เสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง รวมถึงสนับสนุนกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะและจิตอาสาให้เกิดขึ้นในสังคม โดยส่งเสริมองค์กรสาธารณะที่ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์

กระบวนการในการบริหารงานของสถานศึกษาคาทอลิกเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และหลักการของการศึกษาคาทอลิก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนอย่างครบถ้วนในทุกมิติ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และจิตวิญญาณ การบริหารงานดังกล่าวครอบคลุมถึงการจัดการงานด้านวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ งานทั่วไป งานกิจการนักเรียน และงานอภิบาลและแพร่ธรรม โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและบูรณาการคุณค่าแห่งพระวรสารเข้าไปในกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษา ความสำคัญของการบริหารงานอยู่ที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีพระวรสารและคำสอนของพระศาสนจักรเป็นหลักการในการดำเนินงาน

การบริหารสถานศึกษาในระบบคาทอลิกมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามคำสอนของพระเยซูคริสต์และยึดมั่นในอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกที่เน้นความเมตตา ความรัก ความเสียสละ และความยุติธรรม การบริหารสถานศึกษาจึงต้องมีแนวทางที่ครอบคลุมทั้ง 6 งานหลัก ซึ่งประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรม การบริหารงานงบประมาณ (ธุรการ-การเงิน) การบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานทั่วไป มีแนวทางในการบูรณาการการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนคาทอลิก เน้นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในทุกวิชาเรียน โดยให้ครูและบุคลากรมีบทบาทในการส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในทุกกระบวนการเรียนรู้ คำสอนของพระศาสนจักรระบุว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกต้องมีเป้าหมายในการพัฒนาปัญญา จิตวิญญาณ และศีลธรรมของผู้เรียนให้เกิดความสมดุล (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2557 : ออนไลน์) ดังนั้น หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนควรสร้างโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรม มีการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาที่เน้นการตัดสินใจอย่างมีศีลธรรมและการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ความซื่อสัตย์สุจริต การมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

2. การบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรม การบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรม เน้นการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน คำสอนของพระศาสนจักรชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนคาทอลิกควรเป็นศูนย์กลางของ

ชุมชนที่สร้างความสามัคคีและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและครอบครัว จะช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีผลสำเร็จอย่างยั่งยืน โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีสมุดบันทึกความดี มีใบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูนักเรียนที่ทำความดี เป็นแบบอย่างที่ดี มีการสอนคำสอนสำหรับนักเรียนคาทอลิก วิชาจริยศึกษา และการเรียนรู้หลักปฏิบัติทางศาสนาทั้งของคริสต์ศาสนาและศาสนาที่นักเรียนนับถือ

3. การบริหารงานงบประมาณ (ธรรมา-การเงิน) การบริหารงานงบประมาณ (ธรรมา-การเงิน) ในโรงเรียนคาทอลิกนั้น มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น โครงการจิตอาสา การบริการชุมชนหรือกิจกรรมที่เสริมสร้างศีลธรรมให้กับนักเรียน คณะกรรมการการศึกษาคาทอลิก ระบุว่า การใช้ทรัพยากรของโรงเรียนควรสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสังคมที่ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น การจัดการงบประมาณจึงควรสนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

4. การบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนคาทอลิกนั้น มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและสามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี คือ มีโครงการจิตอาสา กิจกรรมส่งเสริมการทำความดีเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน โดยยึดหลักการของความรักเมตตา การเสียสละและการแบ่งปัน นอกจากนี้ มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบข้าง

5. การบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนคาทอลิก ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต คำสอนของพระศาสนจักรชี้ให้เห็นว่า ครูและผู้บริหารควรได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องในด้านจริยธรรมและศาสนา เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดค่านิยมแห่งพระวรสารให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอบรมพัฒนาบุคลากรจึงควรครอบคลุมถึงการพัฒนาทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจ และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและเข้าใจซึ่งกันและกันในกลุ่มชุมชนการศึกษา

6. การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนคาทอลิก สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเน้นความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ และด้วยความเข้าใจระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนควรสะท้อนถึงคุณค่าพระวรสาร เช่น การตกแต่งโรงเรียนด้วยสัญลักษณ์ทางศาสนา การจัดพิธีทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และการส่งเสริมวัฒนธรรมการให้เคารพและสนับสนุนซึ่งกันและกัน การบริหารงานทั่วไปควรเน้นให้ทุกพื้นที่ในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมความศรัทธาและคุณธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมได้อย่างมั่นคง แนวทางนี้เริ่มต้นตั้งแต่ระดับปฐมวัย โดยมุ่งปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกหลักธรรมทางศาสนาและค่านิยมแห่งพระวรสาร เช่น ความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์ การให้อภัย และความเสียสละ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับนักเรียน การบริหารจัดการของสถานศึกษาคาทอลิกจึงต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศในห้องเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม หรือการบูรณาการหลักธรรมคำสอนในศาสนาเข้ากับสาระการเรียนรู้ในทุกวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และซึมซับคุณธรรมได้อย่างเป็นธรรมชาติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ สถานศึกษาคาทอลิกยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงงามแก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ครูเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีบทบาทการเป็นแบบอย่างทั้งด้านพฤติกรรมและการดำรงชีวิตที่สะท้อนถึงคุณค่าทางศาสนา อีกทั้งยังมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีจิตอาสา และยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม อันจะนำไปสู่สังคมที่ดีและยั่งยืนตามหลักจริยธรรมและคุณธรรมของคริสตศาสนาอย่างแท้จริง

การศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการบริหารสถานศึกษา และสรุปเชื่อมโยงได้ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

ตัวแปร นักวิชาการ	การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตาม อัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก											รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1.การบริหารงานวิชาการ												
1.1 จัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
1.2 พัฒนาหลักสูตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
1.3 การวัดและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
1.4 ส่งเสริมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10
1.5 พัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวแปร นักวิชาการ	การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตาม อัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก											รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
6. การบริหารงานทั่วไป												
6.1 อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
6.2 ระบบสาธารณูปโภค	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
6.3 ความปลอดภัยในโรงเรียน	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	8
6.4 ประสานงานกับหน่วยงาน ภายนอก	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓		8

หมายเหตุ [1] วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565), [2] ศราวิน พัดศรีเรือง และประภัสสร สมสถาน (2565), [3] วิโรจน์ สารรัตน์ (2566), [4] อีรพงศ์ ชูนาถ และคณะ (2567), [5] กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเชียว (2563), [6] พชรภรณ์ ดวงขึ้น และ อรุณศรี อัครปัญญาธร (2567), [7] สุริยา รัตนสุริยากร และชัยยนต์ เพาพาน (2567), [8] จตุรงค์ นภาธร (2562) [9] Tony Bush (2011) [10] Leithwood, et al. (2004) [11] Michael Fullan (2007)

จากตาราง 2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก มี 6 ด้าน เมื่อจำแนกตามรายด้านจะได้ทั้งหมด 24 ด้าน โดยจากการสังเคราะห์พบว่า รายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 8-11 ความถี่ทั้งหมด และผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เพื่อประกอบการศึกษาครั้งนี้ ตามลำดับ ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรในการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาครู โดยมีรากฐานจากแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทั้งงานวิจัยภายในประเทศและแนวคิดระดับสากล การบริหารงานวิชาการถือเป็นภารกิจสำคัญที่มีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ

คุณธรรม ซึ่งต้องการการจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแยกอภิปรายประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ซึ่ง Michael Fullan (2007 : 129-218) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเกิดจากการพัฒนาคุณภาพการสอนภายในห้องเรียน ควบคู่กับการสนับสนุนเชิงระบบจากฝ่ายบริหาร ในทำนองเดียวกัน ศราวิน พัดศรีเรือง และประภัสสร สมสถาน (2565 : 5-24) เน้นว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์ทางวิชาการร่วมกับครู เพื่อให้การสอนมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน

หลักสูตรเป็นหัวใจของการเรียนรู้ โดย Kenneth Leithwood et al. (2004 : 121) ระบุว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องมีการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของและสามารถนำไปใช้ได้จริง วิโรจน์ สารรัตน์ (2566 : 77) กล่าวเสริมว่า การบริหารหลักสูตรควรยืดหยุ่นและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องสะท้อนความหลากหลายของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนการประเมินผลที่มีคุณภาพไม่ใช่เพียงการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ต้องสามารถสะท้อนพัฒนาการด้านอื่นของผู้เรียนด้วย พัทธภรณ์ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) เน้นว่าการประเมินผลควรใช้หลากหลายวิธี เช่น การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินสรุปผล (Summative Assessment) เพื่อช่วยในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะที่ Tony Bush (2011 : 75-76) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ดีต้องใช้ข้อมูลจากการประเมินเป็นฐานในการวางแผนและปรับปรุงการเรียนการสอน

การส่งเสริมการเรียนรู้ต้องไม่จำกัดเฉพาะภายในห้องเรียน แต่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) โดย จตุรงค์ นภาพร (2562) สนับสนุนแนวคิดเรื่อง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่สถานศึกษาควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีเจตคติในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

ด้านการพัฒนาครูเป็นตัวแปรสำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการสร้าง “วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร” เพื่อให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง Michael Fullan (2007 : 129-218) และ Kenneth Leithwood et al. (2004 : 47) เห็นตรงกันว่า การพัฒนาครูเป็นตัวแปรสำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) ก็กล่าวว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ มักมีระบบ

การพัฒนาครูที่มีทิศทางชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนและตอบสนองต่อบริบทเฉพาะ และการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับคุณภาพทางวิชาการของผู้เรียนให้มีมาตรฐาน เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาของชาติ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคิด และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ขณะเดียวกันครูในฐานะผู้นำทางวิชาการก็จะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

ด้านที่ 2 การบริหารงานอภิบาลและแพรรธรรม

การบริหารงานอภิบาลและแพรรธรรมเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรศาสนา ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม และการเจริญเติบโตทางจิตใจในแนวทางศาสนา เพื่อให้ผู้คนสามารถบริหารงานอภิบาลและแพรรธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของศาสนา

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้กระบวนการอภิบาลและแพรรธรรมบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง การปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมที่ถูกต้อง ไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน แต่ยังสร้างความมั่นคงให้กับสังคมโดยรวมด้วย (วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ, 2565 : 182-203; ศราวิน พัดศรีเรือง และประภัศร สมสถาน, 2565 : 5-24) คนมีคุณธรรมที่ดีและยึดมั่นในจริยธรรมตามหลักศาสนา สังคมจะมีความสุขและลดความขัดแย้งหรือความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ลงได้อย่างมีนัยสำคัญ (Tony Bush, 2011 : 75-76; Leithwood, et al., 2004 : 9-33) นอกจากนี้ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมยังส่งผลให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น การสร้างจิตตารมณ์แบบคริสต์ เป็นอีกหนึ่งภารกิจที่มีบทบาทสำคัญในการอภิบาลและแพรรธรรม ซึ่งจิตตารมณ์นี้หมายถึงการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจและจิตวิญญาณตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ อาทิ ความรัก ความเมตตา การให้อภัย และการรับใช้ผู้อื่น (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2566 :

42; กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเขียว, 2563 : 74-93) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การมีจิตตารมณ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้คนมีแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน และสามารถเผชิญกับความยากลำบากได้อย่างมีศรัทธา (Michael Fullan, 2007 : 141) จิตตารมณ์แบบคริสต์ไม่ได้หมายความว่าเพียงการยึดถือคำสอนในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเป็นการลงมือปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง

การภาวนาและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและจิตวิญญาณและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า โดยการภาวนาเป็นการสื่อสารระหว่างใจมนุษย์กับพระเจ้าที่ช่วยให้เกิดความสงบ ความหวัง และการรับรู้ถึงความหมายของชีวิต (พัชรภรณ์ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร, 2567 : 335-347; สุริยารัตนสุริยากร และชัยยนต์ เพาพาน, 2567 : 265-278) ส่วนพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การทำพิธีมิสซา การสวดมนต์ และการฉลองเทศกาลต่าง ๆ มีบทบาทในการรวบรวมชุมชนศาสนาให้เข้มแข็งและมีความสามัคคี (ธีรพงศ์ ชูนาถ และคณะ, 2567 : 496-522) พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความเชื่อและศรัทธาในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นเสมือนกระบวนการเรียนรู้และทบทวนคุณค่าทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้คนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและรับรู้บทบาทของตนในการเผยแผ่ศาสนา

ด้านการอบรมจิตใจตามช่วงวัย การปรับเนื้อหาและวิธีการอภิบาลให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจและสังคมของแต่ละช่วงวัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้คนในแต่ละวัยมีความต้องการ ความสามารถ และความสนใจที่แตกต่างกัน (จตุรงค์ นภากาศ, 2562 : 141; วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ, 2565 : 182-203) เช่น เด็กอาจต้องการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานและมีส่วนร่วม ในขณะที่วัยรุ่นมักต้องการการอบรมที่ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งและรู้จักการตัดสินใจที่ถูกต้อง ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุอาจเน้นการพัฒนาจิตใจในเรื่องของความสงบและการค้นหาความหมายของชีวิต (Leithwood, et al., 2004 : 18; Michael Fullan, 2007 : 21) การอบรมในแต่ละช่วงวัยจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม เช่น การใช้สื่อที่เข้าใจง่าย การจัดกิจกรรมกลุ่ม หรือการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพและส่งผลให้ผู้ได้รับการอภิบาลสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ส่งผลให้เกิดการเติบโตทางจิตใจและจิตวิญญาณที่ยั่งยืนดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย และมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ศาสนาและค่านิยมที่ดีในสังคม

สรุปได้ว่า ด้านบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมในโรงเรียนคาทอลิก หมายถึง การบริหารที่เน้นบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตตารมณ์แบบคริสต์ตามหลักคำสอนของพระศาสนจักร ผ่านกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การภาวนา การร่วมพิธีกรรม

และการอภิบาลจิตใจ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อและจิตสำนึกทางศาสนาในผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การปลูกฝังความสามัคคี การสอดแทรกคุณธรรมในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจและความประพฤติที่ดีของผู้เรียน การบริหารงานอภิบาลและแพรร่ธรรมยังเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง การประเมินผลการเรียนรู้และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นระยะๆ ยังเป็นส่วนสำคัญในการติดตามและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน โดยรวมแล้ว ด้านบริหารงานอภิบาลและแพรร่ธรรมเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเติบโตทางจิตวิญญาณและคุณธรรมของผู้เรียนในโรงเรียนคาทอลิก

ด้านที่ 3 การบริหารงานงบประมาณ (ธุรการ-การเงิน)

การบริหารงานงบประมาณถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในองค์กรทุกประเภท ทั้งในส่วนของธุรการและการเงิน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้การใช้ทรัพยากรทางการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทขององค์กรศาสนาและสังคมที่ต้องบริหารงานอย่างรอบคอบและรับผิดชอบสูง วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) และศราวิน พัดศรีเรือง และประภัศร สมสถาน (2565 : 5-24) ต่างเน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริหารงานงบประมาณที่ต้องมีความรัดกุม เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการดำเนินงานให้บรรลุผลตามที่วางไว้

การวางแผนงบประมาณเป็นขั้นตอนแรกและสำคัญในการบริหารงานงบประมาณ โดยต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินในอดีต ความต้องการทรัพยากร และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร วิโรจน์ สารรัตน์ (2566 : 78) ชี้ให้เห็นว่าการวางแผนนี้ควรครอบคลุมการกำหนดรายรับ รายจ่าย งบประมาณประจำปี รวมถึงการคาดการณ์สถานการณ์ทางการเงินในอนาคต เพื่อป้องกันความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางการเงิน อีรพงศ์ ชูนาถ และคณะ (2567 : 496-522) รวมถึง Tony Bush (2011 : 75-76) ได้เสริมว่า การวางแผนที่ดีช่วยให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างเหมาะสม ตอบสนองความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางการเงินให้คุ้มค่าที่สุด

ในส่วนของการควบคุมและตรวจสอบการเงินนั้น เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มั่นใจว่างบประมาณที่วางแผนไว้ถูกใช้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การควบคุมนี้ครอบคลุมตั้งแต่การอนุมัติค่าใช้จ่าย การบันทึกบัญชี การตรวจสอบการใช้จ่าย และการจัดทำรายงานทางการเงินอย่างโปร่งใส กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเขียว (2563 : 74-93) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการตรวจสอบภายในเพื่อป้องกันการทุจริตและความผิดพลาด พชรภรณ์ ดวงชื่น และ

อรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) กล่าวเพิ่มเติมว่า การควบคุมอย่างเข้มงวดทำให้องค์กรสามารถปรับปรุงกระบวนการบริหารการเงินให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สุริยา รัตนสุริยากร และชัยยงค์ เพาพาน (2567 : 265-278) รวมถึง Leithwood และคณะ (2004 : 14) ต่างเห็นพ้องว่าการควบคุมและตรวจสอบที่เข้มงวดช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการบริหารงาน

งานธุรการทั่วไป เช่น การจัดการสารบรรณ เอกสารและทะเบียน ถือเป็นงานสนับสนุนที่สำคัญสำหรับการบริหารงานงบประมาณ งานธุรการเหล่านี้ช่วยให้ข้อมูลและเอกสารทางการเงินถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้ง่าย จตุรงค์ นภาธร (2562 : 42) และวุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) ชี้ว่า การจัดการสารบรรณที่ดีช่วยลดความซับซ้อนของงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารภายในองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยในการติดตามและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการหรือกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ Michael Fullan (2007 : 121) ได้ย้ำว่า ระบบธุรการที่มีประสิทธิภาพเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการบริหารงานให้เป็นระบบและยั่งยืน

ดังนั้น การบริหารงานงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยการวางแผนที่รัดกุม การควบคุมตรวจสอบที่เข้มงวด และระบบธุรการที่เป็นระเบียบและโปร่งใส ทั้งหมดนี้ต้องทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องเพื่อสนับสนุนเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กรในภาพรวม วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) และ Tony Bush (2011 : 75-76) ต่างเน้นย้ำว่าการบริหารงานงบประมาณที่ดีจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความน่าเชื่อถือให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานงบประมาณ (ธุรการ-การเงิน) คือการจัดการที่ครอบคลุมการวางแผน จัดสรร ควบคุม และตรวจสอบการใช้งบประมาณของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้ทรัพยากรถูกใช้ไปอย่างเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ งานบริหารงบประมาณยังรวมถึงการบริหารจัดการงานธุรการทั่วไป เช่น งานสารบรรณ งานเอกสาร และงานทะเบียน ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบและราบรื่น นอกจากนี้ งานการเงินยังมีหน้าที่ดูแลการรับ-จ่ายเงิน การจัดทำบัญชี และการรายงานทางการเงินอย่างถูกต้องตามระเบียบ เพื่อให้การบริหารงานด้านการเงินของโรงเรียนมีความชัดเจนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาของสถานศึกษาโดยรวม การบริหารงานงบประมาณ (ธุรการ-การเงิน) จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส

ด้านที่ 4 การบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างครบวงจร โดยมุ่งเน้นทั้งด้านวินัย สุขภาพ ความปลอดภัย ทักษะชีวิต และการพัฒนาความเป็นมนุษย์ในทุกมิติ (วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ, 2565 : 182-203; ศราวิน พัดศรีเรือง และ

ประภัสสร สมสถาน, 2565 : 5-24) การดูแลและเปียบวินัยเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้นักเรียนมีกรอบในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2566 : 14; อีรพงศ์ ชูนาค และคณะ, 2567 : 496-522) การสร้างระเบียบวินัยจึงไม่ใช่เพียงการควบคุมพฤติกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมและความเคารพซึ่งกันและกันในสังคมโรงเรียน (Tony Bush, 2011 : 75-76)

ด้านสุขภาพและความปลอดภัยถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่ต้องได้รับการดูแลอย่างเข้มงวด เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้และเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสม กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเขียว (2563 : 74-93) ระบุว่า การจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพประจำปี การให้ความรู้เรื่องสุขอนามัย การป้องกันโรค และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย จะช่วยลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและอุบัติเหตุได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัชราภรณ์ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) เสริมว่า การสร้างความตระหนักรู้เรื่องสุขภาพและความปลอดภัยควรเป็นกิจกรรมที่ดำเนินควบคู่กับการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพกายและใจที่แข็งแรงพร้อมรับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต

กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถเผชิญกับสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุริยา รัตนสุริยากร และชัยนนต์ เพาพาน (2567 : 265-278) เน้นว่าการส่งเสริมทักษะเช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีม จะช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ อีรพงศ์ ชูนาค และคณะ (2567 : 496-522) ได้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมเสริมทักษะชีวิตช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูและเพื่อน ทำให้บรรยากาศในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีความสุขและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนานักเรียนในทุกมิติ เป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยต้องครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม จตุรงค์ นภาพร (2562 : 42) และวุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนานี้ควรมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและกิจกรรมเสริม นอกจากนี้ Leithwood และคณะ (2004 : 74) และ Michael Fullan (2007 : 33) ต่างยืนยันว่า การพัฒนานักเรียนอย่างครบวงจรต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนที่เข้มแข็ง ส่งผลให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและสามารถมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุขและด้วยความรับผิดชอบ

ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานกิจการนักเรียนจึงไม่ใช่เพียงการจัดการกิจกรรมภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการพัฒนาคนที่ต้องใช้ความรอบคอบ ความรู้ และความเข้าใจ

ในธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน เพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการเจริญเติบโตในอนาคตอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน คือ การดำเนินงานที่มุ่งส่งเสริม ดูแล และพัฒนานักเรียนในทุกมิติ ทั้งด้านระเบียบวินัย ความเป็นอยู่ ความปลอดภัย สุขภาพจิตและร่างกาย รวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความสมดุลทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม

การบริหารงานกิจการนักเรียนประกอบด้วยหลายด้าน เช่น การปกครองและดูแลระเบียบวินัยของนักเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กีฬา ศิลปะ และกิจกรรมทางสังคม การให้คำปรึกษาและแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม การส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจของนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน การดำเนินงานเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ในทุกด้าน และเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านที่ 5 การบริหารงานบุคลากร

การบริหารงานบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร โดยเฉพาะในองค์กรทางการศึกษาและศาสนา ซึ่งบุคลากรเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าและเป็นหัวใจของการพัฒนา วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) และศราวิน พัดศรีเรือง และประภัสสร สมสถาน (2565 : 5-24) ต่างชี้ให้เห็นว่าการวางแผนอัตรากำลังบุคลากรเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่ช่วยให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างเหมาะสม การวางแผนนี้จำเป็นต้องพิจารณาทั้งจำนวน ความรู้ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในแต่ละตำแหน่ง เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างจำนวนบุคลากรและภาระงานอย่างยั่งยืน (วิโรจน์ สารรัตน์, 2566 : 12)

กระบวนการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งบุคลากร อีรพงศ์ ชูนาถ และคณะ (2567 : 496-522) ได้เน้นถึงความสำคัญของการเลือกสรรบุคลากรที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการขององค์กร โดยต้องมีเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและลดความขัดแย้งภายในองค์กร การบรรจุและแต่งตั้ง ควรคำนึงถึงศักยภาพของบุคคลและความเหมาะสมในบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการทำงานที่มีประสิทธิผล (กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเขียว, 2563 : 74-93)

การพัฒนาและประเมินบุคลากรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพและความก้าวหน้าของพนักงาน พัทธภรณ์ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) ระบุว่า การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องช่วยให้บุคลากรมีความ

พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในงาน สุริยา รัตนสุริยากร และชัยยนต์ เพาพาน (2567 : 265-278) เสริมว่า การประเมินผลควรใช้วิธีการที่หลากหลายและยุติธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืน (Leithwood, et al., 2004 : 77)

นอกจากนี้ การส่งเสริมจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในอาชีพการสอน จตุรงค์ นภาธร (2562 : 53) และวุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) ชี้ว่าการสนับสนุนทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความรักและความรับผิดชอบต่อการสอน จะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ Michael Fullan (2007 : 44) ได้เน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาและครูที่มีจิตวิญญาณ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระบบการศึกษา Tony Bush (2011 : 75-76) และ Leithwood และคณะ (2004 : 48) ก็สนับสนุนแนวคิดนี้ว่า การพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงแต่เรื่องทักษะและความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องครอบคลุมถึงจิตใจและแรงบันดาลใจด้วย

ดังนั้น การบริหารงานบุคคลจึงต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและครบวงจร ตั้งแต่การวางแผนสรรหาและแต่งตั้ง การพัฒนาและประเมินผล รวมถึงการส่งเสริมจิตวิญญาณและคุณธรรม เพื่อให้บุคลากรทุกคนสามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรในระยะยาว

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การบรรจุและแต่งตั้ง การพัฒนา การส่งเสริม และการประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียน กระบวนการบริหารงานบุคลากรเริ่มต้นจากการวางแผนอัตรากำลังที่สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของสถานศึกษา ตามด้วยการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน การบรรจุและแต่งตั้งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด การพัฒนาบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและการศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ และการส่งเสริมให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถติดตามและปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบริหารงานบุคลากรที่ดีจะส่งผลให้สถานศึกษามีบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่

ด้านที่ 6 การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้องค์กรโดยเฉพาะในสถานศึกษาและองค์กรศาสนา ดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบหลักประกอบด้วย

การดูแลอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ระบบสาธารณูปโภค ความปลอดภัยภายในโรงเรียน รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ (วุฒิชัย แก้วพวง และคณะ, 2565 : 182-203; ศราวิน พัดศรีเรือง และประภัสสร สมสถาน, 2565 : 5-24)

การบริหารอาคารสถานที่ วัสดุ และอุปกรณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร วิโรจน์ สารรัตน์ (2566 : 77) ระบุว่า อาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำงาน อีกทั้งยังส่งเสริมความรู้สึกลดภัยและความปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในสถานศึกษา อีรพงศ์ ชูนาค และคณะ (2567 : 496-522) เสริมว่า การจัดการวัสดุอุปกรณ์ต้องมีการวางแผนและติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดความสูญเสีย ซึ่งไม่เพียงแต่ประหยัดงบประมาณเท่านั้น แต่ยังช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสุดเขียว (2563 : 74-93) ได้เน้นว่า การบริหารวัสดุอย่างมีระบบต้องรวมถึงการจัดเก็บ การบำรุงรักษา และการคัดเลือกอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความต้องการใช้งานอย่างแท้จริง

ระบบสาธารณูปโภคเป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญที่ต้องบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ พัทธกรณ ดวงชื่น และอรุณศรี อัครปัญญาธร (2567 : 335-347) ชี้ให้เห็นว่า ระบบน้ำ ไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต และระบบระบายอากาศที่ดีมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้พื้นที่ ทั้งนักเรียน ครู และบุคลากร อีกทั้งยังส่งเสริมความสะอาดสบายและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากระบบที่ไม่ได้มาตรฐาน สุริยา รัตนสุริยากร และชัยยนต์ เพาพาน (2567 : 265-278) เสริมว่าการตรวจสอบและบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคควรเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรืออุบัติเหตุในอนาคต

ความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นอีกประเด็นที่ไม่สามารถมองข้ามได้เลย การบริหารจัดการด้านนี้ต้องครอบคลุมตั้งแต่การสร้างความรู้ การจัดการความเสี่ยง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมสำหรับเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ จตุรงค์ นภาพร (2562 : 42) และวุฒิชัย แก้วพวง และคณะ (2565 : 182-203) ต่างย้ำว่าความปลอดภัยในโรงเรียนต้องเป็นมาตรฐานที่ทุกฝ่ายยึดถือ โดยควรมีการวางแผนและจัดทำคู่มือปฏิบัติการสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น การดับเพลิง การช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน และการจัดการภัยพิบัติ นอกจากนี้ Tony Bush (2011 : 75-76) ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของผู้นำในการส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัย โดยการสื่อสารและสร้างความร่วมมือในองค์กร เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนหรือองค์กรศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ Leithwood และคณะ (2004 : 43) ได้กล่าวไว้ว่าการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

หน่วยงานราชการ องค์กรชุมชน และภาคเอกชน สามารถเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ Michael Fullan (2007 : 44) เสริมว่า การสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ วิโรจน์ สารรัตน์ (2566 : 77) และศราวิน พัดศรีเรือง และประภัสสร สมสถาน (2565 : 5-24) ได้แสดงให้เห็นว่าการประสานงานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสารที่ชัดเจน การสร้างความไว้วางใจ และการจัดการความขัดแย้งอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความร่วมมือในระยะยาว

การบริหารงานทั่วไปไม่ใช่เพียงแค่การจัดการสิ่งของและระบบพื้นฐานเท่านั้น แต่เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการดำเนินงานทั้งหมดในองค์กร ผ่านการบริหารจัดการอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม การดูแลระบบสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานความปลอดภัยในโรงเรียน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานภายนอก ทั้งหมดนี้ผสมผสานกันเพื่อสนับสนุนเป้าหมายสูงสุดขององค์กรในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา คือ การดำเนินงานที่สนับสนุนการบริหารจัดการโดยรวม เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมงานต่าง ๆ เช่น การดูแลอาคารสถานที่และสาธารณูปโภค การจัดการวัสดุอุปกรณ์ ระบบความปลอดภัย การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และการจัดการด้านธุรการทั่วไป การบริหารงานทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน โดยการดูแลอาคารสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมกับการใช้งาน การจัดการวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอและพร้อมใช้งาน การดูแลระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟฟ้า และการรักษาความปลอดภัย เพื่อให้ นักเรียนและบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังรวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น ชุมชน องค์กร และหน่วยงานราชการ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและยั่งยืน การบริหารงานทั่วไปที่ดีจะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วงจรคุณภาพกับการบริหารสถานศึกษา

สามทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดด้านการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM) และวงจรคุณภาพ (Quality Cycle) ได้กลายเป็นกรอบการจัดการที่ได้รับความนิยมสนใจในภาคการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่เน้นการยกระดับมาตรฐานการเรียนรู้ และคุณภาพการบริหารจัดการ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ และสิงคโปร์ วงจรคุณภาพหรือที่รู้จักกันในชื่อ วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ได้ถูกนำมาปรับใช้เพื่อ

ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อเป็นแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

วงจรคุณภาพ (Quality Cycle) หรือที่มักเรียกว่า PDCA (Plan-Do-Check-Act) มีรากฐานจากการจัดการอุตสาหกรรม โดย W. Edwards Deming (1986 : 143) ได้พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างระบบการจัดการที่มีความเป็นระบบ เน้นการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ กระบวนการดังกล่าวได้ถูกยอมรับและนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (Oakland, 2014 : 48) ในมิติความหมาย วงจรคุณภาพในภาคการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปรับปรุงการสอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมครูและบุคลากร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร (Sallis, 2014 : 49) กล่าวได้ว่า วงจรคุณภาพคือกรอบความคิดที่ทำให้โรงเรียนและมหาวิทยาลัยขับเคลื่อนไปสู่การยกระดับมาตรฐานอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของวงจรคุณภาพในสถานศึกษาปรากฏชัดในสามประเด็นหลัก ประการแรก คือ การสร้างระบบประกันคุณภาพที่เชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานและผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยการประเมินผลและสะท้อนกลับ (feedback) ช่วยให้ครูและผู้บริหารเห็นภาพความสำเร็จและปัญหาที่แท้จริง (UNESCO, 2017 : ออนไลน์) ประการที่สอง คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ทำให้การพัฒนามีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Harvey & Williams, 2010 : 38) และประการสุดท้าย คือ การพัฒนาความสามารถของบุคลากร (capacity building) ผ่านการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวางแผนและปรับปรุง

มิติเชิงองค์ประกอบ วงจรคุณภาพมี 4 ขั้นตอนสำคัญ เริ่มจาก

1. Plan คือการกำหนดเป้าหมายเชิงคุณภาพและวางกลยุทธ์ เช่น โรงเรียนกำหนดเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหรือการสร้างสมรรถนะใหม่ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21
2. Do คือการดำเนินการตามแผน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาครู และการบริหารทรัพยากร
3. Check คือการตรวจสอบผลลัพธ์ผ่านการประเมินผล ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
4. Act คือการนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงและพัฒนาแผนการดำเนินงานรอบถัดไปเพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Deming, 1986 : 33; Oakland, 2014 : 68)

การประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพในสถานศึกษาทั่วโลกสะท้อนให้เห็นความยืดหยุ่นและความเหมาะสมกับบริบทที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่น วงจร PDCA ถูกนำมาใช้ในการพัฒนา

หลักสูตรโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ โดยเน้นการสะท้อนผลและการปรับปรุงในทุกปีการศึกษา (MEXT, 2020 : 44) ส่วนใน สหราชอาณาจักร มหาวิทยาลัยใช้ PDCA เป็นกลไกในการประเมินคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance) โดยบูรณาการเข้ากับมาตรฐานของ Quality Assurance Agency (QAA) (Harvey & Williams, 2010 : 74) และในฟินแลนด์ วงจรคุณภาพถูกเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิด trust-based evaluation ที่เน้นการสะท้อนตนเองของครูและโรงเรียน มากกว่าการตรวจสอบภายนอก (Sahlberg, 2015 : 88)

ภาพที่ 2.3 วงจรคุณภาพ

ที่มา : <https://supplychainguru.co.th/articles/soft-skills/what-is-pdca-cycle/>

สำหรับประเทศกำลังพัฒนา การนำวงจรคุณภาพมาใช้ถือเป็นโอกาสในการสร้างมาตรฐานการศึกษาที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดย UNESCO (2017 : ออนไลน์) ชี้ว่าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้พัฒนาเครื่องมือประเมินภายในโรงเรียนโดยอิงกับหลักการของ PDCA ทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนได้ต่อเนื่อง และลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา

กล่าวโดยสรุป วงจรคุณภาพไม่ใช่เพียงเครื่องมือทางเทคนิค แต่เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ที่หลอมรวมการวางแผน การดำเนินการ การประเมิน และการพัฒนาให้เป็นระบบการเรียนรู้ขององค์กรสถานศึกษา แนวคิดนี้ได้พิสูจน์แล้วว่า สามารถนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน การยกระดับสมรรถนะของครู และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนาสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการวงจรคุณภาพเข้ากับการบริหารจัดการทุกมิติ เพื่อสร้างความยั่งยืนทางการศึกษาในระยะยาว

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

การให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่ดีและมีความมั่นคง คุณธรรมเป็นหลักการและค่านิยมที่ช่วยกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว โรงเรียนหรือสังคมโดยรวม การปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคลตั้งแต่วัยเยาว์จะช่วยให้เขามีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสังคมที่สงบสุขและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีจริยธรรม ในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ คุณธรรมถือเป็นแนวทางที่ช่วยชี้นำให้บุคคลมีจิตใจที่ดี มีความรับผิดชอบ และตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ในสถานการณ์ที่ปราศจากการสังเกตจากผู้อื่น การพัฒนาคุณธรรมในระดับบุคคลส่งผลกระทบต่อสังคมวงกว้าง โดยช่วยส่งเสริมความไว้วางใจและการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น อีกทั้งคุณธรรมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความมั่นคงของสังคม เนื่องจากบุคคลที่มีคุณธรรมจะพิจารณาตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาความหมายและบทบาทของคุณธรรมเพื่อกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในสังคม

ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ได้แก่ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 263) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมายได้แก่ 1) ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณีหลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ 2) การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การเป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบ กรมการศาสนา (2562 : 1) กล่าวว่า “คุณธรรม” เป็นคุณค่าพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ครบทุกด้าน ได้แก่ ความดี ความเก่ง และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสามารถนำพาโลกสมัยใหม่ให้ก้าวหน้าและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศ สร้างสังคมไทยที่ปราศจากการทุจริตและการประพฤติดีมิชอบ

คุณธรรมเป็นคุณลักษณะภายในจิตใจที่สะท้อนถึงความดีงามและความถูกต้อง ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนและการกระทำที่สม่ำเสมอจนกลายเป็นนิสัยที่ยอมรับในสังคม คุณธรรมคืออุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในดวงจิต ซึ่งได้มาจากความพยายามและความประพฤติที่ดีต่อกันมาเป็นเวลานาน ในด้านการศึกษา อรุณฯ หอมจันทร์ และคณะ (2557 : 65-75) ได้ให้คำนิยามว่า คุณธรรม คือ อธยาศัยอัน

ดีงามที่สั่งสมในจิตใจ ซึ่งเกิดจากความเพียรพยายามและการประพฤติดีเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้คุณธรรมมีความเกี่ยวเนื่องกับหน้าที่ที่บุคคลนั้นปฏิบัติ ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก สวงหล้าโพทนัน และคณะ (2566 : 12-20) ได้ให้คำนิยามคุณธรรมว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบ และความเคารพ ในโรงเรียน การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนคาทอลิกจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตวิญญาณตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน

จากความหมายของคุณธรรมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของคุณธรรมว่า คือ หลักความประพฤติที่เป็นลักษณะนิสัยที่ดีงาม ได้รับการสั่งสมหรือปฏิบัติตามกันมาจากจิตใจโดยมิได้ฝืนใจ ผลจากการกระทำ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือโดยตรงและส่งผลให้สังคมของการอยู่ร่วมกันมีความสุขและความเจริญงอกงาม หลักคุณธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะคุณธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องและดีงาม โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมโดยรวม

ความหมายของจริยธรรม

ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2557 : 100-117) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “จริยธรรม” โดยระบุว่า คำนี้ประกอบด้วยคำว่า “จริยะ” และ “ธรรม” ซึ่งมีความหมายเฉพาะของแต่ละคำ โดย “จริยะ” หมายถึง การกระทำ หรือพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติหรือควรกระทำ ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง หลักแห่งความดี หรือหลักคำสอนทางศาสนา อาจรวมถึงกฎเกณฑ์ หลักปฏิบัติ หรือข้อคิดเชิงคุณธรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม ดังนั้นเมื่อรวมกันเป็นคำว่า “จริยธรรม” จึงมีความหมายว่า “หลักแห่งการประพฤติ” หรือ “แนวทางในการประพฤติ” ที่ควรยึดถือและปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมุ่งเน้นให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีระเบียบและสงบสุข

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 303) ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ว่าเป็น “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อปฏิบัติและพฤติกรรมที่ดีงาม โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทย จริยธรรมมักมีรากฐานมาจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะศาสนาเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมระบบจริยธรรมของสังคม ดังที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวไว้ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั่นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น” จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า

จริยธรรมในสังคมไทยมีความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม แม้จริยธรรมจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา แต่ก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค ศาสนาเท่านั้น แต่ยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และหลักปรัชญาต่าง ๆ ที่มี อยู่ในสังคม โดยในบางแง่มุม อาจมีการแยกความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” และ “จริยธรรม” ออกจากกัน โดยมองว่า “ศีลธรรม” คือหลักแห่งความประพฤติที่มีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา ขณะที่ “จริยธรรม” อาจรวมถึงหลักแห่งความประพฤติที่มาจากแหล่งอื่นที่มีใช้ศาสนาโดยตรง เช่น ปรัชญา วัฒนธรรม หรือจารีตของสังคมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จริยธรรมและศีลธรรมไม่สามารถแยกจากกันโดยเด็ดขาด และมักใช้ควบคู่กันในการแนะนำพฤติกรรมที่เหมาะสม แต่โดยทั่วไปจริยธรรมจะมีขอบเขตที่กว้างกว่า

ความแตกต่างระหว่าง “จริยธรรม” กับ “กฎหมาย” แม้ทั้งสองสิ่งจะมีเป้าหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีงาม แต่ก็มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ กฎหมายเป็นข้อบังคับที่มีผลทางกฎหมาย หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับบทลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษโดยตรง การที่บุคคลหนึ่งจะปฏิบัติตามจริยธรรม จึงขึ้นอยู่กับแรงจูงใจภายในของตนเอง ไม่ใช่เพราะความกลัวการลงโทษเหมือนกับกฎหมาย อย่างไรก็ตาม กฎหมายสามารถเป็นเครื่องมือเสริมจากภายนอกในการสนับสนุนให้เกิดจริยธรรมในสังคมได้ โดยการวางกฎเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม

นอกจากนี้ นักวิชาการยังได้ให้ความหมายของ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกัน โดย คุณธรรม หมายถึง หลักการแห่งความดีและความถูกต้องที่ฝังอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบที่สังคมยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปลูกฝังอย่างเหมาะสมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และส่งเสริมประโยชน์ร่วมกันของหมู่คณะ

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมคือสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์โดยธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและขัดเกลาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ปรัชญา วัฒนธรรม จารีตประเพณี และกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์สามารถประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ จริยธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้สามารถเลือกทางปฏิบัติที่ดีงามและเหมาะสมที่สุด

กระทรวงศึกษาธิการ (2565 : 44) ได้กำหนดองค์ประกอบของจริยธรรมที่สำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างสังคมที่มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง องค์ประกอบของจริยธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดมีดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความพยายามและความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ผลการกระทำบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
2. ความซื่อสัตย์ การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาและตรงต่อความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา และใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความมีเหตุผล การใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรองและไม่หลงงมงาย
4. ความกตัญญูกตเวที การรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้อื่นและการแสดงออกและตอบแทนบุญคุณนั้น
5. การรักษาระเบียบวินัย การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยา มารยาท ข้อบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดความสุขความเจริญ
6. ความเสียสละ การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันให้กับคนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตัวเอง
7. ความสามัคคี การที่ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันทั้งกายใจ ความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำการให้สำเร็จลุล่วงอย่างดี
8. การประหยัด การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก
9. ความยุติธรรม การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง
10. ความอดุสาหะ ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน
11. ความเมตตากรุณา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้อื่นเป็นสุข และความสงสารที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

องค์ประกอบเหล่านี้เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม

สรุปว่า จริยธรรมคือธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม โดยกระทรวงศึกษาธิการ สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมไว้หลายประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบ หมายถึงความตั้งใจทำงานให้ดีที่สุดและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความซื่อสัตย์ เป็นการประพฤติตรงไปตรงมาที่สร้างความน่าเชื่อถือในสังคม การใช้เหตุผล สะท้อนการตัดสินใจโดยพิจารณาอย่างมีหลักฐาน ความกตัญญู คือการสำนึกในบุญคุณและตอบแทนด้วยความดี การรักษาระเบียบวินัย ช่วยควบคุมตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรม ความเสียสละ หมายถึง การแบ่งปันแก่ผู้อื่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความสามัคคี คือการทำงานร่วมกันอย่างพร้อมเพรียงเพื่อประสิทธิผล ความประหยัด ช่วยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ความยุติธรรม

เน้นการปฏิบัติที่เที่ยงตรงและถูกต้อง และสุดท้าย ความอดุสาหะ และความเมตตากรุณา เป็นการพยายามทำงานอย่างหนักและมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น องค์ประกอบเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง หากทุกคนยึดมั่นและปฏิบัติตามจริยธรรมนี้

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

การบริหารงานภายใต้หลักคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลดีต่อทั้งบุคคลผู้ปฏิบัติงาน วิชาชีพที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสังคมโดยรวม หลักการนี้มีใช้เพียงแค่ว่าเป็นข้อกำหนดทางทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนถึงการปฏิบัติจริงที่สร้างคุณค่าและความยั่งยืนต่อระบบบริหารและองค์กรในหลายระดับด้วยกัน ดังจะกล่าวถึงประโยชน์หลัก ๆ ที่เกิดขึ้น (เทวฤทธิ์ สุขเกษม และคณะ, 2565 : 119-133) ดังนี้

อันดับแรก หลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานช่วยให้ผู้บริหารได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ไปจนถึงผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนทั่วไป ความไว้วางใจนี้เกิดขึ้นจากความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ และการรักษาคำมั่นสัญญาที่เป็นธรรมชาติของผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ความเชื่อมั่นที่ได้รับนี้นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานและความมั่นคงในวิชาชีพ เพราะผู้บริหารที่มีหลักจริยธรรมมักได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากองค์กรและสังคม

ประการที่สอง การดำเนินงานตามหลักคุณธรรมจริยธรรมยังช่วยให้ผู้บริหารได้รับคำยกย่องสรรเสริญ และเป็นທີ່เคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะในแวดวงการบริหารองค์กรที่ต้องอาศัยความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีม ความเคารพนับถือเกิดจากการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม มีความยุติธรรม และมีความรับผิดชอบ ซึ่งไม่เพียงสร้างความผูกพันที่ดี แต่ยังเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความตั้งใจทำงานและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ที่สามเกิดขึ้นในระดับชีวิตส่วนตัวและสังคม เมื่อผู้บริหารยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม จะทำให้มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและได้รับความรัก ความเคารพ และการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง รวมทั้งศิษย์หรือผู้เรียน การดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมยังทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างสงบสุข และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมซึ่งการมีชีวิตอยู่ในสังคมที่เป็นมิตรและปลอดภัยนี้ส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่โดยรวมของบุคคล

ประการที่สี่ การมีคุณธรรมจริยธรรมยังส่งผลดีต่อครอบครัวของผู้บริหารอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อบุคคลในครอบครัวมีจริยธรรมและปฏิบัติตามหลักคุณธรรมแล้ว จะช่วยสร้างครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกในครอบครัวอื่น รวมถึงบุคคลในองค์กรและสังคม

โดยรวม ความมั่นคงในครอบครัวนี้ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างพลังบวกที่ช่วยส่งเสริมการทำงานและการใช้ชีวิตในสังคม

ประโยชน์ที่หา เมื่อผู้บริหารและองค์กรยึดถือหลักคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง จะทำให้องค์กรหรือหน่วยงานได้รับความร่วมมือ สนับสนุน และช่วยเหลือจากประชาชนและชุมชนในการพัฒนาอย่างเต็มที่ การที่องค์กรแสดงความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ทำให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจและพร้อมที่จะเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา ทั้งในด้านทรัพยากร การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ การร่วมมือกันนี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการสุดท้าย การบริหารงานโดยยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมยังช่วยให้สังคมและชุมชนเกิดสันติสุขและได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะสมาชิกของสังคมที่มีคุณธรรมและจริยธรรมจะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพ สิทธิและหน้าที่ของกันและกัน ทำให้สังคมมีความมั่นคงและเป็นระเบียบ ลดปัญหาความขัดแย้งและความไม่สงบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมมีบทบาทสำคัญในกระบวนการบริหารและการพัฒนาทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม หลักการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่ยังสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน คุณธรรมจริยธรรมช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในผู้บริหาร ผู้ที่ปฏิบัติตามคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ จะได้รับการเชื่อถือและสนับสนุนจากบุคลากร ทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าและความมั่นคงทางวิชาชีพ ในมิติความสัมพันธ์การนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในกระบวนการบริหารจะส่งผลให้เกิดความเคารพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากร บรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและส่งเสริมความสำเร็จนั้นสร้างขึ้นจากการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ในระดับสังคม คุณธรรมจริยธรรมทำให้อุทิศตนดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขและได้รับความรักความเคารพจากผู้คนรอบข้าง ครอบครัวที่ยึดถือคุณธรรมก็จะกลายเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสังคม เมื่อองค์กรบริหารด้วยคุณธรรม จะได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารงานด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความเติบโตและความมั่นคงทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม เมื่อการบริหารยึดมั่นในหลักคุณธรรมไม่เพียงส่งผลดีต่อการพัฒนาคนและองค์กรเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่ความร่วมมือและความไว้วางใจจากทุกภาคส่วนในสังคมอีกด้วย คุณธรรมจริยธรรมไม่เพียงสร้างความสัมพันธ์อันดีในองค์กร แต่ยังส่งเสริมสันติสุขในสังคม การมีคุณธรรมเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ช่วยให้ชุมชนเติบโตอย่างรวดเร็วและมั่นคง ดังนั้น คุณธรรมจริยธรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงหลักปฏิบัติส่วนบุคคล แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสำเร็จที่ครอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่ตัวบุคคล ครอบครัว องค์กร

ไปจนถึงสังคมโดยรวม ความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เมื่อทุกคนยึดมั่นในหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในบริบทของการศึกษา การบริหารจัดการ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นภารกิจที่ต้องอาศัยพื้นฐานทางปรัชญาและจิตวิทยาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านทฤษฎีต่าง ๆ ที่ช่วยอธิบายว่า “สิ่งใดคือความดี” และ “มนุษย์ควรประพฤติตนอย่างไร” บทความนี้นำเสนอแนวคิดสำคัญ 4 ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีจริยธรรมแบบหน้าที่, ทฤษฎีคุณธรรม, ทฤษฎีจริยธรรมแบบผลลัพธ์ และทฤษฎีการพัฒนาเชิงจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก

1. ทฤษฎีจริยธรรมแบบหน้าที่ (Deontological Ethics – Immanuel Kant)

ทฤษฎีจริยธรรมแบบหน้าที่ของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นหนึ่งในแนวคิดหลักของจริยธรรมตะวันตกที่เน้นว่า ความดีอยู่ที่เจตนาและการกระทำตาม “หน้าที่” ไม่ใช่ผลลัพธ์ของการกระทำนั้น (Kant, 1785/1993; Şekerci, 2020 : 89-98) คานท์เสนอว่า มนุษย์ควรเลือกทำสิ่งที่ถูกต้องเพียงเพราะมัน “ควรทำ” มิใช่เพราะหวังผลดีต่อตนเองหรือหวังผลกระทบในอนาคต เช่น หากการพูดความจริงเป็นหน้าที่ แม้การพูดนั้นอาจส่งผลเสียต่อตนเอง ก็ยังถือเป็นการกระทำที่มีคุณธรรมในเชิงหลักการ

หลักการสำคัญในทฤษฎีนี้คือ Categorical Imperative ซึ่งเป็นแนวคิดที่ระบุว่า “เราควรกระทำในสิ่งที่เราเชื่อว่าจะสามารถกลายเป็นกฎสากลได้” กล่าวคือ การตัดสินใจทุกอย่างควรตั้งอยู่บนหลักเหตุผลที่ไม่เลือกปฏิบัติและเป็นธรรมกับทุกคน (Varden, 2020 : 55) แนวทางนี้เน้นย้ำว่า ทุกคนควรถูกปฏิบัติอย่างเป็น “จุดมุ่งหมายในตัวเอง” ไม่ใช่เพียงเป็นเครื่องมือของใคร การกระทำใด ๆ ที่ใช้ผู้อื่นเป็นเพียงเครื่องมือ จึงถือว่าผิดหลักจริยธรรมอย่างชัดเจน เมื่อประยุกต์ใช้ในบริบทการบริหารงานหรือการศึกษา แนวคิดนี้ให้คุณค่าอย่างมากในการสร้างความเป็นธรรม ความโปร่งใส และจริยธรรมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในการบริหารงานโรงเรียนหรือองค์กรด้านการศึกษา ผู้นำที่ยึดหลักจริยธรรมแบบหน้าที่จะตัดสินใจจากหลักการที่มั่นคง เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และการเคารพในคุณค่าของแต่ละบุคคล ไม่ใช่ตัดสินใจจากผลประโยชน์หรือแรงกดดันจากภายนอก (Tiamthaisong & Phrakhru Bhavanabodhikun, 2021 ; 367-379)

ในด้านจริยธรรมวิชาชีพครู ครูที่ปฏิบัติตามแนวคิดของคานท์จะไม่ปล่อยให้นักเรียนลอกงานหรือทำผิด แม้รู้ว่าการห้ามอาจทำให้ตนเองเสียความนิยม เพราะหน้าที่ของครูคือการสร้างคนดี มิใช่เพียงคนเก่ง ทศนคติลักษณะนี้สะท้อนความรับผิดชอบในเชิงคุณธรรมซึ่งเป็นรากฐานของความไว้วางใจจากสังคม (Şekerci, 2020 : 89-98) สำหรับผู้นำหรือผู้บริหารที่ต้องบริหารงานภายใต้ความซับซ้อน เช่น การแต่งตั้งบุคลากร หรือการใช้จ่ายงบประมาณ ทฤษฎีนี้ช่วยให้ยึดมั่นใน “หลักการ”

มากกว่า “ผลลัพธ์” และสามารถดำเนินงานอย่างมั่นคงแม้ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน (Mougan & Brand, 2023 : ออนไลน์) เช่น การจัดสรรงบประมาณให้โปร่งใส หรือการประเมินผลครูโดยไม่เอนเอียงตามความสัมพันธ์ส่วนตัว สิ่งเหล่านี้สร้างความเชื่อถือในองค์กรอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของแนวคิดนี้คือ ความเข้มงวดของหลักการที่อาจไม่ยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ในโลกแห่งความจริง เช่น การพูดความจริงในบางกรณีอาจทำร้ายจิตใจผู้อื่น หรือการยึดกฎเคร่งครัดอาจทำให้ขาดความเมตตา (Varden, 2020 : 44) แต่ถึงกระนั้น คานท์ก็เชื่อว่า ความถูกต้องเชิงศีลธรรม ไม่ควรถูกเจือปนด้วยการคำนวณผลได้เสียส่วนตัว

ในโลกยุคใหม่ แนวคิดจริยธรรมแบบหน้าที่ยังคงมีบทบาทอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายด้านจริยธรรมในระบบการศึกษาและการบริหารองค์กรสาธารณะ เช่น การกำหนดจรรยาบรรณครู การตรวจสอบความโปร่งใสในการจัดซื้อ หรือการสร้างระบบประเมินผลที่ยึดความเป็นธรรมมากกว่าความพึงพอใจ (Mougan & Brand, 2023 : ออนไลน์)

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ในบริบทของการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ทฤษฎีของคานท์ให้ความสำคัญกับหลักความถูกต้องและความซื่อตรงของผู้บริหารในการดำเนินงาน เช่น การตัดสินใจอย่างยุติธรรมต่อบุคลากรทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ หรือการจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม โดยไม่ถูกครอบงำจากผลประโยชน์ส่วนตนหรือแรงกดดันทางการเมือง (Mougan & Brand, 2023 : ออนไลน์)

ผู้บริหารที่ยึดถือแนวคิดแบบหน้าที่ จะไม่ปรับเปลี่ยนจริยธรรมของตนไปตามสถานการณ์ แต่ยืนหยัดในหลักการที่ถูกต้องอย่างมั่นคง ตัวอย่างเช่น การปฏิเสธพฤติกรรมทุจริตแม้จะอยู่ในสถานะที่ถูกกดดัน หรือการรักษาความลับของข้อมูลนักเรียนอย่างเคร่งครัด แม้จะมีคำขอจากบุคคลภายนอกที่มีอำนาจ นอกจากนี้ การปลูกฝังจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนด้วยการสร้างวินัยจาก “หน้าที่” มากกว่าความกลัวการลงโทษ ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกทางคุณธรรมในระยะยาว (Tiamthaisong & Bhavanabodhikun, 2021 : 367-379)

ในห้องเรียน ครูที่ยึดหลักจริยธรรมแบบหน้าที่จะไม่ปล่อยให้นักเรียนทุจริต แม้ว่านักเรียนจะเป็นผู้มีปัญหาทางครอบครัวหรือมีเหตุผลอื่นประกอบ เพราะการละเว้นเช่นนี้อาจทำลายหลักความยุติธรรมโดยรวมของระบบการศึกษา อีกทั้งเป็นการลดคุณค่าในความซื่อสัตย์ซึ่งควรเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Şekerci, 2020 : 89-98)

คุณลักษณะเด่นของผู้หน้าที่ยึดจริยธรรมแบบหน้าที่

1. ยึดมั่นในหลักการสากล ตัดสินใจโดยพิจารณาว่าการกระทำนั้นควรเป็นบรรทัดฐานสำหรับทุกคนได้
2. ซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา ไม่หลีกเลี่ยงความจริงแม้จะกระทบต่อภาพลักษณ์

3. ตัดสินใจบนพื้นฐานของหน้าที่ ไม่ยอมให้อารมณ์หรือแรงกดดันภายนอกครอบงำการตัดสินใจ

4. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ด้วยหลักเกณฑ์ที่มั่นคงและยึดถือร่วมกัน

แม้ทฤษฎีนี้จะมีจุดแข็งในแง่ของการสร้างมาตรฐานจริยธรรมที่มั่นคง แต่ก็มีข้อวิจารณ์ว่า อาจ “ไม่ยืดหยุ่น” ต่อสถานการณ์บางอย่าง เช่น ความจำเป็นในการโกหกเพื่อปกป้องชีวิต หรือการใช้ดุลยพินิจในบริบทที่คลุมเครือ อย่างไรก็ตาม จุดแข็งของทฤษฎีนี้คือการสร้าง “กรอบ” ที่มั่นคงสำหรับการวินิจฉัยทางจริยธรรมในสถานการณ์ปกติ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mougan & Brand, 2023 : ออนไลน์)

2. ทฤษฎีคุณธรรม (Virtue Ethics – Aristotle)

อริสโตเติล (Aristotle) เชื่อว่าคุณธรรมไม่ได้เป็นเพียงกฎหรือหลักการ แต่คือ “นิสัยที่ดี” ซึ่งต้องฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เขาแบ่งคุณธรรมออกเป็นสองประเภทคือ “คุณธรรมของอุปนิสัย” เช่น ความกล้าหาญ ความเมตตา ความอดทน และ “คุณธรรมของปัญญา” เช่น การพิจารณาอย่างรอบคอบ ความรู้เท่าทัน และการใช้เหตุผลอย่างมีจริยธรรม จุดเด่นของแนวคิดนี้คือการเน้น “การพัฒนาตนเองจากภายใน” มากกว่าการควบคุมด้วยกฎภายนอก เหมาะอย่างยิ่งกับกระบวนการอบรมทางศีลธรรมในโรงเรียน หรือการพัฒนาบุคลากรในองค์กรทางศาสนาและการศึกษา การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรม ต้องไม่ใช่แค่การสอนให้รู้ว่าอะไรดีหรือไม่ดี แต่ต้องมีการสร้าง “บรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกฝน” คุณลักษณะที่ดียังต่อเนื่อง เช่น การมีแบบอย่างที่ดี การสะท้อนตนเอง และการให้รางวัลกับพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณธรรม

ทฤษฎีคุณธรรม (Virtue Ethics) ของอริสโตเติล เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของ “นิสัยที่ดี” หรือ “คุณธรรม” ในการสร้างและพัฒนาคนให้มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขอย่างแท้จริง อริสโตเติลมองว่า คุณธรรมไม่ได้เป็นเพียงกฎหรือหลักการที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเหมือนกฎหมายหรือคำสั่งจากภายนอก แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนและปลูกฝังนิสัยดี ๆ อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนและธรรมชาติของคน ๆ นั้นเอง (Pojman, 2002 : 77) อริสโตเติลแบ่งคุณธรรมออกเป็นสองประเภทหลัก คือ “คุณธรรมของอุปนิสัย” (Moral Virtues) และ “คุณธรรมของปัญญา” (Intellectual Virtues) ซึ่งแต่ละประเภทมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ในแง่มุมที่ต่างกัน คุณธรรมของอุปนิสัย คือคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่สะท้อนถึงจิตใจและนิสัยที่ดี เช่น ความกล้าหาญที่ทำให้คนไม่หวาดกลัวต่ออันตรายโดยไม่มีเหตุผล ความเมตตาที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความอดทนที่ทำให้สามารถทนต่อความยากลำบากและความลำบากในชีวิตโดยไม่ท้อแท้ คุณธรรมเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ต้องผ่านการฝึกฝนซ้ำ ๆ จนกลายเป็นนิสัยจนยากที่จะแยกออกจากตัวตน

คุณธรรมของปัญญา คือความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เช่น การพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการตัดสินใจ การมีความรู้เท่าทันในสถานการณ์ต่าง ๆ และการใช้เหตุผลอย่างมีจริยธรรมเพื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง คุณธรรมประเภทนี้เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และฝึกฝนผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษาและประสบการณ์ เพื่อให้ผู้คนสามารถเลือกทางที่เหมาะสมและถูกต้องในแต่ละสถานการณ์

จุดเด่นของแนวคิดนี้คือ การเน้น “การพัฒนาตนเองจากภายใน” มากกว่าการควบคุมด้วยกฎภายนอก อริสโตเติลมองว่าการมีคุณธรรมที่แท้จริงคือเมื่อคนทำความดีได้โดยไม่ต้องมีใครคอยบังคับหรือสั่งการ แต่เป็นเพราะนิสัยและความปรารถนาที่ดีงามของตนเอง ในแง่นี้ การพัฒนาคุณธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีให้กลายเป็นนิสัยประจำตัว และการใช้ปัญญาเพื่อเลือกทางที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์อย่างมีสติสัมปชัญญะ แนวคิดนี้เหมาะสมอย่างยิ่งกับการอบรมทางศีลธรรมในโรงเรียน หรือการพัฒนาบุคลากรในองค์กรทางศาสนาและการศึกษา เพราะในบริบทเหล่านี้ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกฝนคุณธรรมมีความสำคัญมากกว่าการสอนแค่เพียงทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ การอบรมคุณธรรมแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนหรือบุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนและเป็นธรรมชาติ

การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรมในแนวทางของอริสโตเติลจึงไม่ใช่แค่การสอนให้รู้ว่าอะไรดีหรือไม่ดีเท่านั้น แต่ต้องมีการสร้าง “บรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกฝน” อย่างแท้จริง ซึ่งสามารถทำได้โดยมีองค์ประกอบ คือ

1. มีแบบอย่างที่ดี เพราะคนจะเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น การมีครู ผู้ใหญ่ หรือผู้นำที่แสดงคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอจะเป็นแรงบันดาลใจและเป็นภาพจำที่ช่วยให้ผู้เรียนอยากปฏิบัติตาม
2. ส่งเสริมการสะท้อนตนเอง การให้โอกาสบุคคลได้ทบทวนพฤติกรรมและความคิดของตนเองอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เกิดการรู้จักตนเองมากขึ้น และสามารถปรับปรุงแก้ไขนิสัยไม่ดีให้กลายเป็นนิสัยที่ดีได้
3. ให้รางวัลกับพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณธรรม เช่น การชื่นชม การให้คำยกย่อง หรือการให้โอกาสพิเศษ เพื่อกระตุ้นให้บุคคลรู้สึกว่าการมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าและน่าปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
4. สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น โรงเรียนหรือองค์กรที่สนับสนุนความร่วมมือ การแบ่งปัน การเคารพซึ่งกันและกัน จะช่วยให้คนฝึกฝนคุณธรรมได้ง่ายขึ้นเพราะรู้สึกปลอดภัยและได้รับการสนับสนุน

นอกจากนี้ ทฤษฎีคุณธรรมของอริสโตเติลยังเน้นถึงความสมดุล (The Golden Mean) ในการปฏิบัติตัว หมายความว่าคุณธรรมคือการอยู่ในจุดกึ่งกลางระหว่างความสุดโต่งสองขั้ว เช่น ความกล้าหาญคือจุดกึ่งกลางระหว่างความกล้าหาญเกินไปจนเสี่ยงภัยกับความกลัวเกินไปจนเป็นคนขี้ขลาด การรักษาสมดุลนี้เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการฝึกฝนและใช้ปัญญาในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

(Swanton, 2003 : 17) ในสังคมยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาคุณธรรมแบบอริสโตเติลจึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่า เพราะไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสงบสุขภายในตนเอง แต่ยังช่วยให้สังคมโดยรวมมีความเป็นธรรมและมีความสามัคคีมากขึ้น หากแต่ละคนพยายามฝึกฝนและพัฒนาคุณธรรมที่ดีร่วมกัน ก็จะก่อให้เกิดสังคมที่น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว

ดังนั้น การนำแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมของอริสโตเติลไปประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการฝึกฝนคุณธรรม รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านแบบอย่างและการสะท้อนตนเองมากกว่าการสอนกฎเกณฑ์เพียงอย่างเดียว เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรมเป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน

3. ทฤษฎีจริยธรรมแบบผลลัพธ์

ทฤษฎีจริยธรรมแบบผลลัพธ์ หรือ Consequentialism คือแนวคิดทางจริยธรรมที่ยึดผลลัพธ์ของการกระทำเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ถือว่ามีจริยธรรม หากส่งผลดีหรือเป็นประโยชน์สูงสุดแก่คนส่วนใหญ่ (Sinnott-Armstrong, 2019 : ออนไลน์) หลักการนี้มักเรียกกันว่า “หลักการของประโยชน์สูงสุด” (The Greatest Happiness Principle) ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่พัฒนาโดยนักปรัชญาชื่อดังอย่าง เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) และจอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill)

แนวคิดนี้มีความโดดเด่นในการเน้น “ผลลัพธ์” มากกว่า “กฎเกณฑ์” หรือ “เจตนา” ซึ่งหมายความว่า การตัดสินความถูกผิดขึ้นอยู่กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงหลังการกระทำ ไม่ใช่แค่ความตั้งใจของผู้กระทำหรือกฎข้อบังคับที่กำหนดไว้ เจเรมี เบนแธม ผู้บุกเบิกแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม กล่าวว่า มนุษย์แสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ ดังนั้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดแก่คนส่วนใหญ่จึงเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ต่อมา จอห์น สจวร์ต มิลล์ ได้พัฒนาแนวคิดนี้ให้สมบูรณ์ขึ้นโดยแบ่งความสุขออกเป็นความสุขทางกายและทางปัญญา และให้ความสำคัญกับคุณภาพของความสุขมากกว่าปริมาณ (Mill, 2010 : 24)

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในชีวิตจริง

1. การบริหารและนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีนี้เหมาะสำหรับการตัดสินใจในระดับองค์กรและนโยบาย เพราะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก เช่น การวางแผนงบประมาณสาธารณะ การออกนโยบายสาธารณะ หรือการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ผู้บริหารสามารถใช้หลักการของผลลัพธ์ในการประเมินทางเลือกต่าง ๆ เพื่อเลือกสิ่งทีก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชากร

2. การศึกษาและการอบรม ในด้านการศึกษา ทฤษฎีนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและฝึกการตัดสินใจโดยใช้เหตุผล ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการกระทำก่อนเลือกทางเลือกต่าง ๆ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และศีลธรรม

3. วงการแพทย์ ในวงการแพทย์ ทฤษฎีนี้ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาที่มีทรัพยากรจำกัด เช่น การจัดสรรเครื่องมือหรือบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วยกลุ่มใหญ่ โดยการพิจารณาผลลัพธ์และผลกระทบระยะยาวของการรักษา

ข้อดีของทฤษฎีจริยธรรมแบบผลลัพธ์

1. ความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เน้นผลลัพธ์ที่วัดได้จริง ทำให้การตัดสินใจมีหลักเกณฑ์ชัดเจน
2. ส่งเสริมความเป็นธรรมในระดับสังคม การมองหาผลดีสูงสุดแก่คนส่วนใหญ่ช่วยลดความขัดแย้งและความอยุติธรรม
3. เหมาะกับการตัดสินใจในบริบทที่ซับซ้อน ช่วยให้ผู้บริหารและนักนโยบายสามารถประเมินทางเลือกที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด
4. ส่งเสริมจิตสำนึกและความรับผิดชอบ กระตุ้นให้ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อผู้อื่นและสังคม

ข้อจำกัดของทฤษฎี

1. การทำนายผลลัพธ์เป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน ทำให้การประเมินผลลัพธ์ล้มเหลวหรือคลาดเคลื่อน
2. ละเลยสิทธิของคนกลุ่มน้อย เน้นผลประโยชน์ส่วนใหญ่ อาจทำให้กลุ่มเล็กถูกละเมิดสิทธิและไม่ได้รับความเป็นธรรม
3. ไม่คำนึงถึงเจตนา บางครั้งการกระทำที่มีเจตนาดีอาจถูกตัดสินว่าผิด หากผลลัพธ์ออกมาไม่ดี ซึ่งขัดกับความรู้สึกทางศีลธรรมของมนุษย์
4. ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรม การมองแค่ผลลัพธ์อาจก่อให้เกิดความอยุติธรรมในบางกรณี เช่น การยอมรับความทุกข์ของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อประโยชน์ของส่วนใหญ่

ทฤษฎีจริยธรรมแบบผลลัพธ์เป็นกรอบแนวคิดที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับการตัดสินใจในหลายบริบท โดยเฉพาะการบริหารจัดการและนโยบายที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ต้องระมัดระวังข้อจำกัด เช่น ความยากในการคาดการณ์ผลลัพธ์และความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิของกลุ่มคนเล็ก ๆ การใช้ทฤษฎีนี้ควรผสมผสานกับหลักจริยธรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างความสมดุลและความยุติธรรมในสังคม

4. ทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กช่วยให้เราเข้าใจว่าการพัฒนาความคิดและพฤติกรรมทางศีลธรรมไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน แต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต่อเนื่องตามช่วงวัยและประสบการณ์ชีวิต นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคนในแต่ละระดับ ซึ่งส่งผลต่อวิธีการสอนและการเสริมสร้างคุณธรรมในแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงเร็ว การเข้าใจพัฒนาการเชิงจริยธรรมช่วยให้ครูและผู้ปกครองสามารถออกแบบกิจกรรมและการสอนที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของนักเรียน เพื่อสร้างคนที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในชีวิตจริงได้

โคลเบอร์ก แบ่งพัฒนาการจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับใหญ่ (Level) แต่ละระดับมี 2 ขั้น (Stage) รวมเป็น 6 ขั้น (Crain, 2011 : 44) ดังนี้

ระดับที่ 1 : ก่อนจริยธรรม (Pre-conventional Level) ในระดับนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัวและการหลีกเลี่ยงการลงโทษ ผู้ที่อยู่ในระดับนี้มักตัดสินใจว่าอะไรถูกผิดโดยพิจารณาว่าผลลัพธ์นั้นจะส่งผลดีหรือร้ายต่อตัวเองอย่างไร

ขั้นที่ 1 การหลีกเลี่ยงการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) เด็กหรือบุคคลในขั้นนี้ทำตามกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เช่น “ถ้าไม่ทำตามจะโดนตี” พฤติกรรมดีถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง

ขั้นที่ 2 ผลประโยชน์ส่วนตัว (Self-interest Orientation) การตัดสินใจขึ้นกับความต้องการของตัวเองและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เช่น “ถ้าช่วยเพื่อนแล้วเพื่อนช่วยตอบแทนจะทำ” ซึ่งยังไม่เข้าใจเรื่องจริยธรรมในระดับที่ลึกซึ้ง

ระดับที่ 2 : จริยธรรมตามกฎ (Conventional Level) ในระดับนี้ผู้คนเริ่มรับรู้และยึดถือกฎเกณฑ์ของสังคมและความคาดหวังของผู้อื่น ความถูกผิดถูกกำหนดโดยการได้รับการยอมรับจากสังคมหรือการปฏิบัติตามกฎหมาย

ขั้นที่ 3 ความสัมพันธ์และการยอมรับของผู้อื่น (Interpersonal Accord and Conformity) การทำดีเพื่อรักษาความสัมพันธ์และได้รับการยอมรับ เช่น “ต้องเป็นคนดี ไม่ทำให้คนอื่นเสียใจ” พฤติกรรมที่ดีคือสิ่งที่ผู้อื่นชมเชยหรือชื่นชอบ

ขั้นที่ 4 การยึดมั่นในกฎหมายและหน้าที่ (Authority and Social-order Maintaining Orientation) บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของกฎและกฎหมายในสังคม จึงทำตามกฎเพื่อรักษาความสงบและระเบียบ เช่น “ต้องทำตามกฎหมาย เพราะกฎหมายทำให้สังคมอยู่ได้”

ระดับที่ 3 : จริยธรรมระดับหลักการ (Post-conventional Level) ในระดับนี้ การตัดสินใจทางจริยธรรมมีความเป็นอิสระและยึดถือหลักการสากล เช่น ความยุติธรรม เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน มากกว่าการปฏิบัติตามกฎที่เป็นทางการ

ขั้นที่ 5 สัญญาทางสังคม (Social Contract Orientation) เข้าใจว่ากฎเป็นผลมาจากการตกลงร่วมกันในสังคม และสามารถเปลี่ยนแปลงได้หากไม่เป็นธรรม เช่น “กฎหมายควรปรับเปลี่ยนถ้าไม่เป็นธรรมกับคนบางกลุ่ม”

ขั้นที่ 6 หลักจริยธรรมสากล (Universal Ethical Principles) ยึดมั่นในหลักจริยธรรมที่เป็นสากล เช่น สิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม และความยุติธรรม แม้ว่าจะขัดกับกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น การยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพแม้จะต้องเผชิญกับบทลงโทษ

การประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ทฤษฎีของโคลเบอร์ก เหมาะสำหรับการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โดยเฉพาะในระดับมัธยมและอุดมศึกษา โรงเรียนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงจริยธรรม เช่น

1. การใช้กรณีศึกษา (Case Studies) นำเสนอเหตุการณ์จริงหรือสมมุติที่มีประเด็นจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนได้วิเคราะห์และอภิปราย เช่น “ถ้าเพื่อนโกงสอบ คุณจะทำอย่างไร?” เพื่อกระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับผลกระทบ ความถูกต้อง และความรับผิดชอบ
2. การอภิปรายเปิดประเด็น (Open-ended Discussion) เปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังมุมมองที่แตกต่าง และเรียนรู้ที่จะเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาการคิดในระดับที่สูงขึ้น
3. การสร้างแบบอย่างที่ดี (Role Modeling) ครูและบุคลากรในโรงเรียนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของพฤติกรรมทางจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนได้เห็นและเลียนแบบ
4. กิจกรรมสะท้อนตนเอง (Self-reflection Activities) ให้นักเรียนได้สำรวจตนเองเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมอารมณ์ ความยืดหยุ่นและการเติบโตส่วนบุคคล

ตารางที่ 2.3 : แสดงการเชื่อมโยงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารการศึกษา

ทฤษฎี	แนวคิดหลัก	การประยุกต์ใช้
Deontological Ethic (Immanuel Kant)	การกระทำที่ดีต้องตั้งอยู่บนหน้าที่และเจตนาที่ดีโดยไม่ขึ้นกับผลลัพธ์	ยึดมั่นในหลักการและหน้าที่ ไม่เปลี่ยนตามสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ : เหมาะกับการวางนโยบายที่ต้องการความโปร่งใส ยุติธรรม เช่น การบริหารงานบุคลากร หรือการประเมินผลอย่างเป็นธรรม

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ทฤษฎี	แนวคิดหลัก	การประยุกต์ใช้
Virtue Ethics (Aristotle)	ความดีเกิดจากการ พัฒนานิสัยและ คุณลักษณะภายใน อย่างต่อเนื่อง	เน้นคุณธรรมที่เป็นนิสัย เช่น ความเมตตา ความ อดทน การประยุกต์ใช้ : สร้างบรรยากาศที่สนับสนุน การฝึกฝนคุณธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน แบบอย่างและการสะท้อนตนเอง
Consequentialism	ประโยชน์หรือความสุข สูงสุดต่อคนส่วนมาก	การประยุกต์ใช้ : เหมาะกับการจัดการ งบประมาณ การบริหารทรัพยากร และการ ตัดสินใจเชิงนโยบาย
Kohlberg's Stages of Moral Development	คุณธรรมพัฒนาเป็น ขั้นตอนจากการกลัว การลงโทษไปสู่สากล	ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางจริยธรรม การประยุกต์ใช้ : เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรม หรือหลักสูตรพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน

ที่มา : สรุปโดยผู้วิจัย

กระตุ้นให้นักเรียนได้ทบทวนพฤติกรรมของตนเอง วิเคราะห์เหตุผลและผลลัพธ์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจที่มีจริยธรรม ทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก เสนอกรอบคิดที่ช่วยให้เรามองเห็นลำดับขั้นของการตัดสินใจทางจริยธรรม ตั้งแต่การยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนตัวและการหลีกเลี่ยงการลงโทษ ไปจนถึงการยึดถือหลักจริยธรรมสากลและความยุติธรรม การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในสถานศึกษาโดยการออกแบบกิจกรรมเชิงวิเคราะห์และอภิปราย จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความคิดและพฤติกรรมทางศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2.4 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก หมายถึง การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในบุคคลตามแนวทางและคุณค่าเฉพาะที่มีรากฐานมาจากหลักศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้เติบโตในมิติทั้งด้านจิตวิญญาณ ความรู้ และคุณธรรมในลักษณะที่ครอบคลุมทุกด้านของชีวิต อัตลักษณ์นี้เน้นการปลูกฝังคุณธรรมตามคุณค่าแห่งพระวรสาร ความรักเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นผู้

สร้างสรรค์สังคมที่ดีอย่างยั่งยืน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนคาทอลิก คือ การดำเนินการตามแนวทางที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะและค่านิยมทางศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระศาสนจักร การศึกษานี้มุ่งปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งความเชื่อและส่งเสริมสังคมให้นำคุณค่าแห่งศาสนาไปปฏิบัติได้ Miller (2006 : 40) ได้อธิบายว่าการศึกษาคาทอลิกมีเป้าหมายในการสร้างสรค์มนุษย์ให้เป็นผู้มีความสมดุลทั้งในด้านปัญญาและจิตใจ โดยการปลูกฝังความเชื่อมั่นและการบูรณาการหลักธรรมเข้าไปในชีวิตประจำวันของนักเรียน นอกจากนี้ การศึกษาคาทอลิกยังสนับสนุนการเสริมสร้างคุณค่าคริสต์ศาสนาที่เน้นความรักเมตตา ความซื่อสัตย์ และการเสียสละ การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและมีภูมิคุ้มกัน เพื่อดำเนินชีวิตในทำนองคลองธรรม ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

อัตลักษณ์การศึกษาโรงเรียนคาทอลิก

อัตลักษณ์การศึกษาโรงเรียนคาทอลิก หมายถึง ลักษณะอันแสดงถึงการดำเนินงานของโรงเรียนตามหลักการของพระศาสนจักรคาทอลิกและเหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทย ซึ่งสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ได้กำหนดเป้าหมายและพันธกิจการจัดการศึกษาคาทอลิก ดังนี้

เป้าหมาย

- 1) จัดการศึกษาแบบคาทอลิก ที่มุ่งเน้นงานอภิบาลและการอบรมหล่อหลอมนักเรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ด้วยจิตตารมณ์แห่งพระวรสาร
- 2) เป็นฐานการประกาศข่าวดีแห่งความรักของพระเจ้า ซึ่งนำความรอดพ้นสู่ชีวิตนิรันดร์
- 3) เป็นสนามเผยแผ่ธรรม ด้วยกระบวนการศึกษาที่สร้างนักเรียนมีจิตอาสา และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสังคม

พันธกิจ ได้แก่

- 1) ทบทวน / กำหนดวิสัยทัศน์ จัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียนคาทอลิก
- 2) จัดทำแผนงานอภิบาล จัดการสอนคำสอน คริสตศาสตร์ และจริยศึกษา จัดให้มีบุคลากรฝ่ายอภิบาลที่มีคุณภาพในสัดส่วนที่เหมาะสมกับขนาดของโรงเรียน
- 3) จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการคุณค่าพระวรสาร โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนอย่างเหมาะสม
- 4) จัดให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องในเรื่องคุณค่าการศึกษาคาทอลิก รวมทั้งทักษะที่จำเป็นในการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- 5) ประสานความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6) การสร้างบรรยากาศโรงเรียนตามจิตตารมณ์พระวรสาร โดยมีความรักและอิสรภาพเป็นพื้นฐาน

7) สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายโรงเรียนของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ในการช่วยเหลือแบ่งปันในการพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

8) สร้างความพร้อมในการอยู่ร่วมกันอย่างยุติธรรมและสันติ ท่ามกลางความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นจากประชาคมอาเซียน

9) การช่วยเหลือและการจัดการศึกษาแก่ผู้ร้อโอกาส

10) เป็นสนามเผยแผ่ธรรมด้วยกระบวนการศึกษาที่สร้างนักเรียนมีจิตอาสา และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสังคม

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนเพื่อสร้างสังคมที่มีความรับผิดชอบและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การศึกษาคาทอลิกถือเป็นระบบหนึ่งที่เน้นการหล่อหลอมศีลธรรมควบคู่กับการเรียนรู้ โดยมีรากฐานจากคำสอนของพระเยซูคริสต์และคำนิยามแห่งพระวรสาร ซึ่งยึดถือความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์และการรับใช้ผู้อื่นเป็นหลัก อัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกจึงสะท้อนผ่านการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมดุลในทุกด้าน ทั้งสติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในระบบนี้ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนคาทอลิกจึงจำเป็นต้องพิจารณาในทุกระดับตั้งแต่ต้นนโยบาย การบริหารจัดการ ไปจนถึงการปฏิบัติในห้องเรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน โดยสามารถแบ่งแนวทางการส่งเสริมออกเป็น 5 ด้าน (ดิซพล รุ่งโรจน์วรวัฒนา และธีรภัทร กุโลภาส, 2564 : 247-265 ; สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2561 : ออนไลน์) ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ชัดเจน การบริหารจัดการโรงเรียนคาทอลิกควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยครอบคลุมพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการอบรมและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี คณะกรรมการการศึกษาคาทอลิกระบุว่าโรงเรียนคาทอลิกมีหน้าที่พัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนตามคำสอนของคริสต์ศาสนา

2. การสร้างบรรยากาศแห่งความรักและการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมของความรัก ความเคารพ และความรับผิดชอบ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน

3. การบูรณาการหลักธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอน การสอนควรผสมผสานคำสอนของพระเยซูคริสต์ในทุกวิชาและกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าคริสต์ศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติที่สะท้อนคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความรักเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต และการเสียสละ

4. การอบรมและพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ครูควรได้รับการอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำคุณค่าของคริสต์ศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสอนและชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียน

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนและครอบครัว โรงเรียนคาทอลิกควรร่วมมือกับชุมชนและครอบครัวในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน จะช่วยให้การอบรมสั่งสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิก จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างการบริหารจัดการที่ชัดเจน การสอนที่เน้นคุณค่าแห่งพระวรสาร และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี และสามารถปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา

ศาสนาเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมจิตใจมนุษย์ให้เปี่ยมด้วยศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ศาสนาสอนให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีความหมาย เคารพซึ่งกันและกัน และแสวงหาความสงบภายในจิตใจ หลักคำสอนทางศาสนาต่างๆ ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ แต่ยังช่วยให้บุคคลพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มุ่งมั่นในความดี และดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นกระบวนการที่ช่วยยกระดับความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและความเมตตา ศาสนาแต่ละศาสนามีแนวทางที่แตกต่างกันในการขัดเกลาจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรม การสวดมนต์ การภาวนา หรือการทำความดีเพื่อผู้อื่น ซึ่งล้วนเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสงบสุขภายในและความสมดุลของชีวิต

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการเสริมสร้างอนาคตของประเทศ การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพุทธิปัญญาและความรู้ควรควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพด้านจิตใจของผู้เรียน เพื่อเตรียมให้นักเรียนสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคปัจจุบัน การศึกษามีเป้าหมายไม่เพียงแต่เพื่อพัฒนาทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข แต่ยังเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (มนัสชัย ประทุมปี และกรองทิพย์ นาควิเชตร, 2567 : 175-190) การพัฒนาจิตใจเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์เติบโตทั้งทางด้านจิตวิญญาณและจิตใจ ในมุมมองของคริสต์ศาสนา การพัฒนานี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางที่ช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามคำสอนของพระเจ้าและสามารถเผชิญกับความท้าทายในชีวิตได้อย่างมีสติและความหวัง หลักการสำคัญของคริสต์ศาสนาสอนให้เราใส่ใจในการเจริญเติบโตทางจิตใจเพื่อสร้างคุณธรรม เช่น ความรัก ความเมตตา

ความอดทน และความให้อภัย ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่ทำให้สังคมมีความสงบสุขและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ นอกจากนี้ การพัฒนาจิตใจยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างผู้เชื่อกับพระเจ้า ผ่านการสวดมนต์และการศึกษาในพระคัมภีร์ ทำให้ชีวิตมีความหมายและมีความหวังในยามที่เผชิญกับความทุกข์ยาก จิตใจที่ได้รับการพัฒนายังเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ ช่วยให้ผู้เชื่อสามารถตัดสินใจอย่างมีสติและมีจริยธรรม ส่งผลให้สามารถสร้างสังคมที่มีความรักและความเข้าใจกันมากขึ้น ในที่สุด การพัฒนาจิตใจตามหลักคริสต์ศาสนาไม่เพียงแต่เป็นการเตรียมความพร้อมในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังเป็นการเตรียมตัวสำหรับชีวิตนิรันดร์ที่พระเจ้าทรงสัญญาไว้ การดำเนินชีวิตตามคำสอนเหล่านี้จึงเป็นหนทางสู่ความรอดและความสุขอย่างแท้จริง (พิชณู กาแก้ว และคณะ, 2567 : 40-64) การพัฒนาจิตใจตามหลักคริสต์ศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นทั้งการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับพระเจ้าและการพัฒนาคุณธรรมในสังคม ซึ่งนำไปสู่ความสงบสุขและความหวังที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาในสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี เป็นการจัดการศึกษาโดยมีพันธกิจอันแน่วแน่ในการดำเนินงานตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก ซึ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรม การบริหารที่เน้นหลักศาสนาทำให้การศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้มุ่งสร้างคนดีที่มีจิตใจเมตตา กรุณา และมีคุณธรรม การพัฒนาผู้เรียนเน้นความสมดุลทั้งทางสติปัญญาและจิตใจ โดยส่งเสริมความเท่าเทียมและการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ทำให้เกิดความร่วมมือที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน อัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกจึงถูกสะท้อนผ่านกระบวนการบริหารที่คำนึงถึงทั้งการพัฒนาทางปัญญาและคุณธรรม

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในระดับบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของคริสต์ศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมถูกวางรากฐานอยู่บนคำสอนและหลักปฏิบัติที่ยึดมั่นในความรัก ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระเยซูคริสต์ (The Holy Bible, New International Version, 2011 : ออนไลน์) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในบริบทนี้จึงไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ทฤษฎีหรือแนวคิดเท่านั้น แต่ยังเป็นการชักนำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและสงบสุข ผ่านการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามและมีความซื่อสัตย์สุจริต

บริบททางการศึกษา การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง กระบวนการที่สถานศึกษาร่วมมือกับผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน

ผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งความคิด จิตใจ และพฤติกรรม (Lickona, 1991 : 71) การดำเนินงานนี้ ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมที่เน้นคุณธรรม การสอนผ่านหลักสูตรที่บูรณาการคุณธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข (Narvaez & Lapsley, 2009 : 140-165)

บริบทของโรงเรียนคาทอลิก เช่น โรงเรียนในสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมมีเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียนใน 4 ด้านหลัก คือ ความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความพอเพียง และการพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และจิตวิญญาณของผู้เรียน (Congregation of the Holy Cross, 2020) ความรักความเมตตา ถูกเน้นย้ำว่าเป็นคุณค่าหลักที่พระเยซูคริสต์ทรงสอน เพราะความรักที่แท้จริงเป็นพลังขับเคลื่อนให้คนเราสามารถยอมรับและช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างไม่มีเงื่อนไข (John 13 : 34-35, NIV : ออนไลน์)

○ มิติความซื่อสัตย์ เป็นหลักการสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและความยุติธรรมในสังคม โดยผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนให้ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน (Kohlberg, 1981 : 55) ความพอเพียงซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 นั้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติและวิถีดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือกดดันตนเองเกินไป ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสังคม (Sufficiency Economy Philosophy, 1997 : 42)

นอกจากนี้ การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นการเน้นย้ำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตและจิตวิญญาณ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถเผชิญกับความท้าทายในชีวิตได้อย่างมีสติและมีความหวัง (Ryan & Deci, 2000 : 68-78) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนคาทอลิกจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ของครูหรือผู้บริหารเท่านั้น แต่เป็นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนในชุมชนการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารที่กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ชัดเจน ครูที่เป็นแบบอย่างและผู้ให้ความรู้ ผู้ปกครองที่ร่วมสนับสนุนและปลูกฝังคุณธรรมในครอบครัว รวมถึงชุมชนที่ร่วมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมในวงกว้าง (Epstein, 2011 : 98) การบูรณาการอย่างมีระบบและต่อเนื่องนี้ จะช่วยให้การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเกิดผลอย่างยั่งยืน และทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและยุติธรรม

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในบริบทของคริสตศาสนาและการศึกษาคาทอลิกนั้น ไม่ได้จำกัดเพียงแค่การให้ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังเน้นการพัฒนาทั้งความเชื่อและการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และ

จิตวิญญาณ โดยมีคุณธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความรัก-เมตตา ความซื่อสัตย์ ความพอเพียง และการพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา

1. ความเมตตา ความเมตตาเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเอื้ออาทรและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น (Nouwen, 1975 : 44) ซึ่งรวมถึงการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด และการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยน เมตตา ยังแสดงออกผ่านถ้อยคำที่นุ่มนวลและการเคารพในศักดิ์ศรีของกันและกัน (Sternberg, 2003 : 73) ในบริบทของคริสตศาสนา ความเมตตา ถูกเน้นว่าเป็นความรักในรูปแบบหนึ่งที่พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างไม่มีเงื่อนไข (John 13 : 34-35, NIV) ความเมตตาจึงไม่เพียงเป็นการแสดงออกทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการสะท้อนจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสังคมที่สงบสุข

2. ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์หมายถึงการแสดงออกถึงความจริงใจ ความยึดมั่นในความถูกต้อง และการรับผิดชอบต่อคำพูดและการกระทำของตนเอง (Kohlberg, 1981 : 11) พฤติกรรมนี้รวมถึงการพูดความจริงโดยไม่ปิดบัง การไม่คดโกงหรือเอาเปรียบผู้อื่น และการรักษาสัญญาหรือข้อตกลงที่ได้ให้ไว้ ความซื่อสัตย์เป็นรากฐานที่ทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างบุคคลและชุมชน (Rest, 1986 : 12) ในคริสตศาสนา ความซื่อสัตย์ถือเป็นคุณสมบัติที่พระเจ้าโปรดปราน และเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงความสัมพันธ์กับพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง (Proverbs 12:22, NIV : ออนไลน์) การฝึกฝนความซื่อสัตย์ตั้งแต่วัยเรียนจึงช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3. ความพอเพียง ความพอเพียงหมายถึงการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลและรู้จักประมาณตน (Sufficiency Economy Philosophy, 1997 : 44) การใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือปล่อยให้ความโลภครอบงำ เป็นการสร้างสมดุลในชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ความพอเพียงส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในสิ่งที่มี และช่วยลดความตึงเครียดในชีวิต (Siregar, 2014 : 164, 497-501) แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำสอนในคริสตศาสนาที่เน้นความเรียบง่ายและการมีชีวิตที่สมดุลตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ (Matthew 6 : 25-34, NIV) การปลูกฝังความพอเพียงในผู้เรียนจึงเป็นการเตรียมพร้อมให้นักเรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายในโลกปัจจุบันได้อย่างมีสติและปัญญา

4. การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นกระบวนการฝึกฝนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของจิตใจผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การภาวนา การสวดมนต์ การร่วมพิธีกรรม รวมถึงการนำหลักศาสนามาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (Pargament, 1997 : 22) การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยสร้างความสงบสุขในจิตใจ ส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น และสร้างสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (Koenig, 2012 : 82) ในคริสตศาสนา การพัฒนาจิตใจยังเกี่ยวข้องกับการสำนึกในความสัมพันธ์กับพระเจ้าและการแสวงหาความหมายในชีวิต (Frankl, 1985 : 11) ซึ่งเป็น

แรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีจิตใจเข้มแข็งและสามารถเผชิญกับความยากลำบากได้อย่างมีความหวังและความอดทน

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักคริสตศาสนาและการศึกษาคาทอลิกนั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมสำคัญอย่างความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความพอเพียง และการพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า มีความรับผิดชอบ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบริบทของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งในด้านความคิด จิตใจ พฤติกรรม และจิตวิญญาณ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นคนดี มีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของทั้งครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติในสถานศึกษา โดยเฉพาะในระบบการศึกษาคาทอลิก การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของพันธกิจทางการศึกษาที่ไม่เพียงมุ่งพัฒนาทางวิชาการ แต่ยังเน้นการอบรมจิตใจและจริยธรรมของผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมดุล (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) การสร้างคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นเป้าหมายที่ท้าทายและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน

องค์ประกอบสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

1. การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการเรียนการสอนถือเป็นวิธีหลักที่ช่วยสร้างความเข้าใจและทักษะด้านคุณธรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะวิชาศีลธรรม หรือวิชาศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถบูรณาการเข้ากับวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่คณิตศาสตร์ ผ่านการตั้งคำถามเชิงคุณธรรม การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง หรือกรณีศึกษา (Lickona, 1991 : 32)

2. การเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูและบุคลากรในโรงเรียนคือผู้ถ่ายทอดคุณธรรมที่ทรงพลังที่สุด เพราะพฤติกรรมของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าคำสอนใด ๆ (Bandura, 1977 : 44) การแสดงความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความอดทน หรือการให้อภัยในชีวิตประจำวันของครู เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมให้ฝังลึกในจิตใจของนักเรียนโดยธรรมชาติ

3. การสร้างบรรยากาศโรงเรียนที่เอื้อต่อคุณธรรม สภาพแวดล้อมของโรงเรียนควรสะท้อนถึงค่านิยมที่ต้องการปลูกฝัง เช่น ความมีระเบียบวินัย การเคารพซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกันในการยามจำเป็น หรือการเปิดพื้นที่ให้เกิดการแสดงออกทางจิตวิญญาณ เช่น มุมเงียบสงบสำหรับการภาวนา การจัดพิธีกรรมศาสนา และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในชีวิตประจำวัน

4. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนต้องอาศัย การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด เพราะคุณธรรมไม่สามารถ ปลุกฝังได้เฉพาะในชั้นเรียน แต่ต้องเกิดจากการฝึกฝนและดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง การจัด ประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมอบรมเชิงคุณธรรม หรือโครงการจิตอาสาที่ชวนครอบครัวมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างความสอดคล้องทางค่านิยมระหว่างบ้านกับโรงเรียน (Epstein, 2011 : 12)

5. การประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรม แม้คุณธรรมจะวัดผลได้ยากกว่าความรู้ แต่สถานศึกษาสามารถออกแบบการประเมินในเชิงพฤติกรรม การสะท้อนคิด (reflection) หรือการ ให้เพื่อนร่วมชั้นให้ข้อมูล (peer feedback) ซึ่งช่วยครูในการติดตามพัฒนาการด้านคุณธรรมของ นักเรียน และให้คำแนะนำได้อย่างเหมาะสม

6. เชื่อมโยงกับบริบทศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก การ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมีรากฐานมาจากคำสอนของพระเยซูคริสต์ และคุณค่าพระวรสาร เช่น ความรัก ความเมตตา การให้อภัย และการเสียสละ (John Paul II, 1998 : ออนไลน์) เป้าหมายของ การศึกษาคาทอลิกคือ “การสร้างมนุษย์ที่ครบถ้วน” ทั้งทางวิชาการ ศิลธรรม และจิตวิญญาณ เพื่อให้ บุคคลเหล่านั้นสามารถเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความยุติธรรม สันติภาพ และ ความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง (Congregation for Catholic Education, 2007 : ออนไลน์)

ในขณะเดียวกัน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษาอย่างมี คุณภาพ ซึ่งไม่ได้มุ่งแค่การอ่านออกเขียนได้ แต่รวมถึงการพัฒนาความรับผิดชอบ ความอดทน การมี จริยธรรม และความเข้าใจในวัฒนธรรมและศาสนาที่หลากหลาย (UNESCO, 2016 : ออนไลน์)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 2.4 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

ตัวแปร	นักวิชาการ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก											รวม
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1. ความรัก-เมตตา													
1.1 ความเอื้ออาทร	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	
1.2 ความเห็นอกเห็นใจ	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	8	
1.3 การให้อภัย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	8	

ตารางที่ 24 (ต่อ)

ตัวแปร	นักวิชาการ		การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก											รวม
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1.4 การพูดจาสุภาพ			✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓	✓	8
1.5 การให้เกียรติผู้อื่น			✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	8
2. ความซื่อสัตย์														
2.1 ความจริงใจ			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
2.2 การพูดความจริง			✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
2.3 การไม่คดโกง			✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	8
2.4 การยอมรับผลของการกระทำ			✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	8
2.5 การรักษาสัญญา			✓			✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	8
3. ความพอเพียง														
3.1 การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
3.2 ความรู้จักพอ			✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	9
3.3 ความไม่โลภ			✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
3.4 ความสมดุลในการดำเนินชีวิต			✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	8
3.5 การใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4. การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา														
4.1 การภาวนา			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4.2 การสวดมนต์			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4.3 การร่วมพิธีกรรม			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				8
4.4 การปฏิบัติตามหลักศาสนาในชีวิตประจำวัน			✓			✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	8
4.5 การมีทัศนคติที่ดีและจิตใจสงบ			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4.6 ความสมดุลของกาย ใจและจิตวิญญาณ			✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	9

หมายเหตุ [1] กรมการศาสนา (2562), [2] อรุณ หอมจันทร์ และคณะ (2557), [3] สงวน หล้าโพทนัน และคณะ (2557), [4] ไพศาล มั่นนอก และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2557), [5] กระทรวงศึกษาธิการ (2565), [6] Şekerci (2020), [7] Varden (2020), [8] Mougán & Brand (2023) [9] Siregar (2014) [10] Koenig (2012) [11] Congregation for Catholic Education (1997)

จากตาราง 2.4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก มี 6 ด้าน เมื่อจำแนกตามรายด้านจะได้ทั้งหมด 21 ด้าน โดยจากการสังเคราะห์พบว่ารายด้านมีความถี่เฉลี่ยตั้งแต่ 8-11 ความถี่ทั้งหมด และผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เพื่อประกอบการศึกษาครั้งนี้ ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านความรัก-เมตตา

ความรักความเมตตา (Compassion) เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการศึกษาคาทอลิก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งในด้านความรู้ จริยธรรม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความแตกต่าง ความรักความเมตตาจึงเปรียบเสมือนพลังแห่งความดีที่ช่วยหล่อหลอมจิตใจให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข (กรมการศาสนา, 2562 : 1) ในบริบทของสถานศึกษาคาทอลิก ความรัก ความเมตตาไม่ใช่เพียงทฤษฎีทางศีลธรรม แต่เป็นการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมผ่านตัวแปรสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ความเอื้ออาทร (Altruism) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การให้อภัย (Forgiveness) การพูดจาสุภาพ (Politeness) และการให้เกียรติผู้อื่น (Respectfulness) ซึ่งล้วนมีรากฐานจากคำสอนของพระเยซูคริสต์และหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) ประกอบด้วย ความเอื้ออาทร (Altruism) หมายถึงการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งเป็นรูปแบบของความเมตตาที่เด่นชัดที่สุด (Siregar, 2014 : 164, 497-501) ในโรงเรียนคาทอลิก การพัฒนาความเอื้ออาทรสามารถเริ่มได้จากกิจกรรมจิตอาสา เช่น การออกเยี่ยมบ้านเด็กกำพร้า โครงการบริจาค หรือกิจกรรมอาสาพัฒนา เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณค่าของการเสียสละและเห็นคุณค่าของผู้อื่น (อรุณ หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75)

จากการวิจัยของ Şekerci (2020 : 89-98) พบว่า ความเอื้ออาทรมีผลเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและความเข้าใจในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งของการศึกษาคาทอลิกที่มุ่งหวังให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกที่หลากหลาย ความเห็นอกเห็นใจคือการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและสามารถวางตนไว้ในสถานะของผู้อื่นได้ การส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจในโรงเรียนคาทอลิกช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านอารมณ์ (emotional intelligence) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 (Mougán & Brand, 2023 : ออนไลน์) การ

จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้วรรณกรรมจริยธรรม หรือการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา empathy ให้เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง (สงวน หล้าโพนทัน และคณะ, 2566 : 12-20) Koenig (2012 : 22) ยังชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจมักมีความเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณที่มั่นคง และสามารถรับมือกับความเครียดหรือปัญหาชีวิตได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาคาทอลิกที่เน้นการพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับสติปัญญา

มิติด้านการให้อภัย (Forgiveness) การให้อภัยเป็นกระบวนการสำคัญในการปลดปล่อยความโกรธ ความเจ็บปวด และความขัดแย้งในความสัมพันธ์ของมนุษย์ การสอนให้นักเรียนรู้จักให้อภัยตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการปลูกฝังคุณธรรมความรักความเมตตาในระดับจิตใจอย่างแท้จริง (Varden, 2020 : 87) ในโรงเรียนคาทอลิกการให้อภัยอาจปรากฏผ่านกิจกรรมไตร่ตรองชีวิต การจัดพิธีสารภาพบาปหรือการพูดคุยปรับความเข้าใจระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับความผิดพลาดและพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ (ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557 : 100-117) การวิจัยของ Siregar (2014 : 164, 497-501) ชี้ให้เห็นว่าการให้อภัยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการลดพฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่น และเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมปลอดภัย

การพูดจาสุภาพ (Politeness) การพูดจาสุภาพสะท้อนถึงความเคารพและความเมตตาในการสื่อสารระหว่างบุคคล การใช้ภาษาที่สุภาพ การทักทาย การขอบคุณ หรือการขอโทษอย่างจริงใจ ล้วนเป็นการแสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 32) โรงเรียนคาทอลิกสามารถส่งเสริมคุณธรรมข้อนี้ได้ผ่านการเป็นแบบอย่างของครู การให้รางวัลนักเรียนที่ใช้ถ้อยคำสุภาพ หรือการฝึกกวีตศิลป์เชิงสร้างสรรค์ในชั้นเรียนภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (Şekerci, 2020 : 89-98) เช่นเดียวกันกับ กรมการศาสนา (2562 : 1) ระบุว่า การปลูกฝังการใช้คำพูดที่สุภาพตั้งแต่วัยเยาว์ มีผลระยะยาวต่อการสร้างมนุษย์ที่มีจิตใจงดงามและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่สร้างความขัดแย้ง

การให้เกียรติผู้อื่น (Respectfulness) การให้เกียรติผู้อื่นเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยและสันติภาพ ซึ่งในระบบการศึกษาคาทอลิกถูกยกระดับให้เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) นักเรียนจะได้เรียนรู้เรื่องนี้ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในขอบเขตของความสุภาพ การฝึกเคารพในศาสนาอื่น การปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมชั้นด้วยความเสมอภาค รวมถึงการเคารพในสิทธิของตนและผู้อื่น (อรนุช หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75) นอกจากนี้จากการศึกษาของ Mougan & Brand (2023 : ออนไลน์) การเคารพผู้อื่นเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเป็นพลเมืองโลก (global citizenship) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในยุคโลกาภิวัตน์

ดังกล่าวแล้วนั้น การส่งเสริม “ความรักความเมตตา” ในสถานศึกษาคาทอลิก ไม่ใช่เพียงการสอนให้ทำดี แต่คือการหล่อหลอมจิตใจผ่านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและโครงสร้างของการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การบูรณาการตัวแปรทั้งห้า ได้แก่ ความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจ การให้อภัย การพูดจาสุภาพ และการให้เกียรติผู้อื่น เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างสมดุล พร้อมมีจิตวิญญาณที่มั่นคง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขและยั่งยืนในสังคม

สรุปได้ว่า ความรักความเมตตา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอื้ออาทรและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างจริงใจ เช่น การช่วยเหลือผู้ที่กำลังประสบความทุกข์ การให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิด การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน และการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพให้เกียรติ ความเมตตาเป็นคุณธรรมที่สะท้อนถึงการเข้าใจในความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว โรงเรียน และสังคมโดยรวม อีกทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับบุคคลและสังคม

2. ด้านความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา ซึ่งถือเป็นเวทีสำคัญในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ความซื่อสัตย์มิได้หมายถึงเพียงการพูดความจริง แต่ยังรวมถึงการดำเนินชีวิตด้วยความจริงใจ ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบ (กรมการศาสนา, 2562 : 1; กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 47) คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างพลเมืองดีที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน ประกอบด้วยมิติต่างๆ คือ ความจริงใจ (Sincerity) เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนถึงความเป็นคนที่เปิดเผย ไม่เสแสร้ง และตรงไปตรงมาในการแสดงออกทั้งความคิดและพฤติกรรม บุคคลที่มีความจริงใจจะได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวที่ดีได้ (Siregar, 2014 : 164, 497-501; อรุณฯ หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75) ในสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ครูและผู้บริหารที่แสดงออกถึงความจริงใจย่อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อบรรยากาศการเรียนรู้ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนพัฒนาไปในทางที่ดี การปลูกฝังความจริงใจจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ของบ้านหรือศาสนาเท่านั้น แต่เป็นภารกิจร่วมของทุกภาคส่วนในระบบการศึกษา (Koenig, 2012 : 22) การพูดความจริง (Truthfulness)

การพูดความจริงเป็นรากฐานของความซื่อสัตย์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพูดความจริงในห้องเรียนยังช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความโปร่งใสในการเรียนรู้ นักเรียนจะกล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่หวาดกลัว และครูก็สามารถสะท้อนกลับได้อย่างสร้างสรรค์ (Şekerçi, 2020 : 89-98; Mougán & Brand, 2023 : ออนไลน์) ในมุมมองของศาสนาคริสต์ การพูดความจริงยังเป็นการ

สะท้อนถึงการดำรงอยู่ในพระคริสต์ ซึ่งทรงเป็น “หนทาง ความจริง และชีวิต” (Varden, 2020 : 11; Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) การไม่คดโกง (Integrity / Non-Cheating) ความไม่คดโกง คือ การประพฤติปฏิบัติโดยยึดมั่นในความถูกต้อง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนด้วยวิธีการที่ไม่สุจริต เช่น การลอกข้อสอบ การแอบอ้างผลงานผู้อื่น หรือการเบี่ยงเบนจากกติกาทางสังคม พฤติกรรมเหล่านี้หากปล่อยปละละเลยในระดับการศึกษา ย่อมนำไปสู่การบิดเบือนคุณธรรมในสังคมโดยรวม (สงวน หล้าโพนทัน และคณะ, 2566 : 12-20; Koenig, 2012 : 77) จากมุมมองของการจัดการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก การไม่คดโกงถือเป็นส่วนหนึ่งของการเจริญเติบโตในจริยธรรมที่อยู่ภายใต้แนวทางพระวรสาร ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตตามครรลองของความยุติธรรมและการรับใช้ผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์)

การยอมรับผลของการกระทำ (Accountability) การมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองกระทำ เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนถึงการเติบโตภายในอย่างแท้จริง บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะไม่โทษผู้อื่นเมื่อเกิดความผิดพลาด แต่พร้อมที่จะเรียนรู้และแก้ไขจากประสบการณ์ (ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2557 : 100-117) ในบริบทการศึกษา การปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบต่อการเรียน การบ้าน หรือพฤติกรรมในห้องเรียน จะส่งเสริมให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 23) ด้านการรักษาสัญญา (Reliability / Promise-keeping) การรักษาสัญญาหรือคำมั่นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความมั่นคงในจริยธรรมของบุคคล และเป็นพฤติกรรมที่สร้างความน่าเชื่อถือและศรัทธาจากผู้อื่น นักเรียนที่ฝึกฝนให้รักษาสัญญาได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มักเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีวินัยและสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรนุช หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75) ในมุมมองทางจิตวิทยา การรักษาสัญญายังมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคลิกภาพโดยรวม (Koenig, 2012 : 32; Mougan & Brand, 2023 : ออนไลน์)

ความซื่อสัตย์จึงไม่ใช่เพียงพฤติกรรมเฉพาะหน้า แต่เป็นชุดของคุณค่าภายในที่ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์อย่างต่อเนื่อง การศึกษาในบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนในเครือคาทอลิก มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างคุณลักษณะนี้ผ่านหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการเป็นแบบอย่างของครูและผู้บริหาร การส่งเสริมความซื่อสัตย์จึงควรดำเนินไปอย่างบูรณาการทั้งด้านเนื้อหา การปฏิบัติ และบรรยากาศในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณธรรมและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (กรมการศาสนา, 2562 : 1; กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 44; Varden, 2020 : 83)

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความจริงใจ ความตรงไปตรงมา และการยึดมั่นในความถูกต้องอย่างมั่นคง เช่น การพูดความจริงแม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การไม่คดโกงหรือเอาเปรียบผู้อื่น การยอมรับความผิดหรือผลของการกระทำของตนเอง และการรักษาคำมั่นสัญญาหรือข้อตกลงที่ให้ไว้ ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างบุคคล และเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ที่มั่นคงในครอบครัว โรงเรียน และสังคมโดยรวมแล้ว ความซื่อสัตย์ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และสันติสุขในการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่า

3. ด้านความพอเพียง

“ความพอเพียง” ถือเป็นหนึ่งในคุณธรรมสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาชีวิตบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาคาทอลิกซึ่งเน้นการพัฒนาทั้งความรู้ คุณธรรม และจิตวิญญาณ แนวคิดเรื่องความพอเพียงนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงวิถีชีวิตที่สมดุล มีเหตุผลและเคารพต่อทรัพยากรและผู้อื่น (กรมการศาสนา, 2562 : 1) ประกอบด้วยมิติสำคัญ คือ การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล (Rational Living) การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลหมายถึงการดำรงชีวิตโดยอิงบนหลักของปัญญาและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาคาทอลิกที่เน้นการเจริญเติบโตทั้งด้านจิตใจและสติปัญญา (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) การมีเหตุผลช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล ความจริง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การวางแผนการเงิน การใช้ทรัพยากร และการมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน (อรนุช หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75) ในแง่จริยธรรม การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลยังสัมพันธ์กับการรู้จักประมาณตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการยึดถือหลักความเป็นธรรม (Koenig, 2012 : 11) นอกจากนี้ Şekerci (2020 : 89-98) ชี้ให้เห็นว่าการปลูกฝังวิถีชีวิตอย่างมีจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญของความพอเพียงในระบบการศึกษายุคใหม่ มิติด้านความรู้จักพอ (Contentment) ความรู้จักพอ หมายถึง การยอมรับและมีความสุขกับสิ่งที่มีอยู่ โดยไม่โลภหรือเปรียบเทียบกับผู้อื่น (สงวน หล้าโพนทัน และคณะ, 2566 : 12-20) ในบริบทของการศึกษาคาทอลิก “ความรู้จักพอ” สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำสอนเรื่อง “ความถ่อมตน” และ “การขอบพระคุณในพระพรที่ได้รับ” (Varden, 2020 : 21) ซึ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะไม่ยึดติดกับวัตถุ แต่แสวงหาความสุขจากความสัมพันธ์ที่ดี และคุณธรรมภายใน การมีความพอใจในชีวิตอย่างเรียบง่าย เป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลมีความสุขทางจิตที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 9) ความพอใจในสิ่งเล็กน้อยยังเป็นรากฐานของความเคารพในตนเอง และส่งผลต่อการตัดสินใจในแง่ที่ยั่งยืนกว่า (Siregar, 2014 : 164, 497-501) มิติด้านความไม่โลภ (Non-Greed) ความไม่โลภถือเป็นหลักการพื้นฐานที่ช่วยลดความขัดแย้งในสังคม เนื่องจากความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่ละเมิด

สิทธิ์ผู้อื่น เช่น การโกง การแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่สุจริต และการเบียดเบียนธรรมชาติ (ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557 : 100-117) ในแง่ของศาสนา ความไม่โลกเชื่อมโยงกับคำสอนของพระเยซูคริสต์ที่เน้น “การปล่อยวางจากสิ่งของของโลก” และการมีหัวใจที่พร้อมในการรับใช้ผู้อื่น (Congregation for Catholic Education, 1997 : 12) ความโลภเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตวิญญาณ เพราะมันสร้างความยึดติดที่นำไปสู่ความทุกข์ และการแย่งชิงทรัพยากร (Koenig, 2012 : 33) ในส่วนของ Mougán & Brand (2023 : 41) ยังได้เสนอว่า การสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียนที่เน้นการแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อ และการฝึกฝนให้มีความเพียงพอ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการลดพฤติกรรมที่ขับเคลื่อนโดยความโลภในหมู่นักเรียน มิติด้านความสมดุลในการดำเนินชีวิต (Balanced Living) การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล คือการจัดสรรเวลาหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน การพักผ่อน และการพัฒนาตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 12) การมีสมดุลในชีวิตช่วยลดความเครียด และเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดย Varden (2020 : 44) กล่าวไว้ว่า การศึกษาควรเน้น “การสร้างคนให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างมีจังหวะ” โดยไม่เน้นการแข่งขันเกินพอดี ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีพลังในการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และเติบโตอย่างเป็นมนุษย์เต็มศักยภาพ ในมุมมองของ Siregar (2014 : 164, 497-501) การฝึกสมดุลชีวิตยังเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต (life skills) ที่จำเป็น เช่น การบริหารเวลา การควบคุมอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ (Resourcefulness) การใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบหมายถึงการรู้จักบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการใช้เกินความจำเป็น และตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยรวม (กรมการศาสนา, 2562 : 1) แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน” ซึ่งได้รับการบรรจุไว้ในนโยบายการศึกษาของไทย เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 33)

จากการศึกษาของ Şekerci (2020 : 89-98) พบว่าโรงเรียนที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีจริยธรรม ช่วยสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อเพื่อนนักเรียนได้อย่างยั่งยืน ขณะที่ Mougán & Brand (2023 : ออนไลน์) เสริมว่า การออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนวางแผนการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมเรื่องความพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความพอเพียงไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดด้านเศรษฐกิจหรือการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของคุณธรรมที่สำคัญในบริบทการศึกษา โดยเฉพาะในระบบการศึกษาคาทอลิกที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และจิตวิญญาณ การบูรณาการตัวแปรสำคัญทั้งห้า ได้แก่ การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ความรู้จักพอ ความไม่โลภ ความสมดุลใน

การดำเนินชีวิต และการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ จะช่วยสร้างบุคลากรที่ไม่เพียงแต่ประสบความสำเร็จทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม

สรุปได้ว่า ความพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล รอบคอบ และอยู่บนพื้นฐานของความพอดี โดยมุ่งเน้นการรู้จักพอในสิ่งที่มีและไม่ยึดติดกับความเป็นโลภ เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด การวางแผนทางการเงินอย่างเหมาะสม และการตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ความพอเพียงยังครอบคลุมถึงการสร้างสมดุลระหว่างความต้องการทางวัตถุกับคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีความสุขอย่างแท้จริง การดำเนินชีวิตด้วยหลักความพอเพียงจึงเป็นแนวทางสู่ความมั่นคงและยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม

4. ด้านการพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา

การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสมดุลของชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะในระบบการศึกษาคาทอลิกที่ให้ความสำคัญกับการหล่อหลอมด้านสติปัญญา คุณธรรม และจิตวิญญาณอย่างครบถ้วน (Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์) การอบรมจิตใจจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การเรียนรู้ทางศาสนาเท่านั้น แต่เป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อให้เข้าถึงความสงบภายใน มีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น และสามารถดำรงตนอย่างมีความหมายในสังคม (กรมการศาสนา, 2562 : 1) องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ประกอบด้วย การภาวนา (Prayer) การภาวนาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจิตใจในศาสนาคริสต์ โดยเป็นช่องทางในการสื่อสารกับพระเจ้า การภาวนาไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสงบในจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสะท้อนตนเอง (self-reflection) ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในชีวิตอย่างมีจริยธรรม (Koenig, 2012 : 33) งานวิจัยของ Siregar (2014 : 164, 497-501) ชี้ว่า การฝึกภาวนาในกลุ่มนักเรียนส่งผลเชิงบวกต่อความเครียด ความวิตกกังวล และการควบคุมอารมณ์ การสวดมนต์ (Chanting / Recitation) การสวดมนต์เป็นการฝึกสมาธิอย่างหนึ่ง โดยช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นคงทางจิตใจและอารมณ์ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมในห้องเรียนและการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมชั้น (อรุณช หอมจันทร์ และคณะ, 2557 : 65-75) การสวดมนต์แบบกลุ่มยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนศาสนา (Varden, 2020 : 11) การร่วมพิธีกรรม (Religious Participation) การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีบูชาขอบพระคุณ หรือพิธีศีลมหาสนิท ไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามธรรมเนียม แต่เป็นการส่งเสริมจิตสำนึกทางศีลธรรมและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Şekerçi, 2020 : 89-98) การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความเคารพ ความอ่อนน้อมถ่อมตน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ไพศาล มั่นอก & ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557 : 100-117)

ด้านการปฏิบัติตามหลักศาสนาในชีวิตประจำวัน (Religious Practice) การดำเนินชีวิตตามคำสอนทางศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักความเมตตา และการให้อภัย เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ โดย Mougán & Brand (2023 : ออนไลน์) ระบุว่า การปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาในชีวิตประจำวันช่วยลดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนและเพิ่มความสุขทางใจอย่างยั่งยืน นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมในเรื่องนี้มักมีความมั่นคงทางอารมณ์และมีเป้าหมายในชีวิตชัดเจน (สงวน หล้าโพทนัน และคณะ, 2566 : 12-20) ด้านการมีทัศนคติที่ดีและจิตใจสงบ (Positive Attitude and Inner Peace) จิตใจที่สงบและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ (Siregar, 2014 : 164, 497-501) การอบรมให้ผู้เรียนมองโลกในแง่ดี ฝึกฝนการให้อภัยและมีความเข้าใจผู้อื่น ช่วยสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 32) การฝึกสมาธิหรือจิตภาวนาในห้องเรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ (Koenig, 2012 : 44) และความสมดุลของกาย ใจ และจิตวิญญาณ (Holistic Balance) การพัฒนาจิตใจไม่อาจแยกออกจากมิติอื่นของชีวิต ทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณ การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักดูแลสุขภาพกายควบคู่กับการฝึกฝนสมาธิ และมีความเชื่อทางจิตวิญญาณ เป็นแนวทางแบบองค์รวม (holistic approach) ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การศึกษาทั่วโลก (Mougán & Brand, 2023; Congregation for Catholic Education, 1997 : ออนไลน์)

การประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาคาทอลิก การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาในโรงเรียนคาทอลิกไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในชั้นเรียนวิชาศาสนา แต่แทรกซึมอยู่ในทุกกิจกรรม ตั้งแต่การสวดภาวนาในตอนเช้า การจัดพิธีกรรมตามเทศกาล ไปจนถึงการออกค่ายอาสาเพื่อฝึกฝนการรับใช้ผู้อื่น (กรมการศาสนา, 2562 : 1) การฝึกจิตใจจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างพลเมืองที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 54) งานวิจัยในประเทศ เช่นของ อรุณฯ หอมจันทร์ และคณะ (2557 : 65-75) พบว่า โรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับการอบรมจิตใจตามหลักศาสนา มีแนวโน้มที่จะพัฒนาผู้เรียนที่มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบต่องานมากกว่าโรงเรียนทั่วไป ในทำนองเดียวกัน ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2557 : 100-117) เสนอว่า ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณเป็นเสาหลักของการใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย โดยเฉพาะในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในโรงเรียนคาทอลิกที่ยึดหลักการของพระวรสาร กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยหล่อหลอมคุณธรรมในตัวผู้เรียน แต่ยังนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่สงบสุขอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนา หมายถึง กระบวนการฝึกฝนภายในที่มุ่งยกระดับจิตใจให้มีความสงบ สว่าง และบริสุทธิ์ ตามคำสอนของศาสนาผ่านกิจกรรม เช่น การภาวนา การสวดมนต์ การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงการน้อมนำหลักธรรมคำสอนของศาสนา มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พฤติกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ความรักความเมตตาต่อผู้อื่น และการให้อภัย ซึ่งล้วนส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพัฒนาจิตใจจึงเป็นรากฐานสำคัญของความสุข ความมั่นคงทางอารมณ์ และการสร้างสมดุลทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

Leithwood และ Riehl (2003 : 77-104) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการสำรวจบทบาทและหน้าที่ของผู้นำสถานศึกษาในการบริหารที่สมดุลระหว่างการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียน โดยเน้นการส่งเสริมทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะเชิงคุณธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างครบถ้วนทั้งด้านความรู้และคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ ในส่วนของวิธีการวิจัย Leithwood และ Riehl ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ผู้นำสถานศึกษาและการศึกษากรณีตัวอย่างที่หลากหลาย เพื่อเข้าใจรูปแบบการบริหารที่ประสบผลสำเร็จ ทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการและการส่งเสริมคุณธรรมอย่างสมดุล นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะสำคัญ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และความรับผิดชอบในหมู่ นักเรียน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาที่สมดุลระหว่างงานวิชาการและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนคาทอลิก พบว่าการบริหารงานวิชาการควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมอย่างความซื่อสัตย์และเมตตา ได้รับการประเมินว่ามีประสิทธิภาพสูง ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารที่ตอบโจทย์เป้าหมายในการสร้างนักเรียนที่มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม นอกจากนี้ การบริหารที่มุ่งเน้นการดูแลนักเรียนแบบองค์รวมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ยังช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งและความยั่งยืนของสถานศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีความสมดุลทั้งความรู้ คุณธรรม และจิตวิญญาณ พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีและยั่งยืนในอนาคต ซึ่งถือเป็นแนวทางบริหารสถานศึกษาที่สำคัญและจำเป็นในยุคปัจจุบัน

Grace (2002 : 12-76) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการสำรวจบทบาทของโรงเรียนคาทอลิกในการปลูกฝังคุณธรรม ผ่านการผสมผสานค่านิยมทางศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์และความเมตตา เข้ากับกระบวนการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนคาทอลิกไม่

เพียงแต่เป็นสถานที่เรียนรู้วิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งที่ช่วยพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมในตัวนักเรียนอย่างครบถ้วนและยั่งยืน สำหรับวิธีการวิจัย Grace ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์และศึกษากรณีตัวอย่างของโรงเรียนคาทอลิกหลายแห่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการบริหารที่ผสมผสานคุณธรรมเข้ากับงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทของผู้นำสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการส่งเสริมค่านิยมเหล่านี้ รวมถึงการประเมินผลการบริหารในแง่ของความเข้มแข็งและความยั่งยืนของสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนคาทอลิกมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการบูรณาการค่านิยมทางศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์และเมตตาเข้ากับการบริหารงานวิชาการอย่างมืออาชีพ การบริหารที่เน้นพัฒนาจิตใจตามหลักศาสนาเป็นหัวใจของอัตลักษณ์ทางการศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทั้งด้านความรู้และคุณธรรมของนักเรียน ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าการผสมผสานคุณธรรมกับงานวิชาการอย่างสมดุล ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของโรงเรียนคาทอลิกอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การบริหารที่ยึดมั่นในคุณธรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างนักเรียน ครู และชุมชนโรงเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบและมีจิตใจเมตตา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่ดีและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

Bryk, Lee และ Holland (1993) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการวิเคราะห์บทบาทของการบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมในโรงเรียนคาทอลิก โดยมุ่งเน้นที่การสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ซึ่งครอบคลุมการดูแลนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงวิธีการบริหารที่สามารถผสมผสานระหว่างการดูแลด้านจิตใจและการพัฒนาทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของวิธีการวิจัย Bryk และคณะ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียนคาทอลิกหลายแห่ง เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรม ตลอดจนศึกษาการปฏิบัติจริงของผู้นำสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในการดูแลนักเรียนอย่างองค์รวม โดยเฉพาะการเน้นสร้างความสมดุลระหว่างการเรียนการสอนและการพัฒนาจิตใจผู้เรียน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็งในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในจังหวัดจันทบุรีที่พบว่าด้านบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมได้รับคะแนนสูงสุดและมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การบริหารที่มุ่งเน้นการดูแลนักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณลักษณะเชิงคุณธรรมอย่างแท้จริง ส่งผลให้นักเรียนมีความสมดุลในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความยั่งยืนของสถานศึกษา นอกจากนี้ การบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมที่เน้นความสมดุลนี้ ยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี

ระหว่างนักเรียน ครู และชุมชนโรงเรียน ตลอดจนเสริมสร้างความรับผิดชอบและจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมในอนาคต

Elmar Nass (2015 : 3-19) ได้นำเสนอทฤษฎี “จริยธรรมการนำ” (Christian Leadership Ethics) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นความสำคัญของการบริหารองค์กรในบริบทของคริสต์ศาสนาโดยยึดหลักจริยธรรมที่มุ่งเน้นความเป็นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (human dignity) แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้นำองค์กรต้องบริหารงานโดยแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา และความเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือและความเชื่อมั่นในองค์กรอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านคุณภาพชีวิตของผู้เรียน บุคลากร และจิตวิญญาณขององค์กรโดยรวม ในแง่ของวิธีการ Nass ใช้การวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและศึกษากรณีตัวอย่างของผู้นำองค์กรคริสต์ศาสนาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการอย่างมีอรรถาธิบายควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมตามหลักศาสนา โดยเน้นการบูรณาการระหว่างศาสนาและการจัดการ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการบริหารงานวิชาการและการส่งเสริมคุณธรรมในสถาบันการศึกษา การศึกษานี้ยังรวมถึงการสัมภาษณ์ผู้นำและการสำรวจความเห็นของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เห็นภาพรวมของการบริหารที่มีคุณธรรมเป็นฐาน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจริยธรรมการนำของ Nass พบว่า การผสมผสานค่านิยมศาสนา เช่น ความรักและเมตตา เข้ากับการบริหารงานอย่างมีอรรถาธิบาย ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในองค์กร การบริหารลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและบุคลากรเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างจิตวิญญาณที่เข้มแข็งและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารในสถาบันการศึกษาที่มีรากฐานจากศาสนาอย่างแท้จริง

Bernardo และ van der Nest (2019 : 80-95) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนคาทอลิกด้วยรูปแบบการนำแบบกระจาย (distributive leadership) ซึ่งเป็นการแบ่งปันบทบาทและความรับผิดชอบในกลุ่มผู้นำและสมาชิกในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทที่โรงเรียนต้องรักษาสมดุลระหว่างภารกิจทางศาสนาและภารกิจด้านการศึกษา การนำแบบกระจายนี้เน้นการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนขององค์กรอย่างแท้จริง วิธีการศึกษาของ Bernardo และ van der Nest ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพผ่านการสำรวจกรณีศึกษาโรงเรียนคาทอลิกหลากหลายแห่งในบริบทที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการสัมภาษณ์ผู้นำ ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับความต้องการของโรงเรียน และการรักษาอัตลักษณ์คาทอลิกในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังศึกษาแนวทางการผสมผสานภารกิจศาสนาและการศึกษาที่ต้องได้รับการดูแลอย่างสมดุลเพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่มีจิตวิญญาณร่วมกัน ผลลัพธ์จากการศึกษาพบว่า การนำแบบกระจายช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ

ระหว่างสมาชิกในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังทำให้โรงเรียนสามารถรักษาอัตลักษณ์คาทอลิกไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารลักษณะนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาองค์กรรวมของผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งทางวิชาการ คุณธรรม และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของการศึกษาคาทอลิกในการสร้างบุคลากรที่มีความสมบูรณ์และพร้อมรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและคุณธรรม นอกจากนี้ยังช่วยสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและยั่งยืนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาคาทอลิกในยุคสมัยใหม่

van der Nest (2015 : ออนไลน์) ได้ศึกษาบทบาทของผู้อำนวยการฝ่ายศาสนศึกษาหรือ Director of Religious Studies (DRS) ในโรงเรียนมัธยมนคาทอลิกในเขต Hamilton ประเทศนิวซีแลนด์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจบทบาทของ DRS ในการรักษาและส่งเสริม “ลักษณะพิเศษ” (special character) ของโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างศรัทธา ความรู้ และการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน วิธีการศึกษาของ van der Nest ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการฝ่ายศาสนศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนมัธยมนคาทอลิกในเขต Hamilton เพื่อสำรวจบทบาทและความรับผิดชอบของ DRS ในการรักษาและส่งเสริมลักษณะพิเศษของโรงเรียน รวมถึงการบูรณาการศรัทธาและการศึกษาทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษพบว่า DRS มีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เชื่อมโยงระหว่างศรัทธา ความรู้ และการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยการพัฒนากลยุทธ์ศาสนา การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งช่วยให้นักเรียนเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านความรู้และคุณธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิก และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานวิจัยนี้มีความสำคัญในการเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนคาทอลิกที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาทางวิชาการและการพัฒนาจิตวิญญาณของนักเรียน โดยเน้นบทบาทของ DRS ในการรักษาและส่งเสริมลักษณะพิเศษของโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ในระบบของโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทยเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาและคุณธรรมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Smith (2023 : 145-160) ได้ศึกษาและประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นการประเมินในสี่มิติ ได้แก่ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์สูงสุด เพื่อสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในแนวทางบริหารที่สอดคล้องกับพันธกิจและค่านิยมของการศึกษาคาทอลิกอย่างชัดเจน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและวิเคราะห์แนวทางการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล Smith ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้นำสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนคาทอลิก เพื่อสำรวจแนว

ทางการบริหารที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านต่าง ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์สูงสุด เป็นตัวสะท้อนความเชื่อมั่นในแนวทางบริหารที่สอดคล้องกับพันธกิจและค่านิยมของการศึกษาคาทอลิกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานอภิบาลและแพร่ธรรมที่เน้นการดูแลนักเรียนแบบองค์รวม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล งานวิจัยของ Smith ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยการประเมินในมิติต่าง ๆ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และปรับปรุงแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับพันธกิจและค่านิยมของการศึกษาคาทอลิก เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลและยั่งยืน

López และ García (2024 : ออนไลน์) ได้เน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมและทักษะชีวิตในโรงเรียนคาทอลิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์วิธีการที่โรงเรียนคาทอลิกสามารถสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรมและทักษะชีวิตอย่างครบถ้วน วัตถุประสงค์ของการศึกษา การศึกษานี้มุ่งเน้นที่การสำรวจบทบาทของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมและทักษะชีวิตในโรงเรียนคาทอลิก โดยเฉพาะการดูแลนักเรียนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีความสุขของนักเรียน วิธีการศึกษา López และ García ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนคาทอลิก เพื่อสำรวจประสบการณ์และความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรมและทักษะชีวิตของนักเรียน นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เอกสารและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือดังกล่าว ผลลัพธ์ที่ได้ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและทักษะชีวิตของนักเรียน โดยเฉพาะการดูแลนักเรียนอย่างองค์รวมในด้านต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้รับการสนับสนุนและดูแลอย่างครบถ้วน ส่งผลให้นักเรียนสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีความสุขในชีวิต นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือดังกล่าวยังส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิกในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานวิจัยของ López และ García ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมและทักษะชีวิตในโรงเรียนคาทอลิก การดูแลนักเรียนอย่างองค์รวมในด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเติบโตอย่างมีคุณภาพและมี

ความสุขในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจและค่านิยมของการศึกษาคาทอลิกที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน

Nguyen (2024 : 75-89) ได้ศึกษาความสำคัญของการพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณควบคู่กับความเชี่ยวชาญทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมในตัวนักเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมเข้ากับการจัดการอย่างมืออาชีพ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษามุ่งเน้นการสำรวจบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและทักษะชีวิตที่สมดุล ซึ่งสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิก วิธีการศึกษา Nguyen ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนคาทอลิก เพื่อสำรวจประสบการณ์และความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมและวิชาการ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เอกสารและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูในโรงเรียนดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและมีความเชี่ยวชาญทางวิชาการสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนพัฒนาคุณธรรมและทักษะชีวิตควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการอย่างสมดุล ส่งผลให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวทางการบริหารสถานศึกษา การศึกษาของ Nguyen สอดคล้องกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมเข้ากับการจัดการอย่างมืออาชีพ โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานอภีบาลและแพร่ธรรมที่เน้นการดูแลนักเรียนแบบองค์รวม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล การพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณควบคู่กับความเชี่ยวชาญทางวิชาการเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมในตัวนักเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมเข้ากับการจัดการอย่างมืออาชีพ เพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกได้อย่างยั่งยืน

การวิจัยในประเทศ

ศิริกุล เอียงผาสุก และสุนทร ทองคำพงษ์ (2564 : 173-193) ได้ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์การบริหารสถานศึกษาคาทอลิกในสังกัดสังฆมณฑลนครสวรรค์ โดยเน้นวัตถุประสงค์ในการพัฒนาอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก พร้อมกับการระบุปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารและการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วัตถุประสงค์ของการศึกษา การศึกษานี้มุ่งเน้นการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกในสังกัดสังฆมณฑลนครสวรรค์ โดยเฉพาะด้านการเงิน การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และนักบวชชาย-หญิง และการสนับสนุนด้านอภีบาล เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกอย่างยั่งยืน วิธีการศึกษา การศึกษานี้ใช้

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอภีบาลและการสนับสนุนด้านการเงิน เพื่อประเมินสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลนครสวรรค์มีการพัฒนาอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกในระดับมาก แต่ยังพบปัญหาด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการเงินและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ยังพบว่าพระสงฆ์และนักบวชชาย-หญิงไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ และงบประมาณสนับสนุนด้านอภีบาลมีน้อย ข้อเสนอแนะ ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้มีการศึกษาและปรับเนื้อหาวิชาคริสต์ศาสนาและจริยศาสตร์ในฝ่ายวิชาการ และจัดเป็นวิชาเสริมเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบงานจิตตาคิบาลในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ พร้อมทั้งปรับปรุงการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกอย่างชัดเจนและยั่งยืน การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาคาทอลิกที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์ทางศาสนาและการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ โดยเฉพาะในด้านการเงิน การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และนักบวชชาย-หญิง และการสนับสนุนด้านอภีบาล เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล

อัชมา ชื่นบุญ และคณะ (2563 : 164-181) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินระดับของอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกในนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสถาบันคาทอลิก โดยเฉพาะการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีตามหลักคริสต์ศาสนา วิธีการศึกษา การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามที่พัฒนาโดยคณะผู้วิจัย เพื่อเก็บข้อมูลจากนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสถาบันคาทอลิกต่างๆ แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก เช่น ความรัก ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อประเมินระดับของอัตลักษณ์คุณธรรมในกลุ่มตัวอย่าง ผลลัพธ์ที่ได้ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสถาบันคาทอลิกมีอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านคุณธรรม เช่น ความรัก ความเสียสละ และความซื่อสัตย์ ซึ่งสะท้อนถึงการสร้างอัตลักษณ์คุณธรรมที่เข้มแข็งในกลุ่มนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังพบความแตกต่างในระดับของอัตลักษณ์คุณธรรมตามชั้นปีและสาขาวิชา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มนักศึกษา ข้อเสนอแนะ จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้สถาบันการศึกษาคาทอลิกมีการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์คุณธรรมในนักศึกษา โดยการออกแบบกิจกรรมและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของแต่ละกลุ่มนักศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมจิตตาคิบาล การฝึกอบรมด้านจริยธรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและค่านิยมที่ดีตามหลักคริสต์ศาสนา และช่วยให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันและสังคมอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาอัตลักษณ์คุณธรรมในนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสถาบันคาทอลิก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีตามหลักคริสต์ศาสนา การปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์คุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของแต่ละกลุ่มนักศึกษาจะช่วยให้นักศึกษาสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมได้อย่างยั่งยืน

พิศุทธิ์ สร้อยโมรี และคณะ (2560 : 128-140) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนคาทอลิกในเครืออัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ โดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เช่น ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ บรรยากาศของโรงเรียน และอัตลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับพันธกิจของการศึกษาคาทอลิก วิธีการศึกษา การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามให้กับครูจำนวน 316 คนในโรงเรียนคาทอลิกในเครืออัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ในปีการศึกษา 2558 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามที่พัฒนาโดยคณะผู้วิจัย ซึ่งครอบคลุมถึงภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ บรรยากาศของโรงเรียน อัตลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิก และประสิทธิผลของโรงเรียน โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนคาทอลิกในเครืออัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ความพึงพอใจในงานของครู และการรับรู้ต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านอัตลักษณ์และบรรยากาศของโรงเรียน ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนคาทอลิกที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีคุณค่า ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้โรงเรียนคาทอลิกในเครืออัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีคุณค่า นอกจากนี้ ควรส่งเสริมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในผู้บริหารโรงเรียน เพื่อสนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในบุคลากรและนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิผลสูงขึ้นและสามารถพัฒนาไปอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพในทุกมิติของการศึกษา สรุปการศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิกที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน การให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนคาทอลิกสามารถพัฒนาไปอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพในทุกมิติของการศึกษา

ญาณิศา จันทรเส็ง และเมตตา วิวัฒนากุล (2561 : 191-204) ได้ศึกษาและพบว่าความสามารถทางการสื่อสารและรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้นำศาสนาคริสต์ในการปฏิบัติพันธกิจคริสตจักรในสังคมไทยสามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง และเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีรากฐานด้านศาสนาและคุณธรรม จะสามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักความเมตตา และแรงจูงใจในการรับใช้ แสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณแห่งการเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งครูและผู้บริหารโรงเรียนสามารถน้อมนำไปใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน ขณะเดียวกันความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความสัมพันธ์อย่างจริงจัง และการเป็นผู้นำที่เสียสละเพื่อผู้อื่น ล้วนเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำเพื่อการรับใช้และจิตวิญญาณ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการและด้านชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งหมดนี้สะท้อนว่า รูปแบบผู้นำทางศาสนาคริสต์ตามผลวิจัยไม่เพียงมีคุณค่าในบริบทศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นอัตลักษณ์ทางการศึกษาที่ทรงพลังในการพัฒนาโรงเรียนที่มุ่งเน้นคุณธรรมอย่างแท้จริง วัตถุประสงค์ การศึกษาของญาณิศาและเมตตา มุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของผู้นำศาสนาคริสต์ในการปฏิบัติพันธกิจคริสตจักรในสังคมไทย โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาที่มีรากฐานด้านศาสนาและคุณธรรม เพื่อศึกษาความสามารถทางการสื่อสารและรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้นำศาสนาคริสต์ และวิเคราะห์การนำคุณลักษณะเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน วิธีการศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำศาสนาคริสต์และบุคลากรในสถานศึกษาที่มีรากฐานด้านศาสนาและคุณธรรม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถทางการสื่อสาร รูปแบบความเป็นผู้นำ และการนำคุณลักษณะเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะเฉพาะของผู้นำศาสนาคริสต์ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักความเมตตา และแรงจูงใจในการรับใช้ มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน และส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความสัมพันธ์อย่างจริงจัง และการเป็นผู้นำที่เสียสละเพื่อผู้อื่น ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการและด้านชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน การศึกษาของญาณิศาและเมตตาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทผู้นำศาสนาคริสต์ในการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน โดยการนำคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักความเมตตา และแรงจูงใจในการรับใช้ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการและด้านชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน การศึกษานี้มีความสำคัญในการเสนอแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนที่มุ่งเน้นคุณธรรมอย่างแท้จริง

พรจันท์ โลจนะศุภฤกษ์ (2564 : 1-12) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบทบาทของกิจกรรมทางศาสนาในคริสตจักรประเทศไทยในการส่งเสริมความสุขและการผ่อนคลายจากความเครียดในชีวิตประจำวัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายมิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสังคมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เข้าใจว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสงบและความหวังใหม่ในชีวิตได้อย่างไร รวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพใจที่ดีในกลุ่มประชาชนที่มีความเครียดสูง การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในคริสตจักรหลายแห่งในประเทศไทย ซึ่งผู้เข้าร่วมมีความหลากหลายทั้งในด้านช่วงวัยและบทบาททางสังคม ข้อมูลที่ได้มาถูกวิเคราะห์เพื่อค้นหาประสบการณ์ ความรู้สึก และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ต่อความสุขและการผ่อนคลายของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางศาสนา เช่น การร้องเพลง การสวดมนต์ การเล่นกีฬาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และกิจกรรมสมาธิหรือภาวนา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสุขทางใจและความหวังใหม่ในชีวิตของผู้เข้าร่วม โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่เผชิญความเครียดจากการทำงานและการเรียน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดระดับความเครียดและความวิตกกังวล แต่ยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการบ่มเพาะจิตวิญญาณให้มีความมั่นคงมากขึ้น สรุปได้ว่า การศึกษาของ พรจันท์ โลจนะศุภฤกษ์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมทางศาสนาในการส่งเสริมความสุขและการผ่อนคลายจากความเครียดในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของพระศาสนจักรในประเทศไทย กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยบรรเทาความเครียดแต่ยังส่งเสริมการพัฒนารอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสังคมของผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนานักศึกษาที่มุ่งเน้นการเติบโตอย่างสมดุลในทุกด้าน ทั้งสุขภาพกาย ใจ และคุณธรรม อันนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สุวรรณี ลออปักษิน และคณะ (2561 : 269-282) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลตามคุณค่าพระวรสาร พบว่า คุณลักษณะเหล่านี้อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในด้านความกตัญญู ความหวัง และความตั้งใจในการทำงานที่โดดเด่นอย่างชัดเจน ในขณะที่ด้านความพอเพียง การไตร่ตรอง และความยุติธรรม กลับมีคะแนนต่ำกว่าด้านอื่น ๆ การศึกษายังพบความแตกต่างของคุณลักษณะตามคุณค่าพระวรสารในแต่ละชั้นปีของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีสูงกว่า จะมีคะแนนในหลายด้านลดลง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนบทเรียนและสร้างความเข้าใจในคุณค่าพระวรสารอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการจัดกลุ่มคุณค่าพระวรสารเป็น 4 กลุ่มใหญ่ เพื่อให้ง่ายต่อการบูรณาการและนำไปใช้ในหลักสูตรการศึกษา นอกจากนี้ยังแนะนำให้ผสมผสานการสอนคุณค่าเหล่านี้เข้ากับหลักคำสอนศาสนาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ

อย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับพื้นฐานความเชื่อของนักศึกษาแต่ละคน การส่งเสริมคุณลักษณะตามคุณค่าพระวรสารในสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาอย่างสมดุลในด้านจริยธรรม คุณธรรม และสังคม ผลจากการส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้นักศึกษามีความเป็นตัวของตัวเองบนพื้นฐานของคุณค่าทางศาสนาและจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการเติบโตอย่างยั่งยืนในวิชาชีพและชีวิตสังคมต่อไป ในแง่ของการบริหารสถานศึกษาคาทอลิก แนวทางที่เน้นคุณธรรมและจิตวิญญาณคริสต์ศาสนานี้ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์องค์กรการศึกษาได้อย่างชัดเจน โดยสร้างสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและการพัฒนาคุณธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา คุณลักษณะ และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาคาทอลิกที่ต้องการปลูกฝังนักเรียนให้เติบโตอย่างครบถ้วนและยั่งยืนในทุกมิติของชีวิตและสังคม

มณีนีรัตน์ จันทรา และคณะ (2566 : 120-129) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและกำหนดทิศทางการบริหารงานที่ชัดเจน ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถปลูกฝังคุณธรรมในบุคลากรและนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อส่วนรวม การบริหารที่มีวิสัยทัศน์จึงไม่เพียงแต่เพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการทำงาน แต่ยังส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบต่อชุมชนสถานศึกษาอย่างเข้มแข็ง วิธีการศึกษาของคณะผู้วิจัยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์บทบาทของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ต่อการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใส โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนและครอบคลุมในบริบทการบริหารสถานศึกษา ผลลัพธ์จากการวิจัยพบว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้บุคลากรและนักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความโปร่งใสในกระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือในชุมชนสถานศึกษา โดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม ความโปร่งใส และวินัยภายในองค์กร ซึ่งส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและยั่งยืน ช่วยให้นักเรียนและบุคลากรเติบโตทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมอย่างสมดุลและต่อเนื่องในระยะยาว

คณิศ นามนัย และคณะ (2567 : 85-95) ได้ทำการศึกษากระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางหลักในการบริหารงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการบริหารที่โปร่งใส มีส่วนร่วม และยั่งยืนในการส่งเสริมอัตลักษณ์และคุณภาพของสถานศึกษา วิธีการศึกษานี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิง

คุณภาพผ่านการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการวิเคราะห์เอกสารและนโยบายการบริหารของสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสและความไว้วางใจในองค์กร นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ยังช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและเพิ่มทักษะความเชี่ยวชาญ ให้กับครูและเจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการทรัพยากรตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) และการบริหารจัดการด้านวิชาการเชิงรุกที่ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบถ้วน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีระบบและมีคุณภาพ นอกจากนี้ การส่งเสริมคุณธรรมในการบริหารจัดการยังช่วยให้สถานศึกษามีแผนงานที่ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสและความร่วมมือระหว่างบุคลากร ส่งผลให้อัตลักษณ์องค์กรมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาลนี้ ไม่เพียงแต่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและพันธกิจของการศึกษาคาทอลิกในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืนในระยะยาวอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการจัดการเชิงระบบ และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บุคลากรและนักเรียนอย่างลึกซึ้ง การบริหารลักษณะนี้ ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงการหล่อหลอมคุณลักษณะภายใน ที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะในมิติของความรับผิดชอบ ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และการมีจิตอาสา ปัจจัยสำคัญคือ “ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์” ซึ่งผู้นำสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์และเจตนารมณ์ที่ชัดเจน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับพันธกิจขององค์กรทางการศึกษาในเครือคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี โดยผู้นำจะต้องแสดงบทบาททั้งในด้านการบริหารแบบมีหลักธรรมาภิบาล และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรมให้แก่บุคลากรและนักเรียน การส่งเสริมความโปร่งใสในการดำเนินงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการวางแผน การบริหารทรัพยากร การประเมินผล ไปจนถึงการรายงานผลการดำเนินงานอย่างตรงไปตรงมา ปัจจัยด้านการเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การบริหารแบบมีส่วนร่วมเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ (ownership) และสร้างแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันภายในองค์กร การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องยังช่วยให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางพัฒนา และ

รับฟังข้อเสนอแนะจากหลากหลายฝ่ายอย่างเท่าเทียม ในด้านการพัฒนาบุคลากร งานวิจัยพบว่าการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการอบรมเชิงวิชาการและการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา สิ่งนี้ช่วยให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูง สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งในด้านสติปัญญา คุณธรรม และจิตวิญญาณ ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยยังเน้นย้ำว่าการบริหารงานที่มีจริยธรรมเป็นพื้นฐาน จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณลักษณะด้านจิตวิญญาณและศีลธรรมให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนจะไม่ได้รับเพียงแค่ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังได้รับการหล่อหลอมให้เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มีจิตใจเมตตา และยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ซึ่งถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีคุณธรรม ในบริบทของโรงเรียนในเครือคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ซึ่งมีพันธกิจอันชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ การบริหารตามแนวทางที่กล่าวมานี้จึงถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องอย่างยิ่งกับวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพบุคลากร การจัดการศึกษาและการสร้างอัตลักษณ์องค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ตารางที่ 2.5 ตารางสังเคราะห์ความเชื่อมโยงของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความเกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปานกลาง	น้อย
งานวิจัยต่างประเทศ					
Leithwood และ Riehl (2003)	สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณลักษณะ เช่น ความซื่อสัตย์ เมตตา และความรับผิดชอบ	สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ครบด้านและยั่งยืน	/		
Grace (2002)	บูรณาการ ค่านิยมศาสนา (เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา) กับการบริหารมืออาชีพ	การสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของโรงเรียน	/		

ตารางที่ 1.5 (ต่อ)

สรุปงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความ เกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปาน กลาง	น้อย
งานวิจัยต่างประเทศ (ต่อ)					
Bryk, Lee และ Holland (1993)	มุ่งเน้นการบริหารงานอภิบาล และแพร่ธรรม สร้างชุมชน การเรียนรู้ที่ดูแลนักเรียนแบบ องค์รวม	ส่งเสริมจริยธรรมอย่าง สมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ	/		
Elmar Nass (2015)	นำเสนอแนวคิดจริยธรรมการ นำ (Christian Leadership Ethics) และมุ่งเน้นการ บริหารโดยยึดศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ (Human dignity)	ส่งผลดีต่อความร่วมมือ ความไว้วางใจและจิต วิญญาณขององค์กร และ เป็นแนวทางที่นำไปสู่ การพัฒนาองค์กรอย่าง ยั่งยืน	/		
Bernardo และ Van der Nest (2019)	ใช้การนำแบบกระจาย (Distributive Leadership) เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ในองค์กร	เสริมสร้างความร่วมมือ และการพัฒนาองค์แบบ องค์รวม รักษาอัตลักษณ์ คาทอลิกในยุคสมัยใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	/		
van der Nest (2015)	ศึกษาบทบาทของ Director of Religious Studies (DRS) มุ่งส่งเสริมลักษณะพิเศษของ โรงเรียนคาทอลิก	บทบาทชัดเจนในการบูร ณาการศรัทธาและ วิชาการ เสริมสร้างวัฒนธรรม องค์กรและความเป็น เอกลักษณ์ของโรงเรียน	/		

ตารางที่ 1.5 (ต่อ)

สรุปงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความ เกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปาน กลาง	น้อย
งานวิจัยต่างประเทศ (ต่อ)					
Smith (2023)	ประเมินแนวทางการบริหาร ใน 4 มิติ : ถูกต้อง, เหมาะสม, เป็นไปได้, มีประโยชน์สูงสุด เน้นความสอดคล้องกับพันธ กิจการศึกษาคาทอลิก	ช่วยสร้างสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการพัฒนา คุณธรรมและความรู้ ควบคู่กันไป	/		
Lopez และ Gracia (2024)	เน้นเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างครู ผู้ปกครองและ ชุมชน มุ่งส่งเสริมทักษะชีวิต และคุณธรรม	การดูแลนักเรียนแบบ องค์รวม เสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนและ ชุมชนอย่างยั่งยืน	/		
Nguyen (2024)	พัฒนาครูให้เป็นทั้ง ผู้นำทาง จิตวิญญาณ และผู้เชี่ยวชาญ วิชาการ สนับสนุนการบริหาร ที่บูรณาการคุณธรรมกับความ เป็นมืออาชีพ	ครูมีบทบาทสำคัญในการ สร้างแรงบันดาลใจให้กับ นักเรียน ช่วยให้นักเรียน พัฒนาได้อย่างสมดุล ทั้งคุณธรรมและวิชาการ	/		
งานวิจัยในประเทศ					
ศิริกุล เอียงผาสุก และ สุนทร ทองคำพงษ์ (2564)	เน้นปัญหาด้านงบประมาณและ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ นักบวช ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการ พัฒนา อัตลักษณ์การศึกษา คาทอลิกควบคู่กับการบริหาร แบบมืออาชีพ	ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการ พัฒนาอัตลักษณ์การศึกษา คาทอลิกควบคู่กับการ บริหารแบบมืออาชีพ	/		

ตารางที่ 1.5 (ต่อ)

สรุปงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความ เกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปาน กลาง	น้อย
งานวิจัยในประเทศ (ต่อ)					
อัชมา ชื่นบุญ และ คณะ (2563)	บริหารโดยใช้คุณธรรมเป็น ฐานการบริหาร	การส่งเสริมคุณลักษณะ ตามคุณค่าพระวรสารใน สถานศึกษาจึงเป็นกลไก สำคัญที่ช่วยพัฒนา อัตลักษณ์ของนักศึกษา อย่างสมดุลในด้าน จริยธรรม คุณธรรม และสังคม	/		
พิศุทธิ์ สร้อยโมรี และคณะ (2560)	บริหารโดยเน้นภาวะผู้นำแบบ ผู้รับใช้ และบรรยากาศ โรงเรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์ คาทอลิกที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียน	บรรยากาศโรงเรียน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ คาทอลิก ส่งผลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียน	/		
ญาณิศา จันทร์เส็ง และเมตตา วิวัฒนากุล (2561)	เชื่อมโยงภาวะผู้นำศาสนาเข้า กับการบริหาร โดยผู้นำที่มี จิตวิญญาณและความสามารถ ด้านการสื่อสารช่วยส่งเสริม การเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ ในโรงเรียน	เน้นคุณลักษณะของผู้นำ ทางศาสนา เช่น “ความ ซื่อสัตย์ ความรัก ความ เมตตาและแรงจูงใจใน การรับใช้” ซึ่งมีบทบาท ต่อการพัฒนาคุณธรรม ในผู้เรียน	/		

ตารางที่ 1.5 (ต่อ)

สรุปงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความ เกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปาน กลาง	น้อย
งานวิจัยในประเทศ (ต่อ)					
พรจันทร์ โลจนะศุภ ฤกษ์ (2564)	แสดงแนวทางบริหารที่สมดุล ระหว่างประสิทธิภาพและการ ปลูกฝังคุณธรรม โดยเฉพาะ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม อย่างกว้างขวางและการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเสริม ประสิทธิภาพ	กิจกรรมทางศาสนาช่วย ส่งเสริมความสุข ความสงบ และคุณธรรม ในชีวิต เช่น การลด ความเครียด และ เสริมสร้างจิตวิญญาณ ที่เข้มแข็ง	/		
สุวรรณี ล่อปักษิณ และคณะ (2561)	การส่งเสริมคุณธรรมตาม คุณค่าพระวรสาร	คุณลักษณะตามคุณค่า พระวรสาร เช่น “ความ กตัญญู ความหวัง” อยู่ในระดับสูง แต่ “ความพอเพียงและ ความยุติธรรม” ต่ำ ต้อง มีการบูรณาการต่อเนื่อง	/		
มณีนรต์ จันทร์ และ คณะ (2566)	เน้นภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สร้างทิศทางการทำงานที่ ชัดเจน และส่งเสริมความ โปร่งใสในการบริหาร สถานศึกษา	การบริหารโดยใช้หลัก ธรรมาภิบาลเป็นฐานการ บริหาร	/		

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 1.5 (ต่อ)

สรุปงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นวิเคราะห์		ระดับความ เกี่ยวข้องกับตัวแปร		
	การบริหารสถานศึกษา	การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ การศึกษาคาทอลิก	มาก	ปาน กลาง	น้อย
งานวิจัยในประเทศ (ต่อ)					
คณะ นามนัย และคณะ (2567)	ชูแนวคิด“ธรรมาภิบาล” ใน การบริหารแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีบทบาท สร้างระบบการบริหารอย่างมี คุณภาพ	เน้นหลักธรรมาภิบาลใน การบริหาร และสร้าง ระบบอย่างมีคุณธรรม	/		